ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566

ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566

THE INFLUENCES OF MAGHAPURAMI SRI PRACHIN PHILOSOPHY TOWARDS PEOPLE IN PRACHINBURI PROVINCE

ANUCHIT KINGNARA

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DOCTOR DEGREE OF PHILOSOPHY
PROGRAM IN BUDDHISM AND PHILOSIPHY
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2023

หัวข้อดุษฎีนิพนธ์	:	ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี
ชื่อนักศึกษา	:	จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา
ชื่อปริญญา	:	ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา	:	พุทธศาสนาและปรัชญา
ปีพุทธศักราช	:	2566
อาจารย์ที่ปรึกษา	:	ดร.กฤตสุชิน พลเสน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย .....
(พระสุทธิสารเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

คณะกรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์ :

ประธานกรรมการ .....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษา) .....
(ดร.กฤตสุชิน พลเสน)

กรรมการ .....
(พระสุทธิสารเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ .....
(พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตฺตโม, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ .....
(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Dissertation Topic	:	The Influence of Maghapurami Sri Prachin Philosophy Towards People in Prachinburi Province
Student's Name	:	SM1 Anuchit Kingnara
Degree Sought	:	Doctor of Philosophy
Program	:	Buddhism and Philosophy
Anno Domini	:	2023
Advisor	:	Dr.Kitsuchin Ponsen

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Doctor Degree of Philosophy (Buddhism and Philosophy)

Dean of Graduate School .....
(Phrasutthisanmethi, Asst.Prof.Dr.)

Dissertation Committee :

Chairman .....
(Assoc.Prof.Dr.Praves Intongpan)

Member (Advisor) .....
(Dr.Kitsuchin Ponsen)

Member .....
(Phrasutthisanmethi, Asst.Prof.Dr.)

Member .....
(Phramaha Maghavin Purisuttamo, Asst.Prof.Dr.)

Member .....
(Assoc.Prof.Dr.Boonruam Khammuangsaen)

Copyright of the Graduate School, Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

หัวข้อดุษฎีนิพนธ์	:	**ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี**
ชื่อนักศึกษา	:	**จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา**
ชื่อปริญญา	:	**ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**พุทธศาสนาและปรัชญา**
ปีพุทธศักราช	:	**2566**
อาจารย์ที่ปรึกษา	:	**ดร.กฤตสุชิน พลเสน**

ดุษฎีนิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีน 2. เพื่อศึกษาปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ในจังหวัดปราจีนบุรี 3. เพื่อบูรณาการปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี 4. เพื่อนำเสนอองความรู้เกี่ยวกับปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี โดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก ตำราและเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นหลักและการสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหา โดยแบ่งดังนี้ กลุ่มที่ 1 ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 5 รูป/คน กลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา 5 รูป/คน กลุ่มที่ 3 นักท่องเที่ยว 5 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 15 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลจากการวิจัยพบว่า:

1. ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีน สืบเนื่องจาก งานเทศกาลมาฆปูรมีศรีปราจีน การจัดงานเทศกาลนี้ ถือเป็นความร่วมมือของทุกภาคส่วนในจังหวัดปราจีนบุรี ประกอบด้วย จังหวัดปราจีนบุรี คณะสงฆ์จังหวัดปราจีนบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดปราจีนบุรี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีทุกแห่ง 2.ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี มีอิทธิพลใน 3 ด้าน คือ ด้านจิตใจ ความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาทางพระพุทธศาสนา ทำให้จิตใจสงบร่มเย็น ด้านสังคม เกี่ยวเนื่องกับศาสนาก็จะเป็นเรื่องภาพรวมของสังคม เกี่ยวกับวิถีชีวิตประจำวันก็จะเป็นเรื่องราวของบุคคล ทำให้เกิดความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน 3.วิเคราะห์ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี หลังจากวิเคราะห์แล้วจะเห็นว่า ประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีน ทำให้เกิด สภาวะจิตใจดีงาม สังคมสามัคคีสงบสุข เศรษฐกิจเข้มแข็ง อันเนื่องมาจากหลักธรรม 3 ประการ คือ ทาน ศีล ภาวนา 4.

นำเสนอรูปแบบปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี ได้ดังนี้ M=Mind Beautiful หมายถึง จิตใจงดงาม S= Society Harmonious หมายถึง สังคมสามัคคี E= Economy Strong หมายถึง เศรษฐกิจเข้มแข็ง

คำสำคัญ : 1.ปรัชญา 2.ประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีน 3.อิทธิพลต่อวิถีชีวิต

ABSTRACT

Dissertation Topic	:	**The Influences of Maghapurami Sri Prachin Philosophy Towards People In Prachinburi Province**
Student's Name	:	**Phrakrucharusaratham Charuthummo(Somkhun)**
Degree Sought	:	**Doctor of Philosophy**
Program	:	**Buddhism and Philosophy**
Anno Domini	:	**2023**
Advisor	:	**Dr.Kitsuchin Ponsen**

This thesis objectives: 1.To study the Makhapurami Sri Prachin Traditional philosophy. 2 . To study the Makhapurami Sri Prachin traditional philosophy that influences the way of life of the people in Prachinburi Province. 3 . To analyze the Makhapurami Sri Prachin traditional philosophy. 4 . To present the Maghapurami Sriprachin philosophy that influences the way of life of the people in Prachinburi. By studying and analyzing information from the Tripitaka Mainly related textbooks and documents and in-depth interviews are divided into 3 groups to cover the content. Divided as follows: group 1 Local people 5 person group 2 experts in Buddhism and philosophy 5 person group 3 tourists 5 people total 15 person Content analysis presenting descriptive information.

The results of the research were found to be :

organizing this festival It is considered a cooperation of all sectors in Prachinburi Province, including Prachinburi Province. Prachin Buri Provincial Sangha Prachin Buri Provincial Administrative Organization All local government organizations in Prachin Buri Province 2. Makhapurami Sriprachin Traditional Philosophy that influences the way of life of the people in Prachinburi Province has influences in 3 aspects: spiritual, beliefs that are influenced by Buddhist philosophy. Makes the mind peaceful. The social aspect is related to religion, it will be about the overall picture of society. About daily life, it will be the story of a person. Cause unity, unity 3 . An analysis of Makhapurami Sriprachin tradition philosophy that influences the way of life of the people in Prachinburi province. After analyzing, it can be seen that Magha Purami Sriprachin

tradition creates a good state of mind. Harmonious society strong economy 4. Present the Makhapurami Sri Prachin philosophy that influences the way of life of the people in Prachinburi province as follows: M=Mind Beautiful means beautiful mind S= Society Harmonious means harmonious society E= Economy Strong means strong economy

Keywords: 1. Philosophy 2. Maghapurami Sri Prachin tradition 3. Towards People

กิตติกรรมประกาศ

ดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้เนื่องด้วยความเมตตาจากบุคคลหลายฝ่ายที่ได้ช่วยเหลือในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระเทพวัชรเมธี, ผศ.ดร. อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พระศรีวินยาภรณ์, ดร.รองอธิการบดี พระสุทธิสารเมธี,ผศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คณาจารย์ของบัณฑิตวิทยาลัยทุกรูป/คน และคณาจารย์พิเศษทุกรูป/คน ผู้ได้อบรมสั่งสอน ให้เกิดสติปัญญาทั้งในด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา ตลอดจนความรู้ด้านต่าง ๆ อันสามารถนำไปใช้พัฒนาต่อยอดในการดำเนินชีวิตให้เกิดประโยชน์สุขต่อตนเองและผู้อื่น

ขอขอบคุณ ดร.กฤตสุชิน พลเสน ที่ให้ความอนุเคราะห์รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษาตลอดจนตรวจสอบข้อบกพร่องต่าง ๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดียิ่ง

ขอขอบพระคุณ ขอบคุณ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ทุกรูป/คน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ อบรมสั่งสอน สนับสนุนให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยโดยตลอดมา

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ได้อำนวยความสะดวกด้วยดีเสมอมาตลอดจนเพื่อนนักศึกษาระดับปริญญาเอกทุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยโดยตลอดมา

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัยและผู้ให้การสัมภาษณ์ทุกท่านที่เมตตาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณครอบครัวและญาติมิตรทุกท่านโดยเฉพาะบิดา มารดา ผู้ให้กำเนิดและขอบคุณอนุโมทนา ทุกท่าน ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่สนับสนุนทุนการศึกษา ในครั้งนี้และคอยห่วงใยให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจตั้งแต่เริ่มเรียนจนถึงจบการศึกษา

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยคือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ จงดลบันดาลให้ท่านที่คอยสนับสนุนด้านการศึกษา และทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ จงประสบแต่ความสุขความเจริญ

จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... **จ**

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... **ช**

กิตติกรรมประกาศ..... **ฌ**

สารบัญ..... ..... **ญ**

สารบัญแผนภูมิ..... **ฐ**

สารบัญภาพ..... **ฑ**

บทที่ 1 บทนำ..... ..... **1**

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... 1

1.2 คำถามการวิจัย..... 3

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย..... 3

1.4 ขอบเขตของการวิจัย..... 4

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย..... 4

1.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวของ..... 5

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ..... 13

1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ..... 13

1.9 กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 14

บทที่ 2 ประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีน..... **15**

2.1 สภาพพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี..... 15

2.1.1 ประวัติความเป็นมาของจังหวัดปราจีนบุรี..... 15

2.1.2 ลักษณะทางกายภาพ..... 19

2.1.3 ข้อมูลการปกครอง/ประชากร..... 20

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประเพณี..... 22

2.2.1 รูปแบบของประเพณี..... 22

2.2.2 ประเภทของประเพณีไทย 23

2.2.3 ลักษณะสำคัญของพิธีกรรม..... 23

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีน 26
2.3.1 ประวัติและความสำคัญของประเพณี 26
2.3.2 ประเพณีมาฆบูชา..... 28
2.3.3 กิจกรรม พิธีกรรม ทางพระพุทธศาสนา 32
2.4 สรุป 33

บทที่ 3 ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี 35
3.1 ปรัชญาประเพณี 35
3.1.1 ปรัชญาประเพณีของศาสนาพุทธที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย..... 36
3.1.2 แนวคิดทางปรัชญา 38
3.2 ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต 39
3.2.1 ด้านจิตใจ 39
3.2.2 ด้านสังคม..... 40
3.2.3 ด้านเศรษฐกิจ..... 40
3.3 หลักพุทธปรัชญาสำคัญที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัด..... 41
3.3.1 ทาน 41
3.3.2 ศีล..... 46
3.3.3 ภาวนา 51
3.4 สรุป 61

บทที่ 4 บูรณาการปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี..... 62
4.1 ประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี 62
4.2 ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ด้านจิตใจ 64
4.3 ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน
ด้านเศรษฐกิจ 65

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

4.4 ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนด้านเศรษฐกิจ 66
4.5 การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่(ทาน) มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี 66
4.6 การรักษากาย วาจา ให้สงบ(ศีล) มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี 67
4.7 การทำจิตให้เป็นสมาธิ (ภาวนา) มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี 68
4.8 สรุป 70

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ 71
5.1 สรุปผลการวิจัย 71
5.2 อภิปรายผลการวิจัย 73
5.3 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย 78
5.4 ข้อเสนอแนะ 79
5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 79
5.4.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย 79

บรรณานุกรม 80
บุคคลานุกรม 83
ภาคผนวก 85
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย 86
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย 88
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์ 94
ภาคผนวก ง รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ 98
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ 101
ภาคผนวก ฉ หนังสือรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน 117

ประวัติผู้วิจัย 119

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ **หน้า**

1.1 แสดงสรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย 14
2.1 คุณภาพชีวิต 20

สารบัญภาพ

ภาพที่ **หน้า**

5.2 แสดงกรอบแนวคิดของ MSE MODEL 78

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณ เช่น พิธีกรรมทางศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์อย่างแยกแยะไม่ได้ ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นตามภาคต่าง ๆ ของประเทศ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ชุมชนให้ความนับถือเมื่อมีการจัดพิธีดังกล่าวขึ้น คนในชุมชนที่มาร่วมพิธีจะเกิดความรักความสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างความเจริญรุ่งเรืองและสร้างความเป็นปึกแผ่นแก่ชุมนุมอย่างดียิ่ง ปัจจุบันวัฒนธรรมและประเพณีแบบโบราณกำลังเลือนหายไป ซึ่งคนสมัยใหม่มักจะละเลย แม้จะมีการนำมาปฏิบัติอยู่บ้าง แต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจขั้นตอนในเรื่องพิธีกรรมต่าง ๆ จึงทำให้มีการปฏิบัติอย่างไม่ถูกต้อง ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย หากหน่วยงานหรือส่วนราชการที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบไม่เผยแพร่ความรู้ที่ถูกต้อง อาจทำให้วัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงามมีความเสื่อมถอยไปเรื่อย ๆ จนในที่สุดจะเลือนหายไปตามกาลเวลา วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องรวบรวมให้เป็นหนึ่งเดียว เพราะพิธีกรรมเป็นเรื่องหลักที่ต้องเรียนรู้และเข้าใจโดยถ่องแท้

ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนมีความสำคัญ ตามความหมายเรื่องของพิธีกรรม พจนานุกรมฯ ให้ความหมายไว้ว่า “พิธีกรรม” หมายถึง การบูชาแบบอย่าง หรือแบบแผนต่าง ๆ ที่ปฏิบัติในทางศาสนา

พิธีกรรม คือ การกระทำที่คนเราสมมติขึ้น เป็นขั้นเป็นตอนมีระเบียบวิธีเพื่อให้เป็นสื่อหรือหนทางที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวังไว้ ซึ่งทำให้เกิดความสบายใจและมีกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป เช่น พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา หรืออีกนัยหนึ่ง พิธีกรรม หมายถึง พฤติกรรมที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อความเชื่อทางศาสนาของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นศาสนาใด ๆ ก็ตามต่างก็มีการปฏิบัติต่อศาสนาของตน ตามความเชื่อและความศรัทธาของตนเองในแต่ละศาสนาจึงก่อให้เกิดเป็น“พิธีกรรม” ทางศาสนาด้วยความเชื่อและความศรัทธา

ประเพณีตามพจนานุกรมภาษาไทยฉบับบัณฑิตยสถาน ได้กำหนดความหมายประเพณีไว้ว่า ขนบธรรมเนียมแบบแผน ซึ่งสามารถแยกคำต่าง ๆ ออกได้เป็น ขนบ มีความหมายว่า ระเบียบแบบอย่าง ธรรมเนียม มีความหมายว่า ที่นิยมใช้กันมาและเมื่อนำมารวมกันแล้วก็มีความหมายว่า ความประพฤติที่คนส่วนใหญ่ยึดถือเป็นแบบแผนและได้ทำการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นต้นแบบที่จะ

ให้คนรุ่นต่อ ๆ ไปได้ประพฤติปฏิบัติตามกันต่อไป หรืออีกนัยหนึ่ง ประเพณีหมายถึง ระเบียบแบบแผนที่กำหนดพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คนในสังคมยึดถือปฏิบัติสืบกันมา

พิธีกรรมและประเพณีในสังคมนั้น ๆ ฝ่าฝืนมักถูกตำหนิจากสังคม ลักษณะประเพณีในสังคมระดับประเทศชาติมีทั้งประสมกลมกลืนเป็นอย่างเดียวกันและมีผิดแผกกันไปบ้างตามความนิยมเฉพาะท้องถิ่น ประเพณีล้วนได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอกที่เข้าสู่สังคม รับเอาแบบปฏิบัติที่หลากหลายเข้ามาผสมผสานในการดำเนินชีวิต ประเพณีจึงเรียกได้ว่าเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของสังคม โดยเฉพาะศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลต่อประเพณีไทยมากที่สุด วัดวาอารามต่าง ๆ ในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทยและชี้ให้เห็นว่าชาวไทยให้ความสำคัญในการบำรุงพุทธศาสนาด้วยศิลปกรรมที่งดงามเพื่อใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาตั้งแต่โบราณกาล ได้แก่

1. จารีตประเพณี หมายถึง สิ่งซึ่งสังคมใดสังคมหนึ่งยึดถือและปฏิบัติสืบกันมาอย่างต่อเนื่องและมั่นคง ผู้ใดฝ่าฝืนถือว่าเป็นผิดเป็นชั่ว จะต้องถูกตำหนิหรือได้รับการลงโทษจากคนในสังคมนั้น เช่น ลูกหลานต้องเลี้ยงดูพ่อแม่เมื่อท่านแก่เฒ่า ถ้าใครไม่เลี้ยงดูถือว่าเป็นคนเนรคุณหรือลูกอกตัญญู

2. ขนบประเพณี หมายถึง ระเบียบแบบแผนที่สังคมได้กำหนดไว้แล้วปฏิบัติสืบต่อกันมาทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ทางตรง ได้แก่ ประเพณีที่มีการกำหนดเป็นระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติอย่างชัดแจ้งว่าบุคคลต้องปฏิบัติอย่างไร ทางอ้อม ได้แก่ ประเพณีที่รู้กันโดยทั่ว ๆ ไปโดยไม่ได้วางระเบียบไว้แน่นอน แต่ปฏิบัติไปตามคำบอกเล่า เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การตายการแต่งงาน ซึ่งเป็นประเพณีเกี่ยวกับชีวิตหรือประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล ตรุษ สารท การขึ้นบ้านใหม่

3. ธรรมเนียมประเพณี หมายถึง ประเพณีเกี่ยวกับเรื่องธรรมดาสามัญที่ทุกคนควรทำไม่มีระเบียบแบบแผนเหมือนขนบประเพณีหรือความผิดถูกเหมือนจารีตประเพณีเป็นแนวทางที่ทุกคนปฏิบัติกันทั่วไปจนเกิดความเคยชินและไม่รู้สึกเป็นภาระหน้าที่ เพราะเป็นสิ่งที่มีมานานและใช้กันอย่างแพร่หลาย ธรรมเนียมประเพณีเป็นเรื่องที่ทุกคนควรทำ ผู้ฝ่าฝืนหรือทำผิดก็ไม่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญแต่อาจถูกตำหนิว่าเป็นคนไม่ได้รับการศึกษา ไม่มีมารยาท ไม่รู้จักกาลเทศะ[1]

วิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรีมีความโดดเด่นและมีอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น งานประเพณีเทศกาลมาฆปูรณมีศรีปราจีนมีขึ้น เพื่อให้พุทธศาสนิกชนและประชาชนทั่วไปได้ตระหนักเห็นความสำคัญและเกิดความภาคภูมิใจ ที่จังหวัดปราจีนบุรีเป็นเขตเมืองทวาราวดี ได้ค้นพบปูชนียวัตถุที่สำคัญ ที่เก่าแก่ที่สุดและใหญ่ที่สุดในประเทศไทย คือรอยพระพุทธบาทคู่ อันแสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาได้เผยแพร่และได้ประดิษฐาน ณ ดินแดนแห่งนี้และรูปต้นศรีมหา

---

[1] กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, “พิธีกรรมและประเพณี”, http://www.nabon.go.th/news/doc_download (10 สิงหาคม 2564)

โพธิ์เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัด เป็นต้นไม้ประจำจังหวัดปราจีนบุรีในอดีตจนถึงปัจจุบัน[2] พิธีกรรมและประเพณีจัดเป็นจารีตประเพณีคือแนวทางปฏิบัติสืบทอดกันมานับว่าเป็นสมบัติที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่ง จำเป็นต้องมีผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติให้รู้ถึงขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างชัดเจน โดยเผยแพร่ความรู้แก่เยาวชนและองค์กรภาครัฐทุกส่วนให้สามารถนำไปปฏิบัติเองได้

ผู้วิจัยเห็นว่าหากจะบูรณาการปรัชญาเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนเสริมอัตลักษณ์ของชาวปราจีนบุรีโดยความร่วมมือร่วมใจของภาครัฐและเอกชน นักวิชาการด้านศาสนาช่วยกันทุกส่วนเพื่อสืบทอดประเพณีให้ยั่งยืนตลอดนานเท่านาน ด้วยหลักการและเหตุผลดังกล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัย เรื่อง ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 ประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนเป็นอย่างไร

1.2.2 ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรีเป็นอย่างไร

1.2.3 การบูรณาการปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรีได้อย่างไร

1.2.4 องความรู้เกี่ยวกับปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรีเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีน

1.3.2 เพื่อศึกษาปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

1.3.3 เพื่อบูรณาการปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

1.3.4 เพื่อนำเสนอองความรู้เกี่ยวกับปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

---

[2] “งานประเพณีเทศกาลมาฆปูรณมีศรีปราจีน”, <http://www.prapayneethai.com> (10 สิงหาคม 2565).

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เรื่อง ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี เป็นการวิจัยที่ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้มีการนำเสนอขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ จังหวัดปราจีนบุรี

1.4.2 ขอบเขตด้านผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อมูลสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์งานวิจัย แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหา โดยแบ่งดังนี้ กลุ่มที่ 1 ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 5 รูป/คน กลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา 5 รูป/คน กลุ่มที่ 3 นักท่องเที่ยว 5 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 15 รูป/คน

1.4.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งมีดังนี้ คือ

- สภาพพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี
- แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีมาฆบูชาในประเทศไทย
- แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีน
- ความหมายและความสำคัญของประเพณี
- ประเพณีมาฆบูชา
- กิจกรรมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบสัมภาษณ์ (Qualitative Research Interview) ผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ค้นคว้าเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 ค้นคว้าความหมายและความสำคัญปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

ขั้นตอนที่ 4 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

ขั้นตอนที่ 6 นำเสนอรูปแบบปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี”

1.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษา ดังต่อไปนี้

1.6.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เรื่อง ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี ผู้วิจัยได้นำมาประกอบในการศึกษา ดังต่อไปนี้

แปลก สนธิรักษ์ มีแนวคิดว่าพิธีสารทไทยเป็นพิธีที่ทำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว และทำเพื่อให้เกิดสวัสดิมงคลแก่ตัวเอง เมื่อตนมีอายุล่วงมากึ่งปี ตลอดจนทำขึ้นเพื่อประสานสามัคคีในหมู่เพื่อนบ้าน เพื่อความเจริญงอกงามทั้งแก่ตัวและหมู่คณะตลอดถึงประเทศชาติอีกด้วย[3]

ธวัช ปุณโณทก ให้แนวคิดไว้ว่าชาวไทยเขมรเป็นชนกลุ่มน้อยที่ใช้ภาษาพูดเป็นภาษาเขมร ตั้งภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ (ยกเว้นอำเภอรัตนบุรี) จังหวัดศรีสะเกษและบางอำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ เช่น ประโคนชัย กระสังและบางตำบลของอำเภอสตึก ประชากรอีสานที่ใช้ภาษาเขมรมีจารีตประเพณีของกลุ่มชนเด่นชัด ในเรื่องของการแต่งกายเครื่องดนตรี การรับประทานข้าวเจ้าซึ่งต่างไปจากกลุ่มวัฒนธรรมไทย ลาว หมู่บ้านชาวไทยเขมรมีการนับถือศาสนาพุทธ ถือเป็นสถาบันสำคัญของหมู่บ้าน มีความเชื่อเรื่องบรรพบุรุษ มีการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษในวันสารท เดือน 10 เรียกว่าแซนโฎนตา[4]

บรรพต เปรมชู ให้ทัศนะไว้ว่า พิธีกรรมสารทเดือนสิบของชาวอีสานใต้จะมีขึ้นเมื่อถึงเทศกาลเดือนสิบ ระหว่างแรม 14 ค่ำและแรม 15 ค่ำ ชาวอีสานใต้ (สุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ) จะมีประเพณีรำลึกบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว คำว่า “โฎนตา” เป็นภาษาเขมร มาจากคำว่า จีโฎน ซึ่งแปลว่า โคตร หรือเหง้า หรือวงศ์สกุล คำว่า ตาในที่นี้หมายถึง โคตร วงศาคณาญาติทั้งหมดที่ยังมีชีวิตอยู่ หรือล่วงลับไปแล้ว ฉะนั้นเมื่อเอาคำสองคำมารวมกันเป็น โฎนตา จึงหมายถึงพิธีรำลึกถึงบรรพบุรุษอย่างหนึ่งที่วงศาคณาญาติทั้งหลายที่ยังมีชีวิตอยู่ ทำการบูชาบวงสรวงถึงบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้วทั้งโคตรทั้งเหง้า[5]

บัวศรี ศรีสูง ปราชญ์ชาวบ้านดงเค็ง มหาสารคาม กล่าวไว้ในการบรรยายเรื่อง “ทิศทางหมู่บ้านอีสานและปกิณกะคดี” ว่าวัฒนธรรมของคนอีสานเป็นวัฒนธรรมที่มีความเชื่อมั่นว่าดีที่สุดสำหรับอีสานในแคว้นสุวรรณภูมิ เป็นวัฒนธรรมแต่โบราณมา วัฒนธรรมของอีสานสร้างคนให้เป็นคน

---

[3] แปลก สนธิรักษ์, *พิธีกรรมและลัทธิประเพณี*, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2504), หน้า 83.

[4] ธวัช ปุณโณทก, *ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับชีวิตในสังคมอีสาน วัฒนธรรมพื้นบ้าน คติความเชื่อ*, (ม.ป.ท, 2528), หน้า 352-392.

[5] บรรพต เปรมชู, พิธีโฎนตา, *สมบัติอีสานใต้*, (บุรีรัมย์: วิทยาลัยครูบุรีรัมย์, 2522), หน้า 131-133.

สร้างให้คนละจากความโลภ ความโกรธ ความหลง ให้คนทำคุณงามความดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีฮีตมีคองอยู่ เรียกว่า “ฮีตสิบสองคองสิบสี่ ฮีตยี่คองเกียงฮีตบ้านคองเมือง ฮีตพ่อคองแม่ฮีตเฒ่าคองเขย ฮีตสิบสองของอีสานว่าไว้ตามลักษณะสิบสองเดือน แต่ละเดือนมีงานประเพณีของมันอยู่ กฎเกณฑ์กติกาสังคมอีสานวางไว้แต่สังคมบรรพบุรุษมา[6]

บุญเกิด พิมพ์วรเมธากุล ได้ให้ทัศนะว่าฮีตสิบสองคือประเพณีที่คนลาวอาณาจักรล้านช้างในอดีตและคนลาวที่อยู่ในประเทศลาวปัจจุบันรวมทั้งคนไทยที่เรียกขานกันว่าเป็นคน “อีสาน” หรือ “ไทอีสาน” นั้นจัดทำบุญประจำเดือนทุก ๆ เดือนในรอบปี[7]

สมพงษ์ เกรียงไกรเพชร กล่าวถึงที่มาของประเพณีทำบุญเดือนสิบประเพณีสารทเดือนสิบว่าเป็นประเพณีที่รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมอินเดียเหมือนกับประเพณีอื่นอีกหลายประเพณี ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประเพณีที่วิวัฒนาการมาจากประเพณีเปตพลีของศาสนาพราหมณ์ กล่าวคือในศาสนาพราหมณ์มีประเพณีอยู่ประเพณีหนึ่งเรียกว่า เปตพลีเป็นประเพณีที่จัดขึ้นเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตายประเพณีนี้ปฏิบัติต่อเนื่องกันมาในอินเดียก่อนสมัยพุทธกาล คำว่าเปรต เป็นภาษาบาลีแปลว่า ผู้ละไปแล้วตรงกับคำว่าเปรตในภาษาสันสกฤตว่าผู้ไปก่อน หมายความถึงบรรพบุรุษที่ตายไปแล้วของใคร ๆ ทุกคนถ้าเป็นคนดีพญายมซึ่งเป็นเจ้าแห่งความตายจะนำวิญญาณไปสู่แดนอันเป็นบรมสุขไม่มาเกิดอีก แดนนี้อาจจะอยู่ทิศใต้แดนเดียวกับยมโลกตามความเชื่ออันเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่สุดของพราหมณ์ซึ่งมีปรากฏในพระเวทอันเป็นคัมภีร์ของศาสนาพราหมณ์ ต่อมาพราหมณ์ได้เกิดความเชื่อขึ้นใหม่คือความเชื่อเกี่ยวกับนรกดังนั้นชาวอินเดียจึงเกรงว่าบรรพบุรุษที่ตายไปอาจจะไปตกนรกก็ได้หากคนไม่ช่วยวิธีการช่วยไม่ให้ตกนรกก็คือการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้เรียกว่าพิธีสารทซึ่งกำหนดวิธีการทำบุญไว้หลายวิธี หากลูกหลานญาติมิตรไม่ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้บรรพบุรุษที่ตายไปเป็นเปรตจะได้ความอดอยากมากดังนั้นการทำบุญทั้งปวงที่ทำเพื่ออุทิศผลไปให้แก่ผู้ล่วงไปแล้วซึ่งเรียกว่าทำบุญทักษิณานุประทานหรือเปตพลีนั้นล้วนเป็นความเชื่อที่มีเค้ามาจากเรื่องเปรตของพราหมณ์ทั้งสิ้น[8]

---

[6] บัวศรี ศรีสูง ,“ทิศทางหมู่บ้านอีสาน”, *ในฮีตคองและปกิณกะคดี*, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์, 2535), หน้า 107 – 109.

[7] บุญเกิด พิมพ์วรเมธากุล, *ฮีตคองคะลาวิถีชีวิตของคนล้านช้างและไทยอีสาน*, (ขอนแก่น: เพ็ญพรินติ้ง, 2539), หน้า 3.

[8] สมพงษ์ เกรียงไกรเพชร, *บันทึกประเพณีภาคใต้*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2540), หน้า 42.

พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตโต) ได้อธิบายเรื่อง เกี่ยวกับเรื่องของพิธีกรรมในพระพุทธศาสนาในหนังสือพิธีกรรมใครว่าไม่สำคัญว่า ในพระพุทธศาสนานี้สิ่งที่เหนือกว่าพิธีกรรมยังมีอีกหลายอย่าง แต่เดี๋ยวนี้เรามองเห็นกันว่าชาวพุทธใส่ใจในเรื่องที่สำคัญ ๆ เหล่านั้นน้อยไปหน่อย แล้วก็มัวไปเน้นในด้านพิธีกรรมกันมากไป อย่างไรก็ตามจะต้องเข้าใจว่าเรื่องพิธีกรรมนั้นไม่ใช่ไม่สำคัญ ในบางโอกาสเราน่าจะพูดกันถึงเรื่องพิธีกรรมให้ชัดลงไปว่าเราควรจะปฏิบัติต่อมันอย่างไร อย่างน้อยก็จะได้เอาสิ่งที่เป็นอยู่ปรากฏอยู่มาใช้ให้เป็นประโยชน์เพื่อเป็นสื่อนำเข้าสู่สิ่งที่สำคัญยิ่งขึ้นไป ถ้าไปมองว่าอย่ามาวุ่นวายในเรื่องพิธีกรรมนี้เลยไม่มีประโยชน์ไม่ใช่ตัวแท้ตัวจริงของพระพุทธศาสนาแล้วละเลยไม่เอาใจใส่ก็อาจจะทำให้พลาด ในเมื่อมันเป็นของมีอยู่ปรากฏอยู่ก็ต้องทำให้ถูกต้องถ้าเราเข้าใจความหมายถูกและปฏิบัติให้ถูก ทำด้วยความรู้ความเข้าใจมันก็จะกลายเป็นสื่อนำเข้าสู่สิ่งที่ถูกต้องดีงามยิ่งขึ้นจนถึงสิ่งที่เป็นหลักการของพระพุทธศาสนาเลยทีเดียว เพราะฉะนั้นพิธีกรรมนี้ถ้าเข้าใจถูกต้องและปฏิบัติถูกต้องก็จะกลับนำเข้าสู่พระพุทธศาสนาได้ดี[9]

พระปรีชา คุตฺตจิตฺโต และสุวิน ทองปั้น ศึกษาเรื่อง ประเพณีบุญข้าวสาก กล่าวว่า ความเชื่อประเพณีบุญข้าวสาก เป็นประเพณีที่ชาวอีสานได้ทำกันในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี ซึ่งเป็นประเพณีที่ชาวอีสานทำบุญไปหาผู้ตายหรือผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เพราะเชื่อว่าผีบรรพบุรุษจะมีความหิว กำลังรอส่วนบุญจากงานนี้ เมื่อถึงงานบุญจึงพากันทำอย่างศรัทธา นำไปถวายพระสงฆ์สามเณรและอุทิศส่วนบุญกุศลแก่ผู้ตายและเปรต กระทำด้วยศรัทธาบุญกุศลก็จะหนุนให้มีความสุขจนสู่พระนิพพาน ความสัมพันธ์ระหว่างประเพณีบุญข้าวสากกับวิถีชีวิตของชาวจังหวัดขอนแก่นแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ความสัมพันธ์ระหว่างประเพณีและวิถีชีวิตส่วนบุคคล อันได้แก่ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมครอบครัว เครือญาติ หมู่บ้านและความสัมพันธ์ระหว่างประเพณีพิธีกรรมกับวิถีชีวิตส่วนรวม ได้แก่ สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม คติความเชื่อและพิธีกรรม บุคคลที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมมีความเชื่อว่าการได้ร่วมพิธีกรรมเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษและผีตาแฮก ทำให้มีจิตใจเบิกบานได้กุศล[10]

จารุวรรณ ธรรมวัตร[11] ได้ให้ความเห็นว่าขนบธรรมเนียมประเพณีหลายอย่างของชาวอีสานว่าปัจจัยสำคัญที่ช่วยรักษาสภาพสังคมและสถานภาพของสังคมนี้ให้คงอยู่และเป็นเครื่องเสริมสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่ชาวอีสานเมื่อมีโอกาสประกอบกิจตามประเพณีในนั้นการอุทิศส่วนบุญน่าจะยังไม่เป็นที่นิยมของชาวพุทธหากไม่ปรากฏเหตุการณ์ของเปรตที่เป็นญาติของ

---

[9]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *พิธีกรรมใครว่าไม่สำคัญ*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554), หน้า 43.

[10]พระปรีชา คุตฺตจิตฺโต และสุวิน ทองปั้น, *ประเพณีบุญข้าวสาก*, วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น, ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน 2560, หน้า 94.

[11]จารุวรรณ ธรรมวัตร, *คติชาวบ้านอีสาน*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: อักษรวัฒนา, ม.ป.ท.), หน้า 5.

พระเจ้าพิมพิสารในอดีตชาติมาแสดงตัวให้พระองค์เห็นในสภาพที่น่ากลัวพระพุทธเจ้าจึงทรงถือเอาเหตุการณ์นี้มาเป็นตัวอย่างในการแสดงหลักของการอุทิศส่วนบุญแก่พระเจ้าพิมพิสารเป็นพระองค์แรก

1.6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี ผู้วิจัยได้นำมาเสนอในการศึกษา ดังต่อไปนี้

พีระศักดิ์ วรฉัตร ให้แนวคิดไว้ว่า ชาวสุรินทร์ส่วนใหญ่เป็นชุมชนที่พูดภาษาเขมร มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ที่คล้ายคลึงกับชาวไทยเขมรในประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ภาษาที่ใช้เป็นภาษาในตระกูลมอญเขมร ชาวบ้านนับถือศาสนาพุทธ มีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ผสมกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มีวัดเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ในด้านขนบธรรมเนียมประเพณีประกอบด้วยการเกิดนั้นจะต้องมีการอยู่ไฟแบบชาวบ้าน การโกนจุก การบวช การแต่งงาน ต้องมีการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษด้วยงานศพ นิยมนำไปฝังไว้ระยะหนึ่งก่อน ปีถัดมาจึงนำขึ้นมาเผา โดยสรุปแล้วชาวบ้านจะนับถือผีอยู่ 3 ประเภท คือ ผีประจำหมู่บ้าน ผีเฝ้าบ้านและผีบรรพบุรุษ เมื่อชาวบ้านจะประกอบพิธีกรรมใด ๆ ก็จะต้องบอกกล่าวให้ผีเหล่านี้ได้รับรู้[12]

พระมหาอรุณ อรุณธมฺโม (สุภะโกศล) ได้ศึกษาเรื่อง “อิทธิพลของอรรถกถาธรรมบทต่อพิธีกรรมและประเพณีของชาวอีสาน” พบว่า ประเพณีฮีตสิบสองบางประเพณีมาจากความเชื่อดั้งเดิมในนิทานชั้นอรรถกถาของธรรมบทดังจะเห็นจากประเพณี “บุญคูณลาน” ซึ่งชาวอีสานนิยมทำนาข้าวเป็นอาชีพหลักมีข้าวเป็นอาหารประจำวัน หากได้ข้าวมากก็จะแบ่งขายพอได้ค่าใช้จ่ายในครอบครัวคนเหล่านี้มีความกตัญญูรู้คุณสิ่งที่ให้ประโยชน์แก่ตน ข้าวเป็นพืชที่มีคุณต่อคนเราจึงมีความเชื่อว่าข้าวมีวิญญาณหรือขวัญประจำอยู่ตามความเชื่อดั้งเดิมคือการยอมรับความศักดิ์สิทธิ์ของธรรมชาติ ความเชื่อว่ามีชีวิตในทุกสิ่งดังนั้นเมื่อทำการเก็บเกี่ยวเสร็จแล้วก่อนจะขนข้าวขึ้นฉางข้าวชาวอีสานจะทำบุญเพื่อความเป็นสิริมงคลเพิ่มความมั่งมีศรีสุขแก่ครอบครัวและเพื่ออัญเชิญขวัญข้าวให้มาอยู่ประจำ จะได้กินข้าวไม่เปลืองทำนาก็ได้ผลดีในฤดูกาลต่อไป[13]

นางสาวนันทิดา ปัจจัยโคถา ได้ศึกษาเรื่อง “ทัศนคติของนักศึกษาสถาบันราชภัฏมหาสารคามที่มีตอประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่” พบว่า ประเพณีฮีตสิบสองนั้นยังคงมีความจำเป็นต่อ

---

[12] พีระศักดิ์ วรฉัตร, “โครงสร้างอำนาจชุมชนชาวไทยที่พูดภาษาเขมรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: กรณีศึกษา ตำบลพรหมเทพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2530), หน้า ๓๒.

[13] พระมหาอรุณ อรุณธมฺโม (สุภะโกศล), “อิทธิพลของอรรถกถาธรรมบทต่อพิธีกรรมและประเพณีของชาวอีสาน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538) , หน้า ๙๒.

การดำเนินชีวิตของชาวอีสานในบางพื้นที่อยู่แม้จะมีความเจริญในด้านเทคโนโลยีแล้วก็ตามโดยผลศึกษาวิจัยพบว่านักศึกษาเพศชายอายุระหว่าง 17-19 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในคณะวิทยาการจัดการส่วนใหญ่คิดว่าประเพณีฮีต 12 นั้นมีประโยชน์ในด้านวัฒนธรรมมากที่สุดส่วนด้านประเพณีนักศึกษารู้จักจากการสืบทอดของหมู่บ้านและอยากเข้าร่วมประเพณีของชุมชนและนักศึกษาส่วนใหญ่คิดว่าจำเป็นต้องให้การอนุรักษ์และส่งเสริมประเพณีนี้ให้สืบทอดต่อไป[14]

ฉัตรชัย วิชัยผิน และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง พิธีกรรมแซนโฎนตาที่บ้านบัวถนนตำบลสูงเนิน อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ด้านคติความเชื่อชาวไทยเขมรที่บ้านบัวถนนมีความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษว่ามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวไทยเขมรมากไม่ว่าจะเป็นการจัดงานต่าง ๆ หรือมีการเดินทางไกลมักจะมีการบอกกล่าวต่อผีบรรพบุรุษให้คุ้มครองเดินทางด้วยความปลอดภัยนอกจากนี้ยังใช้คติความเชื่อเป็นเครื่องมือในการให้การศึกษาและการขัดเกลาทางสังคม ให้ยึดมั่นในสิ่งที่ดีงามด้วยค่านิยมทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว กตัญญูรู้คุณ เผื่อแผ่ เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่และก่อให้เกิดการประสานสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นของญาติพี่น้อง ทั้งที่เป็นพี่น้องร่วมสายโลหิตและโดยการแต่งงานส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นของสังคมทำให้เห็นบทบาทและหน้าที่ของพิธีกรรมที่เกิดจากความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษว่าเป็นพิธีกรรมที่ทำขึ้นเพื่อจุดหมายที่สนองความต้องการความจำเป็นเบื้องต้นของคนในสังคม[15]

ขันเตียน นามเกตุ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาคติความเชื่อประเพณีบุญเดือนเก้า (ข้าวประดับดิน)” พบว่า ประเพณีบุญเดือนเก้าเป็นหนึ่งในฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ซึ่งเป็นประเพณีที่สำคัญของชาวอีสานที่มีประวัติความเป็นมาจากตั้งแต่สมัยพุทธกาลที่เล่าสืบต่อกันในนิทานธรรมบทโดยปรารภถึงญาติของพระเจ้าพิมพิสารที่ตายไปเกิดเป็นเปรตในนรกตลอดพุทธันดรจึงได้ทำบุญอุทิศให้ไปซึ่งเป็นการทำบุญให้แก่ญาติที่ตายไปทำให้ทุกข์ทุเลาเบาบางไป ที่แฝงไว้ซึ่งความกตัญญูกตเวทีจนเกิดเป็นประเพณีที่ยอมรับและปฏิบัติร่วมกันในชุมชน ทั้งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจมีความเป็นเอกลักษณ์สืบเนื่องต่อกันมาถึงปัจจุบัน ความเชื่อในการทำบุญเดือนเก้าสิบเนื่องมาจากความเชื่อของบุญ-บาป การเวียนว่ายตายเกิดที่มาจากนิทานธรรมบทที่ชาวอีสานยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องมาจนเป็นแนวจารีตประเพณีที่มีความเชื่อว่าเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากผลแห่งกรรม ที่พบเห็นการยึดถือเป็นแนวปฏิบัติทั่วไปในภาคอีสานสาเหตุสำคัญที่เรียกบุญเดือนเก้านี้เพราะกำหนดขึ้นในเดือนเก้าและเมื่อเดือนเก้าต้องทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติพี่น้องที่ตายไปเพื่อที่ญาติจะได้รับส่วนบุญเพื่อให้มีความสุขบรรเทาความทุกข์ที่ได้รับเป็นการทำบุญด้วยการให้ทานข้าวปลาอาหารเมื่อได้ทำแล้วก่อให้เกิดความสุขด้านจิตใจที่ญาติพี่น้องได้รับบุญกุศลและเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

---

[14] นันทิดา ปัจจัยโคถา, “ทัศนคติของนักศึกษาสถาบันราชภัฏมหาสารคามที่มีต่อประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่”, รายงานการวิจัย สถาบันราชภัฏมหาสารคาม, 2543, หน้า บทคัดย่อ.

[15] ฉัตรชัย วิชัยผิน และคณะ, “พิธีกรรมแซนโฎนตา บ้านบัวถนน ตำบลสูงเนิน อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์”, (ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2547), หน้า บทคัดย่อ.

ความเชื่อนี้ส่งผลต่อประเพณีบุญเดือนเก้าและพิธีกรรมสืบต่อมาในภาคอีสานซึ่งความเชื่อที่ปรากฏในบุญเดือนเก้า[16]

พระครูศรี ธรรมวิภัช ศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีการตานขันข้าวในล้านนา พบว่า การตานขันข้าวเป็นประเพณีหนึ่งที่สืบทอดกันมาเป็นเวลานานของประชาชนในภาคเหนือส่วนใหญ่นิยมทำกันในวันพระหรือวันสำคัญทางศาสนาเช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันสงกรานต์ วันคล้ายวันเกิด ซึ่งในวันดังกล่าวชาวบ้านจะนำภัตตาหาร ไปถวายพระที่วัดเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้พ่อ แม่ ญาติ พี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วและเจ้ากรรมนายเวรเป็นการอนุรักษ์ และสืบทอดวัฒนธรรมการทำบุญและยังเป็นการสืบทอดในเรื่องความกตัญญูต่อบรรพบุรุษโดยไม่ต้องใช้วิธีอบรมสั่งสอน แต่เป็นวิธีที่ผู้ใหญ่ได้ปฏิบัติตนให้ลูกหลานได้เห็นเป็นตัวอย่าง ในด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีการตานขันข้าวในล้านนา พบว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพระพุทธศาสนาต่อตนเองและมีความสำคัญต่อผู้อื่นซึ่งการให้ทานนับว่าเป็นรากฐานแห่งพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงเพื่อกำจัดกิเลส คือ ความโลภและความตระหนี่ในจิตสันดานและช่วยเหลือผู้อื่นสามารถผูกไมตรี ความสามัคคีของกันและกันได้ ควรช่วยกันส่งเสริมประเพณีนี้ให้เป็นเอกลักษณ์ของชาวล้านนาอีกทั้งช่วยกัน เผยแพร่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาให้เป็นที่ประจักษ์แก่ชนทั่วไป[17]

ด้านคุณค่าของประเพณีการตานขันข้าวในล้านนา พบว่าเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบ ๆ กันมา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทยและชี้ให้เห็นว่าชาวไทยให้ความสำคัญในการบำรุงพุทธศาสนาด้วย ประเพณีการตานขันข้าวยังเป็นเอกลักษณ์มีคุณค่าอีกด้านหนึ่งของล้านนา การให้ทานจึงเป็นพฤติกรรมที่ดีงาม ไม่เบียดเบียนกัน เป็นการฝึกคนให้รู้จักคำว่าให้ซึ่งกันและกันเป็นวิธีการนำคนเข้าสู่ชุมชนและเข้าสู่วิถีชีวิตของสังคมนั้น เขาเริ่มเรียนรู้ว่าระเบียบแบบแผนวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนหรือสังคม ประเพณีการตานขันข้าวในล้านนาจึงจำเป็นต่อการดำรงอยู่ของคนในชุมชนล้านนา ที่จะช่วยให้สังคมมีความเจริญทางด้านจิตใจ สร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้น ประเพณีของล้านนาที่แสดงออกถึงความกตัญญูกตเวทีต่อผู้ที่มีอุปการคุณ ผู้เป็นบุพการีของตน

พระอธิการทองภาส กิตฺติปาโล (ผาปรางค์) ศึกษาเรื่อง วิเคราะห์คุณค่าของหลักพุทธธรรมในประเพณีบุญเดือนสิบของพุทธศาสนิกชน ตำบลไผทรินทร์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ จากการสัมภาษณ์พระภิกษุสงฆ์/ผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้านพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีแนวความเชื่อโน้มเอียงไปในทางหลักการทำบุญให้กับบรรพบุรุษที่ตายไปแต่ยังไม่เข้าใจผลกรรมหรือ

---

[16] ขันเตียน นามเกตุ, “การศึกษาคติความเชื่อประเพณีบุญเดือนเก้า (ข้าวประดับดิน)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556). หน้า บทคัดย่อ.

[17] พระครูศรี ธรรมวิภัช, *การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีการตานขันข้าวในล้านนา*, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม 2558): 65.

หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาว่าการให้ทาน การรักษาศีลและการเจริญภาวนานั้น เรียกว่าเป็นบุญกิริยาวัตถุซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนาประเพณีบุญเดือนสิบของพุทธศาสนิกชนตำบลไผทรินทร์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาหลายปี ตามความเชื่อของการทำบุญอุทิศให้กับเปรตญาติที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งการทำในลักษณะนี้ แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูกตเวที ความเมตตากรุณาความเคารพรักที่ตนมีต่อท่านผู้จากไป แต่อีกส่วนหนึ่งยังมีความเชื่อว่าเป็นการทำตามประเพณีที่ทาตามสืบ ๆ กันมา ยังเข้าใจว่าทำไปเพื่ออุทิศให้เปรต ทำไปเพื่ออุทิศให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปเท่านั้นคุณค่าของหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญเดือนสิบได้ส่งผลต่อสังคมหลายด้าน คือ ด้านจิตใจ ในด้านของจิตใจนั้นเมื่อชาวบ้านทำบุญแล้วย่อมมีความสุขใจเกิดขึ้น เพราะการทำบุญนั้นจะต้องถึงพร้อม 3 ขณะ คือ ตั้งแต่คิด ขณะทำและหลังจากทำ ซึ่งใจต้องผ่องใส อิ่มอกอิ่มใจ สดชื่นและรักษาความแนบแน่นของชาวอีสานเอาไว้ทำให้ประชาชนมีความรวมมือและสร้างความสามัคคีทั้งในชุมชนและหมู่บ้านมีการรวมญาติมิตร เพื่อนพ้องทุกคนที่เกี่ยวข้องทุกคนร่วมมือร่วมใจกันจนทำให้งานทุกอย่างที่ทำให้ประสบความสำเร็จและนำไปสู่ชุมชนที่มีความเข้มแข็งและสร้างความรู้สึกถึงความเป็นญาติเป็นพี่เป็นน้องกับชาวบ้านร่วมชุมชน ส่งผลให้วิถีปฏิบัติต่อกันมีลักษณะของการช่วยเหลือเกื้อกูลและแบ่งปันซึ่งกันละกันก็เท่ากับว่าได้สร้างเสถียรภาพให้กับสังคมส่วนรวม ส่วนหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญเดือนสิบทำหน้าที่เป็นเครื่องมือควบคุมทางสังคมโดยการยกเรื่องอบายภูมิมานำเสนอให้คนในสังคมได้รับรู้ สร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับสถาบันครอบครัวและสังคมให้มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน ช่วยแก้ไขปัญหาความรุนแรงในสังคมได้[18]

พระสมพงษ์ อธิจิตฺโต (ทาอุปรงค์) ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาเชิงวิเคราะห์ประเพณีการทานขันข้าวของประชาชนล้านนาไทย ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า : 1. การทานขันข้าวและประเภทของการทานขันข้าว หมายถึง การเตรียมสำรับอาหารอันมีอาหาร ผลไม้ น้ำดื่ม ดอกไม้ ธูปเทียน สวยดอกไม้ น้ำสำหรับกรวด จัดเตรียมในถาดให้ดูสวยงามแล้วนำไปถวายพระสงฆ์เพื่ออุทิศทาน ประเภทของการทานขันข้าว มีการทานอุทิศไปหาผู้ล่วงลับมีบรรพบุรุษ ปู่ย่า ตา ยาย พ่อแม่และญาติพี่น้อง ทานครบรอบวันเกิด เพื่อความเป็นสิริมงคลกับชีวิต ทานให้กับเทวดา ที่รักษาบ้านเมือง วัดวาอาราม รักษาเขตบ้านแดนเมือง ทานให้กับตนเอง เป็นการสั่งสมบุญบารมีให้กับตนเอง 2. ความเชื่อเกี่ยวกับทานขันข้าว ประเพณีทานข้าวใหม่เดือนยี่เป็งหลังจากสิ้นฤดูทำนาเก็บเกี่ยวข้าวเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก่อนที่จะนำไปบริโภค มีความเชื่อว่าต้องไปทานให้กับพระสงฆ์ก่อน เพื่ออุทิศไปหาบรรพบุรุษ รวมถึง เทวดา แม่พระธรณี พระภูมิเจ้าที่ เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณ ความเชื่อเกี่ยวกับทานขันข้าวประเพณีสงกรานต์ เป็นการ

---

[18] พระอธิการทองภาส กิตฺติปาโล (ผาปรางค์), “วิเคราะห์คุณค่าของหลักพุทธธรรมในประเพณีบุญเดือนสิบของพุทธศาสนิกชน ตำบลไผทรินทร์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์”, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560), บทคัดย่อ.

กตัญญูรู้คุณของผู้มีพระคุณที่อุปการะเลี้ยงดูเป็นการแสดงออกซึ่งความรัก ความห่วงหา ทานขันข้าวประเพณีวันเข้าพรรษาออกพรรษา มีความเชื่อเกี่ยวกับพระภิกษุ สามเณร ที่ได้จำพรรษาถือวัตรปฏิบัติธรรมและพุทธศาสนิกมีโอกาสใกล้ชิด มีโอกาสได้ทำบุญใส่บาตร ฟังธรรมปฏิบัติธรรม ทานขันข้าวประเพณีเดือนสิบสองเป็ง เชื่อว่าวันนี้เป็นวันปล่อยเปรต ปล่อยผี ที่พญายมบาลอนุญาตให้มารับเอาของทาน จากญาติพี่น้องในเมืองมนุษย์ ตลอดถึงดวงวิญญาณของบรรพบุรุษให้ได้รับอานิสงส์ 3. การทานขันข้าว มีคุณค่าด้านจิตใจ ทำให้แช่มชื่น เบิกบาน มีความสุข เป็นการสร้างความสัมพันธ์กันในครอบครัว ปลูกฝังแบบอย่างที่ดีแก่ลูกหลาน ให้รู้จักบุญคุณของบรรพบุรุษ คุณค่าทางวัฒนธรรมเป็นการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี การทำบุญสืบทอดเอกลักษณ์การทานขันข้าวเป็นแบบฉบับไม่เหมือนกับภาคอื่น เป็นการแก่ทำนุบำรุงพระภิกษุสามเณรพระพุทธศาสนาให้เจริญยาวนานต่อไป[19]

สรุปการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ค้นเป็นข้อมูลในการวิจัย เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องปรัชญาประเพณี ตั้งแต่อดีตเกี่ยวกับพิธีสารทไทย พิธีกรรมสารทเดือนสิบของชาวอีสานใต้จะมีขึ้นเมื่อถึงเทศกาลเดือนสิบ อีกทั้งเรื่อง ทิศทางหมู่บ้านอีสานและปกิณกะคดีว่าวัฒนธรรมของคนอีสานเป็นวัฒนธรรมที่มีความเชื่อมั่นว่าดีที่สุดสำหรับอีสานในแคว้นสุวรรณภูมิเป็นวัฒนธรรมแต่โบราณมา จนถึงเรื่องของพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงเรื่องพิธีกรรมพระพุทธศาสนานี้สิ่งที่เหนือกว่าพิธีกรรมยังมีอีกหลายประการ ในด้านงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาศึกษา 8 เรื่อง ประกอบไปด้วย เนื้อหามีทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกับชาวไทยเขมรในประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ภาษาที่ใช้เป็นภาษาในตระกูลมอญเขมร งานประเพณีฮีตสิบสองบางประเพณีมาจากความเชื่อดั้งเดิมในนิทานชั้นอรรถกถาของธรรมบทดังจะเห็นจากประเพณี “บุญคูณลาน” ทัศนคติของนักศึกษาสถาบันราชภัฏมหาสารคามที่มีตอประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ พิธีกรรมแซนโฎนตาที่บ้านบัวถนนตำบลสูงเนิน อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ การศึกษาคติความเชื่อประเพณีบุญเดือนเก้า(ข้าวประดับดิน) จนถึงเรื่อง ศึกษาเชิงวิเคราะห์ประเพณีการทานขันข้าวของประชาชนล้านนาไทย

[19] พระสมพงษ์ อธิจิตฺโต (ทาอุปรงค์), “ศึกษาเชิงวิเคราะห์ประเพณีการทานขันข้าวของประชาชนล้านนาไทย ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2563), บทคัดย่อ.

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ

ประโยชน์ที่ได้รับ จากการศึกษาวิจัยมีดังนี้

1.7.1 ทำให้ทราบประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีน

1.7.2 ทำให้ทราบปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

1.7.3 ทำให้ทราบถึงการบูรณาการปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

1.7.4 ทำให้ได้นำเสนอรูปแบบปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

1.8 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

ปรัชญา หมายถึง คำสอนทางพระพุทธศาสนาที่หลอมรวมเป็นความเชื่อความศรัทธาของชาวจังหวัดปราจีนบุรี ที่มาในรูปแบบประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีน ในจังหวัดปราจีนบุรี

พุทธปรัชญา หมายถึง หลักพุทธปรัชญาสำคัญที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี ประกอบด้วย ทาน คือการให้ ศีล คือการรักษากาย วาจา ภาวนา คือการทำจิตใจให้สงบเป็นสมาธิ

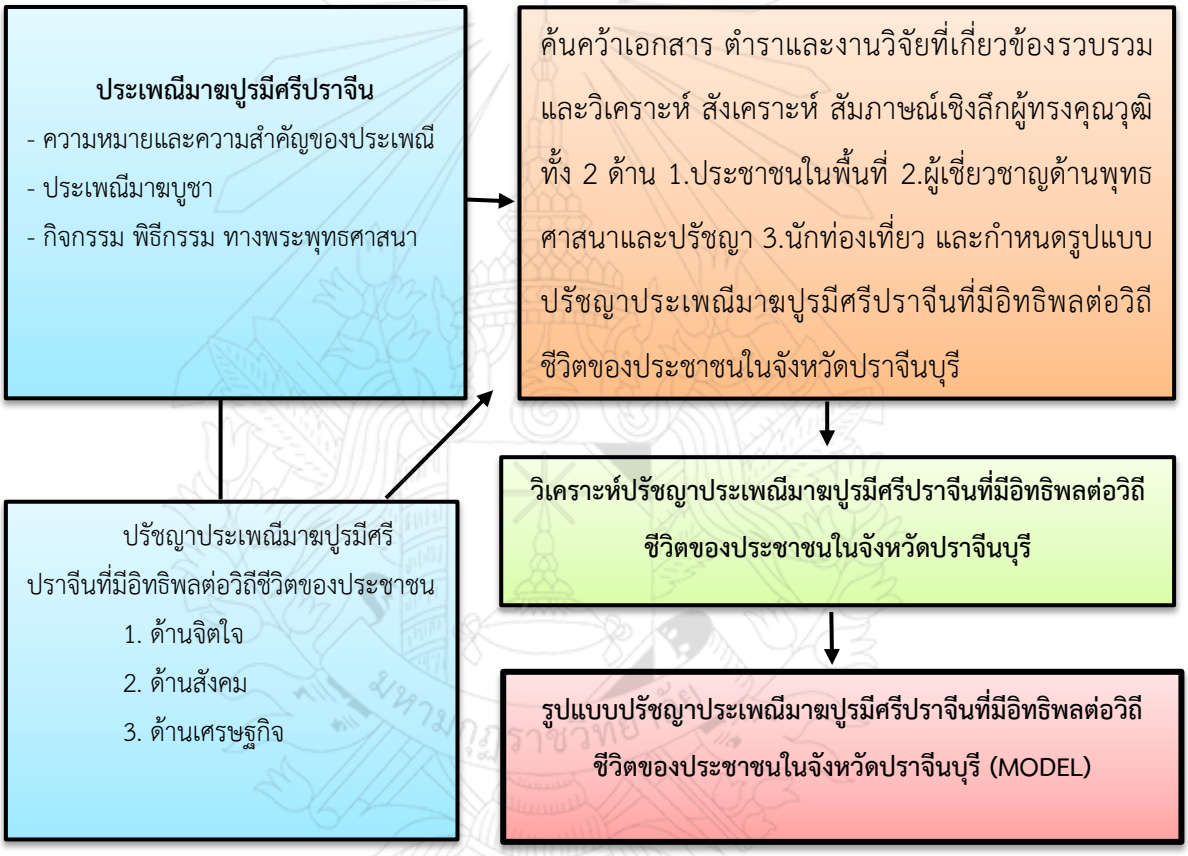
ประเพณี หมายถึง ประเพณีมาฆปูรณมีศรีปราจีนมีขึ้น เพื่อให้พุทธศาสนิกชนและประชาชนทั่วไป ได้ตระหนักเห็นความสำคัญและเกิดความภาคภูมิใจ ที่จังหวัดปราจีนบุรี เป็นเขตเมืองทวาราวดี ได้ค้นพบปูชนียวัตถุที่สำคัญ ที่เก่าแก่ที่สุดและใหญ่ที่สุดในประเทศไทย คือ รอยพระพุทธบาทคู่ เป็นงานบำรุงส่งเสริมและธำรงมั่นแห่งบวรพุทธศาสนา เป็นปฏิบัติบูชาแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นการปลูกสร้างคนดีศรีปราจีน คือ ผู้มีกตัญญูกตเวที

มาฆบูชา หมายถึง เป็นประเพณีที่ชาวพุทธพระพฤติปฏิบัติกันมาเป็นเวลาช้านาน เพราะวันมาฆะ เป็นนักขัตฤกษ์สำคัญที่ชาวพุทธได้มีโอกาสรำลึกถึงพระผู้มีพระภาคเจ้าที่ทรงประกาศหัวใจพระศาสนา การปฏิบัติตามประเพณีจึงมีลักษณะแตกต่างกันไปบ้างตามความเชื่อของท้องถิ่น แต่การปฏิบัติตามประเพณีส่วนใหญ่เหมือนกัน

พิธีกรรม หมายถึง กิจกรรมสำคัญจัดให้มีในงานเทศกาลมาฆปูรณมีศรีปราจีน การประดิษฐ์ดอกบัวพุทธบูชาและเป็นสัญลักษณ์ของงาน การปฏิบัติธรรมเป็นพุทธบูชาสัมมาปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรและอุบาสก อุบาสิกา 1,250 คน เท่ากับจำนวนพระอรหันต์สาวก 1,150 รูป ที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาล การเข้าค่ายพุทธศาสน์และวัฒนธรรมของเยาวชนนักเรียนนักศึกษา จำนวน 1,150 คน การเวียนเทียนและนมัสการรอบรอยพระพุทธบาทคู่ใหญ่ที่สุดและเก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย

เทศกาลมาฆปูรมีศรีปราจีน หมายถึง งานที่จัดขึ้นที่วัดสระมรกต ในบริเวณโบราณสถานสระมรกต อำเภอศรีมโหสถ เป็นระยะเวลา 3 วัน ซึ่งตรงกับวันมาฆบูชาของทุกปี ในงานกิจกรรมหลักคือ การแสดงแสงสีเสียง การแสดงโขน ตลาดย้อนยุค รวมถึง การเข้าค่ายพุทธศาสน์และปลูกจิตสำนึกทางศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียน นักศึกษา ระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป การประชุมพระภิกษุและพระสังฆาธิการในจังหวัด การปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา กิจกรรมการเวียนเทียนรอบรอยพระพุทธบาทคู่

1.9 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภูมิภาพที่ 1.1 แสดงสรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 2
ประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีน

การวิจัยเรื่อง “ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี” ในบทนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลต่าง ๆ และนำเสนอผลการค้นคว้า ดังนี้

2.1 สภาพพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประเพณี

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีน

2.4 สรุป

2.1 สภาพพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี

2.1.1 ประวัติความเป็นมาของจังหวัดปราจีนบุรี[1]

ปราจีนบุรีก่อนอยุธยา

ปราจีนบุรี หรือเมืองปราจีนบุรี ในสมัยก่อนอยุธยา เริ่มตั้งแต่การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย แล้วพัฒนามาเป็นกลุ่มบ้านเมืองในสมัยประวัติศาสตร์จนเข้าสู่สมัยสุโขทัย ซึ่งไม่ปรากฏหลักฐานทางเอกสาร แต่ได้พบเครื่องถ้วยจีนที่มีอายุตรงกับสมัยราชวงศ์ซ้อง จึงเชื่อว่าในสมัยสุโขทัยบริเวณพื้นที่ในเขตจังหวัดปราจีนบุรี ยังคงมีผู้คนบางส่วนอาศัยอยู่สืบเนื่องกันมา

ชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย

ในเขตจังหวัดปราจีนบุรีปรากฏการตั้งถิ่นฐานของชุมชนสมัยโบราณเมื่อประมาณ 2,000 - 2,500 ปี มาแล้ว ซึ่งตรงกับสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายถึงสมัยก่อนประวัติศาสตร์ (Proto-history) ที่แหล่งโบราณคดีบ้านกระทุ่มแพ้ว ตำบลกระทุ่มแพ้ว อำเภอบ้านสร้าง บ้านหนองอ้อ ตำบลดงพระราม อำเภอเมืองและบ้านดงชัยมัน ตำบลประจันตคาม อำเภอประจันตคาม

โบราณคดีที่พบ ได้แก่ ลูกปัดแก้วแบบอินโด-แปซิฟิก สีต่าง ๆ ลูกปัดหินคาร์เนเลียน หินอะเกตและหินควอตซ์ เครื่องมือเหล็ก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนโบราณใกล้เคียงและอินเดีย โดยเฉพาะที่บ้านดงชัยมันได้พบชิ้นส่วนกลองมโหระทึกซึ่งเป็นโบราณวัตถุในวัฒนธรรมดงซอนเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมซึ่งพบทางตอนใต้ของจีนและในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งประเทศไทย

---

[1] ประวัติความเป็นมา, <http://www.prachinburi.go.th/profile.htm> (2 สิงหาคม 2564)

บริเวณที่ตั้งเมืองโบราณศรีมโหสถ ตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นชุมชนมาก่อนพุทธศตวรรษที่ 11 ในชุมชนบริเวณดังกล่าวรวมตัวกันเป็นกลุ่มเกษตรกรเป็นกลุ่มหมู่บ้านเกษตรกรรม มีการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนกับวัฒนธรรมภายนอกแต่ยังไม่มีการสร้างเมืองที่มีคันดิน คูน้ำล้อมรอบชุมชน ในระยะนี้อาจมีความสัมพันธ์กับอาณาจักรฟูนันและมีการแลกเปลี่ยนค้าขายกับนักเดินเรือจากต่างประเทศ หลักฐานที่พบแสดงอิทธิพลวัฒนธรรมฟูนันและอิทธิพลวัฒนธรรมอินเดียแบบอมราวดี หลักฐานสำคัญที่พบ ได้แก่ ภาพสลักนูนต่ำและประติมากรรมบางชิ้นที่พบในบริเวณนี้คือภาพมกรหรือเหราบางตัวที่ขอบโบราณสถานสระแก้วมีลักษณะคล้ายมังกรในศิลปะอินเดียแบบคุปตะ ส่วนประติมากรรมบางชิ้น ได้แก่ พระพุทธรูปที่พบในบ่อน้ำหน้าอาคารรอยพระบาทคู่และจากการค้นพบเครื่องมือหินขัดทำให้พออนุมานได้ว่าชุมชนดังกล่าวน่าจะมีความสัมพันธ์กับชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ที่พบตามแนวชายฝั่งทะเลเดิม บริเวณลุ่มน้ำบางปะกงแถบจังหวัดชลบุรี ซึ่งเริ่มมีถิ่นฐานเมื่อประมาณ 5,000-1,400 ปี มาแล้ว

สรุปได้ว่าการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์เริ่มแรกในเขตจังหวัดปราจีนบุรี เป็นสังคมสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย ที่มีเทคโนโลยีค่อนข้างสูงในการดำรงชีวิตคือการรู้จักใช้เครื่องมือเหล็กและการรู้จักใช้วิธีกักเก็บน้ำ ต่อมาสภาพสังคมและเศรษฐกิจมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นจนเข้าสู่พุทธศตวรรษที่ 6-10 ได้รับวัฒนธรรมภายนอกและเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์ พัฒนาเป็นชุมชนหรือเมืองที่รู้จักกันในชื่อว่า กลุ่มวัฒนธรรมทวารวดี มีอายุในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-19

การเกิดบ้านเมืองในสมัยประวัติศาสตร์ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12-19 แบ่งจังหวัดปราจีนบุรีออกเป็น 2 ช่วง คือ

ช่วงแรกมีความเจริญรุ่งเรืองและพัฒนาการเป็นบ้านเมืองร่วมสมัยกับกลุ่มบ้านเมืองทวารวดีในบริเวณภาคกลางของประเทศมีอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12-16 และช่วงที่ 2 เป็นการอยู่สืบเนื่องต่อจากช่วงแรกแต่สภาพสังคม การเมือง การปกครองได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เชื่อว่าช่วงเวลาดังกล่าวนี้ได้รับวัฒนธรรมเขมรโบราณเข้ามา มีการผสมผสานกับวัฒนธรรมทวารวดีที่เคยรุ่งเรืองมาก่อน

ปราจีนบุรีสมัยอยุธยา–ธนบุรี

สมัยอยุธยา

ในสมัยอยุธยาปรากฏชื่อเมืองปราจีนบุรีเป็นครั้งแรก ซึ่งคำว่า “ปราจีนบุรี” เป็นคำสมาสเกิดจากคำว่า “ปราจีน” กับคำว่า “บุรี” คำว่า “ปราจีน” หรือ “ปาจีน” หมายความว่าทิศตะวันออก ส่วนคำว่า “บุรี” หมายความว่า “เมือง” รวมแล้วคำว่า “ปราจีนบุรี” หมายถึงเมืองตะวันออก การเขียนชื่อเมืองปราจีนบุรีแตกต่างกันไป เช่น ปราจินบุรี ปราจิณบุรีและปาจีนบุรี แต่ความหมายน่าจะหมายถึงเมืองทางตะวันออกของราชอาณาจักรไทย

ปราจีนบุรีในฐานะหัวเมืองชั้นในต้นทิศตะวันออกสันนิษฐานพบว่าในสมัยอยุธยาตอนต้นก่อนการปฏิรูปการปกครองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. 1991-2031) เมืองปราจีนมีฐานะเป็นเมืองเล็ก ๆ ที่อยู่ใกล้ราชธานีคือกรุงศรีอยุธยา โดยทางกรุงศรีอยุธยาจะส่งขุนนางมาปกครองโดยให้ขึ้นตรงต่อเมืองหลวงและหลังจากการปฏิรูปการปกครองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแล้ว การปกครองหัวเมืองก็เปลี่ยนไปจากเดิมคือสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แบ่งเป็นหัวเมืองชั้นใน หัวเมืองชั้นนอนกและหัวเมืองประเทศราชและแบ่งหัวเมืองออกเป็นชั้น เอก โท ตรีและจัตวา ทรงลดฐานะหัวเมืองชั้นในคือเมืองลูกหลวงและเมืองหลานหลวงลงมาเป็นเมืองจัตวาภายใต้การปกครองของราชธานี โดยทางราชธานีจะส่งขุนนางมาปกครองและขึ้นตรงต่อเมืองหลวงและขุนนางที่ปกครองหัวเมืองชั้นในเรียกว่า “ผู้รั้ง” เขตที่จัดเป็นหัวเมืองชั้นในมีอาณาบริเวณดังนี้ ทิศเหนือจดเมืองชัยนาท ทิศตะวันออกจดเมืองปราจีน ทิศตะวันตกจดสุพรรณบุรี ทิศใต้จดเมืองกุยบุรี

เมืองปราจีนบุรีหลังการปฏิรูปในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ จึงเป็นหัวเมืองจัตวาขึ้นกับราชธานี ตำแหน่งเจ้าเมืองหรือผู้รั้งมีบรรดาศักดิ์และราชทินนามที่ออกพระอุไทยธานี

เมืองผ่านของเส้นทางเดินทัพไทย-กัมพูชา

จากลักษณะทำเลที่ตั้งของเมืองปราจีน เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ใกล้กับประเทศกัมพูชา เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดปราจีนบุรีในสมัยอยุธยาจึงเป็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับสงครามระหว่างสองราชอาณาจักร โดยฝ่ายกัมพูชามักจะเป็นต้นเหตุซึ่งอาจเนื่องมาจากกัมพูชาเห็นว่ากรุงศรีอยุธยาเป็นราชอาณาจักใหม่จึงไม่ยอมรับอำนาจมากนัก ต่อมาเมื่อกรุงศรีอยุธยามีความเป็นปึกแผ่นมั่นคงและขณะเดียวกันราชอาณาจักกัมพูชากลับเสื่อมโทรมภายในมากขึ้น กัมพูชาจึงยอมรับราชอาณาจักรอยุธยาในฐานเจ้าประเทศราช กษัตริย์กัมพูชาต้องมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารหลายครั้ง

แต่อย่างไรก็ดี เมื่อกรุงศรีอยุธยามีศึกติดพันกับพม่าหรือมีความอ่อนแอภายในกัมพูชาก็ถือโอกาสมากวาดต้อนผู้คนตามแนวชายแดนของราชอาณาจักรอยุธยาอย่างเมืองปราจีน สมเด็จพระนเรศวรมหาราชจึงทรงยกทัพไปตีกัมพูชาโดยใช้เส้นทางบก โดยยกทัพหลวงออกจากกรุงศรีอยุธยามาทางตะวันออก ผ่านพิหานแดง (วิหารแดง) บ้านนา เมืองนครนายก ด่านกบแจะ (ประจันตคาม) ด่านหนุมาน (กบินทร์บุรี) ด่านพระปรง (อ.เมืองสระแก้ว) ช่องตะโก ด่านพระจารึก หรือพระจฤต (อรัญประเทศ-ตาพระยา) ตำบลทำนบ อยู่ระหว่างเมืองอรัญประเทศและเมืองพระตะบอง ตำบลเพนียด เมืองประตะบอง เมืองโพธิสัตว์และเมืองละแวก

สมัยธนบุรี

ในสมัยธนบุรีได้กล่าวถึงเมืองปราจีนเพียงว่าเป็นเมืองที่อยู่ในเส้นทางเดินทัพของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่ยกทัพจากกรุงศรีอยุธยาไปยังเมืองจันทบุรี กล่าวคือเมื่อ พ.ศ. 2309 ขณะที่กองทัพพม่าล้อมกรุงศรีอยุธยาอยู่นั้น สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเมื่อครั้งเป็นพระยา

กำแพงเพชรทรงเล็งเห็นว่ากรุงศรีอยุธยาจะเป็นอันตราย จึงรวบรวมทหารไทยจีน ประมาณ 1,000 คนเศษ พร้อมด้วยอายุธออกไปตั้ง ณ วัดพิชัย พอฝนตกพระยากำแพงเพชรจึงนำกองทัพฝั่งกองทัพพม่าออกมาจากวัดพิชัยเดินทัพต่อไป โดยมีจุดหมายอยู่ที่เมืองจันทบุรี โดยเมืองปราจีนบุรีอยู่ในเส้นทางเดินทัพ ซึ่งตามพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับจันทนุมาศ (เจิม) ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อวันพุธขึ้นแปดค่ำ เดือนยี่ ยกกองทัพมาประทับที่ตำบลหนองไม้ซุงตามทางหลวงนครนายก ประทับรอนแรม 2 วันถึงบ้านนาเริ่ง ออกจากบ้านนาเริ่งวันหนึ่งถึงเมืองปราจีน ข้ามด่านกบและหยุดพักพลหุงอาหาร ณ ฟากตะวันออกแล้วยกข้ามไปจนถึงบ่าย 5 โมง

ปราจีนบุรีสมัยรัตนโกสินทร์

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เมืองปราจีนยังคงเป็นเมืองผ่านของเส้นทางเดินทัพระหว่างไทยกับกัมพูชา มีผู้คนอยู่อาศัยมากขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเมืองขึ้นหลายเมือง เช่น เมืองกบินทร์บุรี เมืองอรัญประเทศ เมืองวัฒนานคร เป็นต้น ทั้งยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองบางขนากขึ้น ส่งผลให้การติดต่อระหว่างเมืองปราจีนบุรีและเมืองพระนครสะดวกรวดเร็วขึ้น

ต่อมาในปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ได้มีพระราชดำริที่จะสร้างป้อมเมืองปราจีน แต่ได้ลงมือสร้างและแล้วเสร็จในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5)

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปราจีนเริ่มมีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับ เพราะมีการค้นพบแหล่งทองคำที่เมืองกบินทร์บุรี มีการทำเหมืองทองคำ ต่อมาเมื่อปฏิรูปการปกครองจากระบบกินเมืองเป็นระบบเทศาภิบาล ได้ใช้เมืองปราจีนเป็นที่ว่าการมณฑลปราจีน ส่งผลให้เมืองปราจีนกลายเป็นศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาคตะวันออก ครั้นเมื่อได้ย้ายที่ว่าการมณฑลปราจีนไปอยู่ที่เมืองฉะเชิงเทรา ทำให้เมืองปราจีนลดความสำคัญลง ประกอบกับเส้นทางคมนาคมเปลี่ยนไป คือมีการตัดเส้นทางรถไฟจากกรุงเทพมหานคร ถึงเมืองฉะเชิงเทรามีคนจีนไปสร้างหลักแหล่งในฉะเชิงเทรามากขึ้น มีโรงงานน้ำตาล โรงสีข้าว อันส่งผลให้เมืองฉะเชิงเทรากลายเป็นศูนย์กลางความเจริญแทนเมืองปราจีนบุรี

หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 ได้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2476 ให้มีตำแหน่งข้าหลวงประจำจังหวัดแบบผู้ว่าราชการจังหวัด คณะกรมการจังหวัดและสภาจังหวัด ส่งผลให้มณฑลเทศาภิบาลปราจีนบุรีถูกยกเลิกไป เมืองปราจีนบุรีมีฐานะเป็นจังหวัดปราจีนบุรี

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2485 รัฐบาลได้ออก “พระราชบัญญัติยุบและรวมการปกครอง บางจังหวัด พุทธศักราช 2485” ให้ยุบและรวมการปกครองจังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดนครนายก

จังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดนนทบุรี ในส่วนของจังหวัดนครนายกนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับจังหวัดปราจีนบุรีโดยกำหนดไว้ดังนี้

มาตรา 4 ให้ยุบจังหวัดนครนายกและให้รวมท้องที่ของจังหวัดที่ยุบเข้าไว้ในการปกครองของจังหวัดปราจีนบุรี เว้นแต่ท้องที่อำเภอบ้านนาให้รวมเข้าไว้ในการปกครองของจังหวัดสระบุรี

การรวมท้องที่บางส่วนของจังหวัดนครนายกไว้ในเขตการปกครองของจังหวัดปราจีนบุรีส่งผลให้จังหวัดปราจีนบุรีที่เดิมมีท้องที่กว้างขวางอยู่แล้ว ให้มีท้องที่กว้างขวางเพิ่มมากขึ้นเกินกำลังจังหวัดจะรับผิดชอบทำให้การติดต่อดูแลทุกข์สุขของประชาชนและการปกครองของราษฎรไม่เป็นผลดีเหมือนเมื่อนครนายกเป็นจังหวัดอยู่ กระทรวงมหาดไทยจึงได้เสนอร่างหลักการ “พระราชบัญญัติสถาปนาจังหวัดนครนายก พ.ศ. 2489” โดยได้สอบถามจังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดสระบุรีและในที่สุดรัฐบาลได้ออก “พระราชบัญญัติจัดตั้งจังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดนนทบุรี จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดนครนายก พ.ศ. 2489” โดยระบุในพระราชบัญญัติว่า

มาตรา 6 ให้แยกอำเภอนครนายก อำเภอองครักษ์และอำเภอปากพลีออกจากการปกครองของจังหวัดปราจีนบุรี กับให้แยกอำเภอบ้านนาออกจากการปกครองของจังหวัดสระบุรี จัดตั้งเป็นจังหวัดขึ้นเรียกว่าจังหวัดนครนาย

ต่อมา พ.ศ. 2536 ได้มีการแบ่งเขตพื้นที่การปกครองจังหวัดปราจีนบุรี โดยแยกพื้นที่อำเภอบางอำเภอไปอยู่ในเขตการปกครองของจังหวัดสระแก้ว ซึ่งตั้งขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัติตั้งจังหวัดสระแก้ว พ.ศ. 2536

2.1.2 ลักษณะทางกายภาพ

ที่ตั้งและอาณาเขต[2]

จังหวัดปราจีนบุรีตั้งอยู่ภาคตะวันออกของประเทศ อยู่ระหว่างเส้นละติจูดที่ 13 องศา 39 ลิปดา ถึง 14 องศา 27 ลิปดาเหนือและเส้นลองติจูดที่ 102 องศา 07 ลิปดาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพมหานคร 136 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 33, 305 ใช้เวลาเดินทางเพียง 1 ชั่วโมง 30 นาทีเป็นจุดเชื่อมโยงการคมนาคมจากกรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและราชอาณาจักรกัมพูชา ในรัศมี 100 กว่ากิโลเมตรและมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดนครราชสีมา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดสระแก้ว

ทิศตะวันตะตก ติดต่อกับ จังหวัดฉะเชิงเทราและจังหวัดนครนายก

ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดฉะเชิงเทรา

---

[2] จังหวัดปราจีนบุรี, <https://th.wikipedia.org/wiki/> (21 กรกฎาคม 2564)

การเมืองการปกครอง

การปกครองแบ่งออกเป็น 7 อำเภอ 64 ตำบล 708 หมู่บ้าน

1. อำเภอเมืองปราจีนบุรี
2. อำเภอกบินทร์บุรี
3. อำเภอนาดี
4. อำเภอบ้านสร้าง
5. อำเภอประจันตคาม
6. อำเภอศรีมหาโพธิ
7. อำเภอศรีมโหสถ

แผนที่แสดงที่ตั้งและอาณาเขต

ภาพที่ 2.1 แผนที่แสดงที่ตั้งและอาณาเขต[3]

2.1.3 ข้อมูลการปกครอง/ประชากร

2.1.3.1 ข้อมูลการปกครอง

จังหวัดปราจีนบุรีแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองปราจีนบุรี อำเภอศรีมโหสถ อำเภอศรีมหาโพธิ อำเภอประจันตคาม อำเภอนาดี อำเภอกบินทร์บุรีและอำเภอบ้านสร้าง โดยแบ่งเขตตาบล ออกเป็น 64 ตาบลและหมู่บ้าน 708 หมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) 12 เทศบาล

[3] แผนที่แสดงที่ตั้งและอาณาเขต, <https://www.google.com/search?q> (15 กรกฎาคม 2564).

56 องค์การบริหารส่วนตาบล (อบต.) และมีครัวเรือน ณ มิถุนายน 2559 จำนวน 194,970 ครัวเรือน โดยมีรายละเอียดการแบ่งเขตการปกครองแต่ละอำเภอ ดังตารางข้างล่างนี้

ตารางภาพ 2.1 (ข้อมูล : ที่ทำการปกครองจังหวัดปราจีนบุรี ณ เดือน มิถุนายน 2559)

อำเภอ	อบจ.	เทศบาล	อบต.	ตำบล	หมู่บ้าน	ครัวเรือน
เมืองปราจีนบุรี	1	3	11	12	144	42,621
กบินทร์บุรี		3	14	14	193	55,261
ศรีมหาโพธิ		2	7	10	90	42,601
ประจันตคาม		2	8	9	106	17,790
นาดี		1	6	6	63	18,803
บ้านสร้าง		1	7	9	88	10,510
ศรีมโหสถ		1	3	4	24	7,384
รวม	1	13	56	64	708	194,970

2.1.3.2 ข้อมูลประชากรและแรงงาน[4]

จังหวัดปราจีนบุรี มีประชากรทั้งสิ้น 483,708 คน โดยสัดส่วนประชากรเพศชายมีน้อยกว่าเพศหญิงเล็กน้อย กล่าวคือเพศชายมีจานวน 239,622 คน คิดเป็นร้อยละ 49.54 ในขณะที่เพศหญิงมีจานวน 244,086 คน คิดเป็นร้อยละ 50.46 ผู้อยู่ในวัยทำงานหรืออายุ 15 ปีขึ้นไป มีจำนวน 493,736 คน คิดเป็นร้อยละ 82.23 ในขณะที่ผู้มีอายุต่ำกว่า 15 ปี มีจำนวน 106,733 คน คิดเป็นร้อยละ 17.77 โดยในกลุ่มผู้ที่อยู่ในวัยทำงานเป็นผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงาน จำนวน 348,774 คน โดยจำแนกเป็นผู้มีงานทำ จำนวน 346,737 คนคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 99.42 ของผู้อยู่ในกำลังแรงงานทั้งหมด ขณะที่ผู้ว่างงาน มีจำนวน 2,037 คน คิดเป็นร้อยละ 0.58 ของผู้อยู่ในกำลังแรงงาน

เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่าอัตราการมีงานทำต่อผู้อยู่ในกำลังแรงงานมีอัตราร้อยละ 98.74 ซึ่งหมายความว่า ผู้อยู่ในกำลังแรงงาน 100 คน จะมีงานทำประมาณ 98 คน ส่วนการว่างงานมีอัตราร้อยละ 1.26 สำหรับในกลุ่มของผู้ที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน ซึ่งมีจำนวน 147,052 คน พบว่าเป็นผู้ทำงานที่บ้านผู้เรียนหนังสือและอื่น ๆ ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 31.16 21.90 และ 46.94 ตามลำดับ

[4] แผนพัฒนาจังหวัดปราจีนบุรี, (พ.ศ. 2561-พ.ศ. 2564).

แรงงาน (ข้อมูล ณ ไตรมาส 2 ปี พ.ศ. 2559)

- จำนวนแรงงานทั้งหมด 342,354 คน คิดเป็น 100 %
- แรงงานในภาคเกษตร 61,970 คน คิดเป็น 18.10 %
- แรงงานนอกภาคเกษตร 280,384 คน คิดเป็น 81.90 %
- คนว่างงาน 4,383 คน คิดเป็น 1.26 %
- สัดส่วนของคนมีงานทำต่อคนว่างงาน 79 : 1

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประเพณี

เป็นกิจกรรมที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมาเป็นเอกลักษณ์และมีความสำคัญต่อสังคม เช่น การแต่งกาย ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา ศิลปกรรม กฎหมาย คุณธรรม ความเชื่อ ฯลฯ อันเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมของสังคมเชื้อชาติต่างๆ กลายเป็นประเพณี ประจำชาติและถ่ายทอดกันมาโดยลำดับ หากประเพณีนั้นดีอยู่แล้วก็รักษาไว้เป็นวัฒนธรรมประจำชาติ สำหรับประเพณี วัฒนธรรมวิถีชีวิต เป็นความคิดความเห็น จนมีการพัฒนาตามยุคสมัย ผู้รู้ทั้งหลายได้ให้ความหมายไว้ต่างๆ กันดังต่อไปนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของคำว่าประเพณีไว้ว่า สิ่งที่นิยมถือประพฤติปฏิบัติสืบ ๆ กันมาจนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียม หรือจารีตประเพณี[5]

เสถียรโกเศศ กล่าวว่า ประเพณี คือ ความประพฤติที่หมู่ชนหมู่หนึ่งถือเป็นธรรมเนียม หรือเป็นแบบ แผนสืบต่อกันมานานจนเป็นพิมพ์เดียวกัน ถ้าใครในหมู่ประพฤตินอกแบบก็เป็นการผิดประเพณี[6]

ดังนั้นประเพณี หมายถึง การกระทำกิจกรรมทางสังคมที่ผู้คนส่วนใหญ่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ประเพณีเป็นบรรทัดฐานเกี่ยวกับการด าเนินชีวิต ตามความคิดความเชื่อปฏิบัติเพื่อความเจริญแห่งตนและสังคม

2.2.1 รูปแบบของประเพณี

ประเพณีอาจแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ

1. จารีตประเพณี (Mores) คือ ประเพณีที่ต้องประพฤติเป็นเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรมและจรรยาของสังคม

2. ขนบประเพณี (institution) คือ ประเพณีที่วางเป็นระเบียบไว้ จะเป็นโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ตาม

---

[5] พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, หน้า 563.

[6] เสถียรโกเศศ, *การศึกษาศิลปะและประเพณี, (*กรุงเทพมหานคร: เจริญกิจ. 2520), หน้า 1.

3. ธรรมเนียมประเพณี (Convention) คือ เรื่องเกี่ยวกับธรรมดาสามัญของสามัญชน ไม่ถือเอาผิดเอาถูก ไม่มีการลงโทษ ปรับไหมเหมือนจารีตประเพณี ไม่มีระเบียบเคร่งครัดเหมือนขนบประเพณี

2.2.2 ประเภทของประเพณีไทย

ประเพณีไทยแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท อาศัยเกณฑ์ที่ว่าเป็นเรื่องของครอบครัว หรือส่วนรวม เป็นเรื่องของท้องถิ่นหรือของชาติ ดังนี้

1.ประเพณีครอบครัวหรือประเพณีส่วนบุคคล

2.ประเพณีส่วนรวม

3.ประเพณีท้องถิ่น

4.รัฐพิธี และราชพิธี

ความหมายของพิธีกรรม

รุ่งทิพย์ กล้าหาญ ได้กล่าวไว้ว่า พิธีกรรม หมายถึง การปฏิบัติสืบทอดกันมาในเรื่องความเชื่อ ค่านิยมประเพณี และวัฒนธรรมของบุคคล หรือกลุ่มคนในชุมชน โดยอาศัยช่วงเวลาที่ยาวนานจากรุ่นบุคคลรุ่นหนึ่งสืบทอดไปยังอีกรุ่นหนึ่ง[7]

ดังนั้น พิธีกรรม หมายถึง พฤติกรรมที่มนุษย์ถือปฏิบัติตามความเชื่อ ความศรัทธาต่อศาสนาที่มีการปฏิบัติสืบทอดกันมากลายเป็นพิธีกรรม

2.2.3 ลักษณะสำคัญของพิธีกรรม

1.เป็นสื่อสัญลักษณ์แสดงถึงความเป็นจริง เช่น การกราบ การไหว้ การคำนับ เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงความรู้สึกของผู้กระทำว่ามีความเคารพนับถือ นอบน้อม ยำเกรง

2.เน้นเรื่องจิตใจเป็นสำคัญ คือจุดมุ่งหมายใหญ่ ทำเพื่อให้เกิดความสบายใจ เกิดกำลังใจ สาเหตุที่ทำเพราะเกิดความเชื่อในอำนาจ

โครงสร้างของพิธีกรรม

พิธีกรรมแยกย่อยได้ 3 ประเภท คือ

1.พิธีกรรมตามปฏิทิน

2.พิธีกรรมหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต

3.พิธีกรรมพิเศษ

พิธีกรรมตามปฏิทิน (Chronological) เป็นพิธีกรรมที่กลุ่มคนในสังคมปฏิบัติเป็นประจำเมื่อถึงเวลาที่เคย

---

[7]รุ่งทิพย์ กล้าหาญ, “การขัดเกลาทางสังคมด้านความเชื่อโดยผ่านพิธีกรรมในชุมชนชนบท”, วิทยานิพนธ์ (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตเชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2539), หน้า 5.

ทำมาในปีก่อนๆ หมุนเวียนครบรอบใน 1 ปี ในแต่ละเดือนก็จะมีกำหนดไว้เป็นวันๆไป เช่น ลอยกระทง สงกรานต์เป็นต้น

พิธีกรรมหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต หรือพิธีกรรมตามวงจรของชีวิต (Ritual of the Life Cycle)

เมื่อชีวิตของบุคคลแต่ละคนในสังคมจะเปลี่ยนช่วงของสถานภาพหนึ่งไปเป็นสถานภาพใหม่ เช่น เปลี่ยนวัย เปลี่ยนสถานภาพทางสังคม เปลี่ยนอาชีพ เปลี่ยนสิ่งแวดล้อม ก็จะมีพิธีเกิดขึ้นตามความเชื่อ

พิธีกรรมพิเศษ

เป็นพิธีกรรมที่นอกเหนือจากพิธีตามเทศกาลและพิธีกรรมตามวงจรชีวิต เป็นพิธีกรรมที่ไม่มีกำหนดเวลาที่แน่นอน แต่เป็นพิธีกรรมที่ปฏิบัติเมื่อมีความจำเป็นเกิดขึ้น หรือเมื่อมีโอกาส เมื่อมีเหตุการณ์วิกฤตเกิดขึ้น

วัฒนธรรมไทย

ประเทศไทย ได้มีความเกี่ยวข้องกับประเพณี วัฒนธรรมในหลากหลายมิติ วิถีชีวิตของคนไทยในสังคมไทย ซึ่งเป็นแบบแผนของการประพฤติปฏิบัติที่ดีงานและการแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมไทยสามารถรู้ เข้าใจ ซาบซึ้ง ยอมรับ และใช้ปฏิบัติร่วมกันในสังคมไทย ได้แก่

วิถีชีวิตของคนไทยในสังคมไทย ซึ่งเป็นแบบแผนของการประพฤติปฏิบัติที่ดีงานและการแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดใน สถานการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมไทยสามารถรู้ เข้าใจ ซาบซึ้ง ยอมรับ และใช้ปฏิบัติร่วมกันในสังคมไทย ได้แก่

1.ภาษาและวัฒนธรรม หมายถึง ภาษาไทยที่ใช้ในการพูดและการเขียนรวมทั้งงานประพันธ์ที่สร้างสรรค์ที่มีการบันทึกไว้ เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร

2.มารยาท หมายถึง การประพฤติ ปฏิบัติระหว่างบุคคลตjอบุคคลที่สังคมยอมรับ ได้แก่ มารยาททางกาย และมารยาททาง วาจา

3.การแต่งกาย หมายถึง เครื่องนุ่งห่มที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย

4.ประเพณีและพิธีทางศาสนา หมายถึง กิจกรรมที่ปฏิบัติในวันสำคัญต่างๆ

5.ศิลปกรรม หมายถึง งานศิลปหัตถกรรม จิตกรรม สถาปัตยกรรมและประติมากรรม

6.การแสดงและการละเล่น หมายถึง การละเล่นและของเล่นของไทย ดนตรีไทย เพลงไทยประเภทต่างๆ และศิลปะการ แสดงของไทย

วัฒนธรรมไทย : ด้านการแต่งกาย

วัฒนธรรมไทยด้านการแต่งกาย ตั้งแต่ในอดีตมานั้นคนไทยมีเอกลักษณ์ด้านการแต่งกายที่ใช้ผ้าไทยซึ่งทำจากผ้าไหม ผ้า ทอมือต่างๆ นำมาทำเป็นผ้าสไบสำหรับผู้หญิงไทย ส่วนผู้ชายก็มีการแต่งกายที่นิยมสำหรับชาวบ้านก็คงหนีไม่พ้นผ้าขาวม้าซึ่ง นิยมใช้มาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบันก็ยังมีอยู่

ตัวอย่าง ในสมัยอยุธยาตอนปลายนั้นหญิงไทยจะนุ่งโจงกระเบนสวนเสื้อรัดรูปแขนกระบอก ผู้ชายจะนุ่งผ้าม่วงโจง สวม เสื้อคอปิด ผ่าอกแขนยาว โดยปกติจะไม่นิยมใส่เสื้อ

ซึ่งในปัจจุบันนี้เราหาแทบไม่ได้แล้วสำหรับการแต่งกายแบบนี้ เนื่องจากคนไทยสมัยปัจจุบันนิยมแต่งกายตามแบบนิยม ตามชาวยุโรปซึ่งทำให้กายแต่งกายแบบอดีตเริ่มเลื่อนหายไปมาก

วัฒนธรรมไทย : ด้านภาษา

ประเทศไทยมีภาษาเป็นของตนเองมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเนื่องจากประเทศไทยไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศใด ในโลก ทำให้เรามีภาษาไทยใช้มาจนถึงปัจจุบัน และในประเทศไทยก็มีภาษาทางการ คือภาษากลาง ซึ่งคนในประเทศไม่ว่าจะอยู่ ในภาคไหนก็สามารถสื่อสารกันได้ด้วยภาษากลางนั้นเอง เพราะในประเทศไทยเรามีถึง 4 ภาคหลักและในแต่ละภาคก็ใช้ภาษาที่ แตกต่างกันไปบ้างดังนั้นเพื่อให้คนไทยสามารถสื่อสารตรงกันได้เราจึงมีภาษากลางเกิดขึ้นนั่นเอง

วัฒนธรรมไทย : ด้านอาหาร

วัฒนธรรมที่มีความสำคัญกับคนไทยไม่น้อยไปกว่าวัฒนธรรมด้านการแต่งกายและวัฒนธรรมด้านภาษาคือวัฒนธรรมด้าน อาหาร ซึ่งวัฒนธรรมด้านอาหารของคนไทยนั้นก็มีมาตั้งแต่สมัยอดีตจนมาถึงปัจจุบัน ซึ่งแต่ละพื้นที่จะมีลักษณะอาหารการกิน ที่แตกต่างกันออกไป แต่โดยรวมแล้วเราจะเรียกว่าวัฒนธรรมอาหารไทย ซึ่งอาหารไทยนั้นมีมากมายที่ขึ้นชื่อของไทย และโด่งดัง ไปทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็น ต้มยำกุ้ง ผัดไทย เป็นต้น อาหารถือเป็นวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่งของไทย ที่คนไทยควรให้ความสำคัญ และ ถือว่าอาหารไทยก็ไม่แพ้อาหารของชนชาติใด[8]

[8] วัฒนธรรม, <http://www.digitalschool.club/digitalschool/art/art3_1/lesson2/2_1.php> (15 สิงหาคม 2565).

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีน

2.3.1 ประวัติและความสำคัญของประเพณี

“ประเพณีและเทศกาลสำคัญ” เนื่องในวันมาฆบูชา : เทศกาลมาฆปูรมีศรีปราจีน เมืองศรีมโหสถ เป็นเมืองโบราณขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ในเขต 3 หมู่บ้าน คือ บ้านสระมะเขือ บ้านโคกวัด และบ้านหนองสะแก ตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี ขนาดของเมืองกว้าง 700 เมตร ยาว 1,550 เมตร มีเนื้อที่ 742 ไร่ 2 งาน 25 ตารางวา จากการศึกษาทางประวัติศาสตร์พบว่า อำเภอศรีมโหสถในปัจจุบัน เป็นแหล่งอารยธรรมโบราณที่มีอายุกว่า 2,000 ปี ซึ่งเดิมเป็นเมืองโบราณที่มีชื่อว่า เมืองมโหสถบ้าง เมืองอวัธยปุระบ้าง หรือเมืองสังโวกบ้าง แผนผังของเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าค่อนข้างรี ขอบมุมทั้ง 4 โค้งมน ลักษณะของเมืองมีคันดินและคูน้ำล้อมรอบ ภายในตัวเมืองมีโบราณสถานและโบราณวัตถุ เช่น เทวาลัยพระนารายณ์ เทวรูปพระวิษณุ เทวรูปพระนารายณ์ เทวรูปพระคเณศ ตรีศูล ศิวลึงค์ ซึ่งทำจากหินทรายขนาดใหญ่ทั้งหมด นอกจากนั้นยังมีเนินดิน สระน้ำ บ่อน้ำกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป

ส่วนนอกตัวเมืองศรีมโหสถ พบหลักฐานและร่องรอยของศาสนาสถานที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองมาแต่อดีตและร่องรอยการอาศัยของชุมชนขนาดใหญ่อยู่โดยทั่วไปและปรากฏหลักฐานว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ภายนอกเมืองมีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ทั้งลัทธิเถรวาทและลัทธิมหายาน

เมื่อกรมศิลปากรได้มีการขุดค้นทางโบราณคดี เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2529 ได้มีขุดแต่งกลุ่มโบราณสถานสระมรกต ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ หมู่ 1 ตำบลโคกไทย อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี ได้ขุดพบรอยพระพุทธบาทคู่ สลักอยู่บนพื้นศิลาแลง ลักษณะของพระบาททั้งคู่ทำเป็นรอยเท้ามนุษย์ตามธรรมชาติ มีปลายนิ้วเท้าเรียงไม่เสมอกันและที่ฝ่าพระบาททั้งสองข้างสลักรูปธรรมจักรนูนระหว่างรอยพระบาทมีการกากบาทสลักเป็นร่องลึกและมีหลุมอยู่ตรงกลาง สันนิษฐานว่ามีไว้เพื่อปักฉัตรหรือร่ม รอยพระพุทธบาทคู่ที่ค้นพบนี้คาดว่าจะสร้างขึ้นในสมัยทวารวดีถึง สมัยลพบุรี ราวพุทธศตวรรษที่ 11-16 ซึ่งนับเป็นรอยพระพุทธบาทที่ใหญ่และเก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย “รอยพระพุทธบาทคู่” สลักลึกลงไปในพื้นศิลาแลงธรรมชาติ วัดขนาดความกว้างของพระบาททั้งสองข้างรวม 3.10 เมตร พระบาทข้างซ้ายยาว 3.50 เมตร พระบาทข้างขวายาว 3.30 เมตร กำหนดอายุราว พ.ศ. 1484 ปัจจุบันรอยพระบาทคู่ตั้งอยู่ในกลุ่มโบราณสถานสระมรกต วัดสระมรกต หมู่ 1 ตำบลโคกไทย อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี

จากการขุดค้นพบทางโบราณคดีดังกล่าว จึงเป็นมูลเหตุให้จังหวัดปราจีนบุรีได้เริ่มจัดงานเทศกาลมาฆปูรมีศรีปราจีนเป็นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2530 ในช่วงนั้น นายจำเนียร ชวนะพงศ์ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรีและมีนายประมวล รุจนเสรี เป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งได้เห็นความสำคัญของสถานที่แห่งนี้ จึงได้ดำริให้มีการจัดงานเทศกาลมาฆปูรมีศรีปราจีนขึ้น

เพื่อเป็นพุทธบูชา ซึ่งทางจังหวัดปราจีนบุรีและประชาชนจังหวัดปราจีนบุรี เห็นพ้องต้องกันว่าจะส่งเสริมดำเนินการประเพณีวัฒนธรรมด้านพระพุทธศาสนาและส่งเสริมการปฏิบัติธรรมเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยให้มีการจัดงานเทศกาลมาฆปูรมีศรีปราจีน ตรงกับวันมาฆบูชาของทุกปี ณ สถานที่แห่งนี้เป็นประจำทุก ๆ ปี โดยใช้ชื่อว่า “งานเทศกาลมาฆปูรมีศรีปราจีน” การจัดงานเทศกาลนี้ ถือเป็นความร่วมมือของทุกภาคส่วนในจังหวัดปราจีนบุรี ประกอบด้วย จังหวัดปราจีนบุรี คณะสงฆ์จังหวัดปราจีนบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดปราจีนบุรี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีทุกแห่ง ตลอดจนพี่น้องประชาชน

ชาวจังหวัดปราจีนบุรีได้ร่วมกันจัดขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์และสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดปราจีนบุรีด้วย

ในการจัดงานครั้งแรก ๆ กิจกรรมที่จัดจะมีการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน การเวียนเทียนรอบรอยพระพุทธบาท การออกร้านจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ การเดินธุดงค์ของพระภิกษุสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกาและฆราวาส จากอำเภอนาดี จากอำเภอบ้านสร้าง จากวัดป่ามะไฟ อำเภอเมือง อุปมาดั่งพระภิกษุมาร่วมชุมนุม เพื่อฟังธรรมของพระพุทธเจ้าโดยมิได้นัดหมาย นอกจากนี้ยังมีการประกวดขบวนประทีปต่าง ๆ ของแต่ละอำเภอและแต่ละหน่วยงานเป็นที่ตื่นตาตื่นใจอย่างยิ่ง สำหรับการจัดงาน เทศกาลมาฆปูรมีศรีปราจีนในแต่ละครั้งนั้น จะจัดไม่เท่ากัน แต่จะอยู่ในคาบช่วงเกี่ยวกับวันมาฆบูชา

เพราะองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของงาน คือ การเวียนเทียนรอบรอยพระพุทธบาทคู่ เวลาในการเวียนเทียนนั้นจะพิจารณาตามความเหมาะสมของคณะกรรมการจัดงาน ซึ่งได้มีการพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันนี้ องค์ประกอบของงานเทศกาลมาฆปูรมีศรีปราจีน ประกอบด้วย 1) การปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน 2) พระเดินธุดงค์จากอารามอื่นผ่านอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดมายังวัดสระมรกต โดยมีการส่งต่อธรรมจักรสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา 3) การออกร้านตลาดย้อนยุค 4) จำหน่ายผลิตภัณฑ์โอทอป สินค้าต่าง ๆ และผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน 5) นิทรรศการทางพระพุทธศาสนา 6) การจัดงานแสดงแสง สี เสียง 7) กิจกรรมพาแลง (การรับประทานอาหารเย็น) 8) เวียนเทียนรอบรอยพระพุทธบาทและการเทศนาโอวาทปาฏิโมกข์ 9) ขบวนรถเที่ยวชมเมืองโบราณในเขตอำเภอศรีมโหสถ เป็นต้น

จังหวัดปราจีนบุรี โดยผู้ว่าราชการจังหวัดทุกท่านที่มาดำรงตำแหน่งได้ให้ความสำคัญกับงานเทศกาลมาฆปูรมีศรีปราจีนอย่างยิ่ง เพราะมีการเตรียมงานอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ปี ซึ่งจะมีภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาร่วมบริหารจัดการ เช่น การสนับสนุนงบประมาณและแรงงาน เพราะงานเทศกาลนี้มีหลายวัน ดังนั้น ชุมชนที่เป็นเจ้าของพื้นที่จึงต้องร่วมด้วยช่วยกันอย่างเต็มที่ ในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลโคกไทย เจ้าของพื้นที่ต้องรับภาระหนัก

ในเรื่องการอำนวยความสะดวก การจัดเก็บการบริการในเรื่องของอาหารการกิน มีการตั้งโรงทานขนาดใหญ่เพื่อถวายอาหารแด่พระสงฆ์ อาหารสำหรับนักเรียนและผู้มาปฏิบัติธรรม อาหารสำหรับผู้มาเที่ยวชมงาน เป็นต้น ดังนั้น ชุมชนจึงเป็นผู้มีบทบาทอันสำคัญยิ่งในการที่จะทำให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อย เพราะถือกันว่างานเทศกาลนี้จะเป็นการจุดประกายให้คนรุ่นหลังได้มีการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมดังกล่าวด้วยความหวงแหนและภาคภูมิใจร่วมกันธำรงรักษาไว้สืบไป

เทศกาลมาฆปูรมีศรีปราจีน ได้รับการประกาศเป็นรายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของจังหวัดปราจีนบุรี ประจำปี พ.ศ. 2560[9]

ความสำคัญ[10]

วันมาฆบูชา เป็นวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 มีเหตุการณ์อัศจรรย์ที่ พระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าจำนวน 1,250 รูป มาเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ วัดเวฬุวัน เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ โดยมิได้นัดหมายกันพระสงฆ์ทั้งหมดเป็นพระอรหันต์

ผู้ได้อภิญญา 6 และเป็นผู้ที่ได้รับการอุปสมบท โดยตรงจากพระพุทธเจ้า ในวันนี้พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์ ในที่ประชุมสงฆ์เหล่านั้น ซึ่งเป็นทั้งหลักการอุดมการณ์และวิธีการปฏิบัติที่ นำไปใช้ได้ทุกสังคม มีเนื้อหาโดยสรุปคือให้ละความชั่วทุกชนิด ทำความดีให้ถึงพร้อมและทำจิตใจให้ผ่องใส

งานประเพณีเทศกาลมาฆปูรณมีศรีปราจีนมีขึ้น เพื่อให้พุทธศาสนิกชนและประชาชนทั่วไปได้ตระหนักเห็นความสำคัญและเกิดความภาคภูมิใจที่จังหวัดปราจีนบุรีเป็นเขตเมืองทวาราวดี ได้ค้นพบปูชนียวัตถุที่สำคัญ ที่เก่าแก่ที่สุดและใหญ่ที่สุดในประเทศไทย คือรอยพระพุทธบาทคู่อันแสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาได้เผยแพร่และได้ประดิษฐาน ณ ดินแดนแห่งนี้และรูปต้นศรีมหาโพธิ์เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัด เป็นต้นไม้ประจำจังหวัดปราจีนบุรีในอดีตจนถึงปัจจุบัน

2.3.2 ประเพณีมาฆบูชา

ประวัติความเป็นมาวันมาฆบูชา

1. ส่วนที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า หลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ 9 เดือนขณะนั้นเมื่อเสร็จพุทธกิจแสดงธรรมที่ถ้ำสุกรขาตาแล้ว เสด็จมาประทับที่วัดเวฬุวัน เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ ประเทศอินเดียในปัจจุบัน วันนั้นตรงกับวันเพ็ญ เดือนมาฆะหรือเดือน 3 ในเวลาบ่ายพระอรหันต์สาวกของพระพุทธเจ้า

---

[9] สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปราจีนบุรี, *แบบจัดทำรายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม*, <http://ich.culture.go.th/index.php/en/articles/959-----m-s> (17 สิงหาคม 2564).

[10] ประเพณีไทยดอทคอม, *งานประเพณีเทศกาลมาฆปูรณมีศรีปราจีน*, <http://www.prapayneethai.com/> (10 สิงหาคม 2564).

มาประชุมพร้อมกัน ณ ที่ประทับของพระพุทธเจ้า นับเป็นเหตุอัศจรรย์ที่มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ เรียกว่าว่า วันจาตุรงคสันนิบาต

คำว่า “จาตุรงค สันนิบาต” แยกศัพท์ได้ดังนี้ คือ

“จาตุร” แปลว่า 4

“องค์” แปลว่า ส่วน

“สันนิบาต” แปลว่า ประชุม

ฉะนั้นจาตุรงคสันนิบาตจึง หมายความว่า “การประชุมด้วยองค์ 4” กล่าวคือมีเหตุการณ์พิเศษที่เกิดขึ้นพร้อมกันในวันนี้ คือ เป็นวันที่ พระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า จำนวน 1,250 รูป มาประชุมพร้อมกันที่เวฬุวันวิหาร ในกรุงราชคฤห์ โดยมิได้นัดหมาย

พระภิกษุสงฆ์เหล่านี้ล้วน เป็น “เอหิภิกขุอุปสัมปทา” คือเป็นผู้ที่ได้รับการอุปสมบทโดยตรงจากพระพุทธเจ้าทั้งสิ้นพระภิกษุสงฆ์ทุกองค์ที่ได้ มาประชุมในครั้งนี้ ล้วนแต่เป็นผู้ได้บรรลุพระอรหันต์แล้วทุก ๆ องค์ เป็นวันที่พระจันทร์เต็มดวงกำลังเสวยมาฆฤกษมูลเหตุ

หลังจากพระสัมมา สัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 และได้ทรงประกาศพระศาสนาและส่งพระอรหันต์สาวกออกไปจาริกเพื่อเผยแพร่พระพุทธ ศาสนายังสถานที่ต่าง ๆ ล่วงแล้วได้ 9 เดือน ในวันที่ใกล้พระจันทร์เสวยมาฆฤกษ์ (วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3) พระอรหันต์ทั้งหลายเหล่านั้นต่างได้ระลึกว่า วันนี้เป็นวันสำคัญของศาสนาพราหมณ์ อันเป็นศาสนาของตนอยู่เดิมก่อนที่จะหันมานับถือพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าและในลัทธิศาสนาเดิมนั้นเมื่อถึงวันเพ็ญเดือนมาฆะ เหล่าผู้ศรัทธาพราหมณ์ลัทธินิยมนับถือกันว่าวันนี้เป็นวันศิวาราตรี โดยจะทำการบูชาพระศิวะด้วยการลอยบาปหรือล้างบาปด้วยน้ำ แต่มาบัดนี้ตนได้เลิกลัทธิเดิมหันมานับถือพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าแล้ว จึงควรเดินทางไปเข้าเฝ้าบูชาฟังพระสัทธรรมจากพระพุทธเจ้าพระอรหันต์เหล่านั้นซึ่งเคยปฏิบัติศิวาราตรีอยู่เดิมจึงพร้อมใจกันไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าโดยมิได้นัดหมาย

มีผู้กล่าวว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้พระสาวกทั้ง 1,250 องค์มาประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมาย มาจากในวันเพ็ญเดือน 3 ตามคติพราหมณ์ เป็นวันพิธีศิวาราตรี พระสาวกเหล่านั้นซึ่งเคยนับถือศาสนาพราหมณ์มาก่อนจึงได้เปลี่ยนจากการรวมตัวกันทำพิธีชำระบาปตามพิธีพราหมณ์มารวมกันเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าแทนโอวาทปาฏิโมกข์

หลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือคำสอนอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระพุทธพจน์ 3 คาถากึ่ง ที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่พระอรหันต์ 1,250 รูป ผู้ไปประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย ณ พระเวฬุวนาราม ในวันเพ็ญเดือน 3 ที่เราเรียกกันว่าวันมาฆบูชา (อรรถกถากล่าวว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์นี้ แก่ที่ประชุมสงฆ์ตลอดมาเป็นเวลา 20 พรรษา ก่อนที่จะโปรดให้สวดปาฏิโมกข์อย่างปัจจุบันนี้แทนต่อมา), คาถาโอวาทปาฏิโมกข์ มีดังนี้ (โอวาทปาติโมกข์ก็เขียน)

สพฺพปาปสฺส อกรณํ กุสลสฺสูปสมฺปทา

สจิตฺตปริโยทปนํ เอตํ พุทธาน สาสนๆ

ขนฺตี ปรมํ ตโป ตีติกฺขา

นิพฺพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทฺธา

น หิ ปพฺพชิโต ปรูปฆาตี

สมโณ โหติ ปรํ วิเหฐยนฺโตๆ

อนูปวาโท อนูปฆาโต ปาติโมกฺเข จ สำวโร

มตฺตญฺญุตา จ ภตฺตสฺมึ ปนฺตญฺจ สยนาสนำ

อธิจิตฺเต จ อาโยโค เอตำ พุทฺธาน สาสนำๆ

แปล : การไม่ทำความชั่วทั้งปวง 1 การบำเพ็ญแต่ความดี 1 การทำจิตของตนให้ผ่องใส 1 นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

ขันติ คือความอดกลั้น เป็นตบะอย่างยิ่ง, พระพุทธเจ้าทั้งหลายกล่าวว่านิพพานเป็นบรมธรรม, ผู้ทำร้ายคนอื่น ไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิต, ผู้เบียดเบียนคนอื่น ไม่ชื่อว่าเป็นสมณะ การไม่กล่าวร้าย 1 การไม่ทำร้าย 1 ความสำรวมในปาฏิโมกข์ 1 ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร 1 ที่นั่งนอนอันสงัด 1 ความเพียรในอธิจิต 1 นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่เข้าใจกันโดยทั่วไปและจำกันได้มาก ก็คือ ความในคาถาแรกที่ว่าไม่ทำชั่ว ทำแต่ความดี ทำจิตใจให้ผ่องใส

สถานที่สำคัญเนื่องด้วยวันมาฆบูชา (พุทธสังเวชนียสถาน พระพุทธรูปยืน กลางมณฑลมหาสังฆสันนิบาต ในโบราณสถานวัดเวฬุวันมหาวิหาร เมืองราชคฤห์ รัฐพิหาร อินเดีย (เป็นพระพุทธรูปสร้างใหม่ ปัจจุบันเป็นสถานที่จาริกแสวงบุญสำคัญของชาวพุทธทั่วโลก) เหตุการณ์สำคัญที่เกิดในวันมาฆบูชา เกิดภายในบริเวณที่ตั้งของ “กลุ่มพุทธสถานโบราณวัดเวฬุวันมหาวิหาร” ภายในอาณาบริเวณของวัดเวฬุวันมหาวิหาร ซึ่งลานจาตุรงคสันนิบาตอันเป็นจุดที่เกิดเหตุการณ์สำคัญในวันมาฆบูชานั้น ยังคงเป็นที่ถกเถียงและหาข้อสรุปทางโบราณคดีไม่ได้มาจนถึงปัจจุบัน

วัด เวฬุวันมหาวิหาร

“วัดเวฬุวันมหาวิหาร” เป็นอาราม (วัด) แห่งแรกในพระพุทธศาสนา ตั้งอยู่ใกล้เชิงเขาเวภารบรรพต บนริมฝั่งแม่น้ำสรัสวดีซึ่งมีตโปธาราม (บ่อน้ำร้อนโบราณ) คั่นอยู่ระหว่างกลางนอกเขตกำแพงเมืองเก่าราชคฤห์ (อดีตเมืองหลวงของแคว้นมคธ) รัฐพิหาร ประเทศอินเดียในปัจจุบัน (หรือแคว้นมคธ ชมพูทวีป ในสมัยพุทธกาล)

วัด เวฬุวันในสมัยพุทธกาล

เดิมวัดเวฬุวันเป็นพระราชอุทยาน สำหรับเสด็จพระพาสของพระเจ้าพิมพิสาร เป็นสวนป่าไผ่ร่มรื่นมีรั้วรอบและกำแพงเข้าออก เวฬุวันมีอีกชื่อหนึ่งปรากฏในพระสูตรว่า “พระวิหารเวฬุวันกลันทกนิวาปสถาน” หรือ “เวฬุวันกลันทกนิวาป” (สวนป่าไผ่สถานที่สำหรับให้เหยื่อแก่กระแต) พระเจ้า

พิมพิสารได้ถวายพระราชอุทยานแห่งนี้เป็นวัดในพระพุทธศาสนาหลังจากได้สดับพระธรรมเทศนาอนุปุพพิกถาและจตุราริยสัจจ์ ณ พระราชอุทยานลัฏฐิวัน (พระราชอุทยานสวนตาลหนุ่ม) โดยในครั้งนั้นพระองค์ได้บรรลุพระโสดาบัน เป็นพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา และหลังจากการถวายกลันทกนิวาปสถานไม่นาน อารามแห่งนี้ก็ได้ใช้เป็นสถานที่สำหรับพระสงฆ์ประชุมจาตุรงคสันนิบาตครั้งใหญ่ในพระพุทธศาสนา อันเป็นเหตุการณ์สำคัญในวันมาฆบูชา

วัดเวฬุวันหลังการปรินิพพาน

หลังพระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพาน วัดเวฬุวันได้รับการดูแลมาตลอดโดยเฉพาะมูลคันธกุฎีที่มีพระสงฆ์เฝ้าดูแลทำการปัดกวาดเช็ดถูปูลาดอาสนะและปฏิบัติต่อสถานที่ๆ พระพุทธเจ้าเคยประทับอยู่ทุกๆ แห่ง เหมือนสมัยที่พระพุทธองค์ทรงพระชนมชีพอยู่มิได้ขาด โดยมีการปฏิบัติเช่นนี้ติดต่อกันกว่าพันปี

เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าสุสูนาค ได้ย้ายเมืองหลวงของแคว้นมคธอีกจากเมืองเวสาลีไปยังเมืองปาตลีบุตร ทำให้เมืองราชคฤห์ถูกลดความสำคัญลงและถูกทิ้งร้าง ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้วัดเวฬุวันขาดผู้อุปถัมภ์และถูกทิ้งร้างอย่าง สิ้นเชิงในช่วงพันปีถัดมา โดยปรากฏหลักฐานบันทึกของหลวงจีนฟาเหียน (Fa-hsien) ที่ได้เข้ามาสืบศาสนาในพุทธภูมิในช่วงปี พ.ศ. 942-947 ในช่วงรัชสมัยของพระเจ้าจันทรคุปต์ที่ 2 (พระเจ้าวิกรมาทิตย์) แห่งราชวงศ์คุปตะ ซึ่งท่านได้บันทึกไว้ว่าเมืองราชคฤห์อยู่ในสภาพปรักหักพัง แต่ยังทันได้เห็นมูลคันธกุฎีวัดเวฬุวันปรากฏอยู่และยังคงมีพระภิกษุหลายรูปช่วยกันดูแลรักษาปัดกวาดอยู่เป็นประจำ แต่ไม่ปรากฏว่ามีการบันทึกถึงสถานที่เกิดเหตุการณ์จาตุรงคสันนิบาตแต่ประการใด แต่หลังจากนั้นประมาณ 200 ปี วัดเวฬุวันก็ถูกทิ้งร้างไปตามบันทึกของพระถังซำจั๋ง (Chinese traveler Hiuen-Tsang) ซึ่งได้จาริกมาเมืองราชคฤห์ราวปี พ.ศ. 1300 ซึ่งท่านบันทึกไว้แต่เพียงว่า ท่านได้เห็นแต่เพียงซากมูลคันธกุฎีซึ่งมีกำแพงและอิฐล้อมรอบอยู่เท่านั้น (ในสมัยนั้นเมืองราชคฤห์โรยราถึงที่สุดแล้ว พระถังซำจั๋งได้แต่เพียงจดตำแหน่งที่ตั้งทิศทางระยะทางของสถูปและโบราณสถานเก่าแก่อื่น ๆ ในเมืองราชคฤห์ไว้มาก ทำให้เป็นประโยชน์แก่นักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีในการค้นหาโบราณสถานต่าง ๆ ในเมืองราชคฤห์ในปัจจุบัน)

จุดแสวงบุญและสภาพของวัดเวฬุวันในปัจจุบัน

ปัจจุบันหลังถูกทอด ทิ้งเป็นเวลากว่าพันปีและได้รับการบูรณะโดยกองโบราณคดีอินเดียในช่วงที่อินเดียยังเป็นอาณานิคมของอังกฤษ วัดเวฬุวัน ยังคงมีเนินดินโบราณสถานที่ยังไม่ได้ขุดค้นอีกมาก สถานที่สำคัญ ๆ ที่พุทธศาสนิกชนในปัจจุบันนิยมไปนมัสการคือ “พระมูลคันธกุฎี” ที่ปัจจุบันยังไม่ได้ทำการขุดค้น เนื่องจากมีกุโบร์ของชาวมุสลิมสร้างทับไว้ข้างบนเนินดิน, “สระกลันทกนิวาป” ซึ่งปัจจุบันรัฐบาลอินเดียได้ทำการบูรณะใหม่อย่างสวยงาม, และ “ลานจาตุรงคสันนิบาต” อันเป็นลานเล็ก ๆ มีซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปยืนปางประทานพรอยู่กลาง

ซุ้ม ลานนี้เป็นจุดสำคัญที่ชาวพุทธนิยมมาทำการเวียนเทียนสักการะ (ลานนี้เป็นลานที่กองโบราณคดีอินเดียสันนิษฐานว่าพระพุทธองค์ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ในจุดนี้)

จุดที่เกิดเหตุการณ์สำคัญในวันมาฆบูชา (ลานจาตุรงคสันนิบาต)

ถึงแม้ว่าเหตุการณ์จาตุรงคสันนิบาตจะเป็นเหตุการณ์สำคัญยิ่งที่เกิดในบริเวณวัดเวฬุวันมหาวิหาร แต่ทว่าไม่ปรากฏรายละเอียดในบันทึกของสมณทูตชาวจีนและในพระไตรปิฎกแต่อย่างใดว่าเหตุการณ์ใหญ่นี้เกิดขึ้น ณ จุดใดของวัดเวฬุวัน รวมทั้งจากการขุดค้นทางโบราณคดีก็ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีการทำเครื่องหมาย (เสาหิน) หรือสถูประบุสถานที่ประชุมจาตุรงคสันนิบาตไว้แต่อย่างใด (ตามปกติแล้วบริเวณที่เกิดเหตุการณ์สำคัญทางพระพุทธศาสนา มักจะพบสถูปโบราณหรือเสาหินพระเจ้าอโศกมหาราชสร้างหรือปักไว้เพื่อเป็น เครื่องหมายสำคัญสำหรับผู้แสวงบุญ) ทำให้ในปัจจุบันไม่สามารถทราบโดยแน่ชัดว่าเหตุการณ์จาตุรงคสันนิบาตเกิดขึ้น ในจุดใดของวัด

ในปัจจุบัน กองโบราณคดีอินเดียได้แต่เพียงสันนิษฐานว่า “เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดในบริเวณลานด้านทิศตะวันตกของสระกลันทกนิวาป” (โดยสันนิษฐานเอาจากเอกสารหลักฐานว่าเหตุการณ์ดังกล่าวมีพระสงฆ์ประชุมกัน มากถึงสองพันกว่ารูปและเกิดในช่วงที่พระพุทธองค์พึ่งได้ทรงรับถวายอารามแห่งนี้ การประชุมครั้งนั้นคงยังต้องนั่งประชุมกันตามลานในป่าไผ่ เนื่องจากเสนาสนะหรือโรงธรรมสภาขนาดใหญ่ยังคงไม่ได้สร้างขึ้นและโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันลานด้านทิศตะวันตกของสระกลันทกนิวาป เป็นลานกว้างลานเดียวในบริเวณวัดที่ไม่มีโบราณสถานอื่นตั้งอยู่) โดยได้นำพระพุทธรูปยืนปางประทานพรไปประดิษฐานไว้บริเวณซุ้มเล็ก ๆ กลางลานและเรียกว่า “ลานจาตุรงคสันนิบาต” ซึ่งในปัจจุบันก็ยังไม่มีข้อสรุปแน่ชัดว่าลานจาตุรงคสันนิบาตที่แท้จริงอยู่ในจุดใดและยังคงมีชาวพุทธบางกลุ่มสร้างซุ้มพระพุทธรูปไว้ในบริเวณอื่นของวัดโดย เชื่อว่าจุดที่ตนสร้างนั้นเป็นลานจาตุรงคสันนิบาตที่แท้จริง แต่พุทธศาสนิกชนชาวไทยส่วนใหญ่ก็เชื่อตามข้อสันนิษฐานของกองโบราณคดีอินเดีย ดังกล่าว โดยนิยมนับถือกันว่าซุ้มพระพุทธรูปกลางลานนี้เป็นจุดสักการะของชาวไทยผู้มาแสวงบุญจุดสำคัญ 1 ใน 2 แห่งของเมืองราชคฤห์ (อีกจุดหนึ่งคือพระมูลคันธกุฎีบนยอดเขาคิชกูฏ)

2.3.3 กิจกรรม พิธีกรรม ทางพระพุทธศาสนา

พิธีกรรม

กิจกรรมสำคัญจัดให้มีในงานเทศกาลมาฆปูรณมีศรีปราจีน

- การประดิษฐ์ดอกบัวพุทธบูชาและเป็นสัญลักษณ์ของงาน

- การปฏิบัติธรรมเป็นพุทธบูชาสัมมาปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรและอุบาสก อุบาสิกา 1,250 คน เท่ากับจำนวนพระอรหันต์สาวก 1,150 รูป ที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้า ในสมัยพุทธกาล

- การเข้าค่ายพุทธศาสน์และวัฒนธรรมของเยาวชนนักเรียนนักศึกษาจำนวน 1,150 คน การเวียนเทียนและนมัสการรอบรอยพระพุทธบาทคู่ใหญ่ที่สุดและเก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย

กิจกรรม[11]

“ปฏิบัติธรรม นุ่งขาว ห่มขาว รักษาศีล รวมกับพุทธศาสนิกชนจากทั่วประเทศ ในค่ำคืนของวันมาฆบูชา ในงานมาฆปูรมีศรีปราจีน งานบุญประจำจังหวัด สร้างบุญกุศล เที่ยวชมเมืองโบราณศรีมโหสถ ชมการแสดงทางวัฒนธรรม เชื่อมโยงประวัติศาสตร์ อันเกี่ยวเนื่องกับความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาจากวันวานสู่ปัจจุบัน” วันมาฆบูชา หรือวันจาตุรงคสันนิบาต ถือเป็นวันสำคัญวันหนึ่งในพระพุทธศาสนาที่ให้พุทธศาสนิกชนได้หยุดรำลึกถึง ทั้งนี้ก็เพื่อให้ทุกคนมุ่งกระทำแต่ความดีละเว้นซึ่งความชั่วทั้งหลาย เนื่องจากวันนี้เป็นวันเพ็ญกลางเดือน 3 ก่อนพุทธกาลถือเป็นวันสำคัญที่มีพระสงฆ์มาประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมาย จำนวน 1,250 รูป พระสงฆ์เหล่านั้นล้วนแต่เป็นเอหิภิกขุอุปสัมปทา เป็นพระอรหันต์ ผู้ได้บรรลุอภิญญา 6 โดยพระพุทธเจ้าได้แสดงธรรมโอวาทปาติโมกข์ให้กับพระสงฆ์ที่มาประชุมได้สดับรับฟังทั้งเพื่อเป็นการสืบสานเรื่องราวในพุทธกาลเกี่ยวกับวันมาฆบูชาส่งเสริมกิจกรรมทางพุทธศาสนา ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องทางพุทธศาสนาและโบราณสถานของจังหวัดปราจีนบุรีให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง จึงได้มีการจัดงานเทศกาลมาฆปูรมีศรีปราจีนขึ้น ซึ่งภายในงานมีกิจกรรมที่น่าสนใจ อาทิ การเดินธุดงค์ของพระภิกษุสงฆ์และสามเณร จำนวน 250 คน/รูป ระยะทาง 94 กิโลเมตร กิจกรรมนำเที่ยวเมืองโบราณศรีมโหสถ กิจกรรมการแสดงและจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง กิจกรรมนมัสการรอยพระพุทธบาทคู่และต้นโพธิ์ศรีมหาโพธิ กิจกรรมทางวิชาการของนักเรียน นักศึกษา ประกอบด้วย การแสดงนิทรรศการเนื่องในวันมาฆบูชาและการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวันมาฆบูชา การประกวดวาดภาพและการแข่งขันตอบปัญหาธรรมะ ฯลฯ งานนี้ถือเป็นการส่งเสริมให้เด็ก เยาวชนและประชาชนทั่วไปหันมาใส่ใจการทำความดีและร่วมสืบสานวัฒนธรรมความเป็นไทยให้คงอยู่ตลอดไป

2.4 สรุป

จังหวัดปราจีนบุรีเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ด้านสภาพพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วเขตจังหวัดปราจีนบุรีปรากฏการตั้งถิ่นฐานของชุมชนสมัยโบราณเมื่อประมาณ 2,000-2,500 ปี มาแล้ว ตรงกับสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายถึงสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่แหล่งโบราณคดีบ้านกระทุ่มแพ้ว ตำบลกระทุ่มแพ้ว อำเภอบ้านสร้าง บ้านหนองอ้อ ตำบลดงพระราม อำเภอเมืองและบ้านดงชัยมัน ตำบลประจันตคาม อำเภอประจันตคาม โบราณคดีที่พบ ได้แก่ ลูกปัดแก้วแบบอินโด-แปซิฟิก สีต่าง ๆ ลูกปัดหินคาร์เนเลียน หินอะเกตและหินควอตซ์ เครื่องมือเหล็ก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนโบราณใกล้เคียงและอินเดีย โดยเฉพาะที่บ้านดงชัยมันได้พบชิ้นส่วนกลองมโหระทึกซึ่งเป็นโบราณวัตถุ

---

[11] *เทศกาลมาฆปูรมีศรีปราจีน ละเว้นกรรมชั่ว กระทำแต่ความดี จิตใจผ่องใส*, <https://www.xn--7> (17 สิงหาคม 2564).

ในวัฒนธรรมดงซอน เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมซึ่งพบทางตอนใต้ของจีนและในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งประเทศไทย บริเวณที่ตั้งเมืองโบราณศรีมโหสถ ตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นชุมชนมาก่อนพุทธศตวรรษที่ 11 มีลักษณะทางกายภาพคือ ทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดนครราชสีมา ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดสระแก้ว ทิศตะวันตะตกติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทราและจังหวัดนครนายก ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทรา การปกครองแบ่งออกเป็น 7 อำเภอ อำเภอเมืองปราจีนบุรี อำเภอกบินทร์บุรี อำเภอนาดี อำเภอบ้านสร้าง อำเภอประจันตคาม อำเภอศรีมหาโพธิ อำเภอศรีมโหสถ ด้านแนวคิดเกี่ยวกับประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีน กล่าวได้ว่า ชาวจังหวัดปราจีนบุรีได้ร่วมกันจัดขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์และสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม เนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา 1. พระสงฆ์จำนวน 1,250 รูป ซึ่งจาริกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสถานที่จ่าง ๆ เดินทางมาเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ เวฬุวันมหาวิหาร กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ 2. พระสงฆ์จำนวน 1,250 รูปเหล่านี้ ล้วนเป็นพระอรหันต์และได้รับการบวชจากพระพุทธเจ้าโดยตรง ด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา 3. พระสงฆ์จำนวน 1,250 รูป ต่างมาประชุมพร้อมเพรียงกันโดยมิได้มีการนัดหมาย 4. วันที่มาประชุม ตรงกับวันเพ็ญเดือนมาฆะ (วันเพ็ญกลางเดือน 3) เป็นวันที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรมเทศนา อันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา คือ โอวาทปาติโมกข์และเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดปราจีนบุรี

บทที่ 3
ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

การวิจัยเรื่อง “ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี” ในบทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาหัวข้อหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับ “ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี” แล้วจึงนำเสนอผลการค้นคว้าเนื้อหาวิจัย ดังนี้

3.1 ปรัชญาประเพณี

3.1.1 ปรัชญาประเพณีของศาสนาพุทธที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย

3.1.2 แนวคิดทางปรัชญา

3.2 ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต

3.2.1 ด้านจิตใจ

3.2.2 ด้านสังคม

3.2.3 ด้านเศรษฐกิจ

3.3 หลักพุทธปรัชญาสำคัญที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

3.3.1 ทาน

3.3.2 ศีล

3.3.3 ภาวนา

3.4 สรุป

3.1 ปรัชญาประเพณี

“มนุษย์เป็นสัตว์สังคม เป็นคำกล่าวของ อริสโตเติล (Aristotle, 384–322 ปีก่อนคริสตกาล) นักปรัชญาชาวกรีกได้กล่าวเป็นประจักษ์[1] เพราะ มนุษย์เกิดมาบนโลก มีการดำรงชีวิตเป็นหมู่เหล่า พึงพาอาศัยกันมีความสัมพันธ์กัน เริ่ม ตั้งแต่ พ่อแม่ พี่น้อง ครอบครัว ชุมชน จนเกิดเป็นสังคมใหญ่ขึ้นไปตามลำดับ มีวัฒนธรรม คือ ความเจริญงอกงาม ได้แก่ ศาสนา จรรยา ความประพฤติ

[1]ดำรง ฐานดี และคณะ. *สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น.* กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2560 หน้า 1.

ภาษา วรรณคดี ศิลปะวิทยาและ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมนและศาสนพิธี มีมายาวนานตั้งแต่ยุคก่อนี้ประวัติศาสตร์ มีทั้งเป็นสากลเป็นวัฒนธรรมโลก ระดับประเทศและท้องถิ่นนี้

สังคมไทยยอมรับและเชื่อถือพระพุทธศาสนาเป็นอุดมคติ ประเพณีต่าง ๆ ของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นเรื่องเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมที่ประชาชนนับถือ จึงปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นวิถีชีวิต ความเป็นอยู่และขนบธรรมเนียมที่ประพฤติปฏิบัติเป็นไปตามความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของคนในสังคมไทย ซึ่งเป็นสิ่งมีคุณค่าต่อจิตใจ เมื่อได้ปฏิบัติแล้วเกิดความสุขกายสบายใจ หากมองย้อนกลับไปในอดีต เราได้รับอิทธิพลจากหลายอารยธรรม ได้ติดต่อสมาคมกับมอญและขอมซึ่งรับอิทธิพลอารยธรรมมาจากอินเดีย เรารับศาสนาพุทธมาจากอินเดีย เมื่อพระพุทธศาสนาได้เข้ามาเผยแผ่ นับตั้งแต่สมัยสุโขทัย เป็นต้นมานั้น กว่าจะประดิษฐานตั้งมั่นในสังคมไทยได้ ก็ผ่านกระบวนการควบรวมทางวัฒนธรรม เพราะการได้ปรับตัวอยู่ตลอดช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา พระพุทธศาสนาในประเทศไทยจึงมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวหลายอย่าง ซึ่งปัจจุบันเห็นเป็นเรื่องถูกต้องตามครรลอง เช่น วัตถุมงคล ไสยศาสตร์ ดังนั้นศาสนาพุทธจึงมีอิทธิพลต่อคนไทยอย่างมาก รูปแบบทางความเชื่อเหล่านี้ได้ฝังรากลงในประเพณีต่าง ๆ ของไทยอย่างชัดเจนวิถีชีวิตของคนไทยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง เห็นได้จากกิจกรรมต่างๆ เช่น การบวช การแต่งงาน การทำบุญบ้าน งานศพ ตลอดจนถึงคติในการดำเนินชีวิตที่นำเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องและพิธีสงฆ์เข้ามาประกอบ[2]

3.1.1 ปรัชญาประเพณีของศาสนาพุทธที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา คนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาและนับถือมานานนับเป็นพันปี คนไทยสมัยโบราณหันหน้าเข้าวัดใกล้ชิดสนิทกับวัดมาก และวัดก็ทำหน้าที่ที่สำคัญเพื่อชาวบ้านไม่น้อย เช่น 1.เป็นสถานศึกษา ชาวบ้านส่งลูกหลานอยู่วัดเพื่อรับใช้พระและรับการอบรมศีลธรรม เล่าเรียนวิชาการต่างๆ จากพระสงฆ์ 2.เป็นสถานสงเคราะห์ บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยอยู่ในวัด อาศัยเล่าเรียนและดำรงชีพ แม้ผู้ใหญ่ที่ยากจนก็อาศัยวัดดำรงชีพ 3.เป็นสถานพยาบาล รักษาผู้เจ็บป่วยตามความรู้ความสามารถในสมัยนั้น 4.เป็นที่พักคนเดินทาง 5.เป็นสโมสร ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ พักผ่อนหย่อนใจหาความรู้ 6.เป็นสถานบันเทิง ที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่าง ๆ 7.เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (ชาวบ้านไปหาความยุติธรรมที่วัด) 8.เป็นที่ปรึกษาการครองตน การครองชีพ แก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่างๆ 9.เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม ที่รวมรวมศิลปกรรมต่างๆ ของชาติ 10.เป็นคลังพัสดุ เก็บของใช้ต่างๆ ที่ชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกัน เมื่อมีงานที่วัดหรือเอาไปใช้เมื่อตนมีงาน 11.เป็นศูนย์กลางการปกครองท้องถิ่นที่กำนัน

---

[2]บันเทิง พาพิจิตร. *ประเพณี วัฒนธรรมและคติความเชื่อ.* กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์. 2549. หน้า 8

ผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมลูกบ้านชี้แจงข้อราชการต่าง ๆ 12.เป็นที่บำเพ็ญกุศลกิจ หรือประกอบพิธีกรรมตามประเพณีเพราะคนไทยใกล้ชิดวัด มีชีวิตแนบแน่นกับพระพุทธศาสนามากเช่นนี้

พระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมไทยมากมาย เช่น 1.อิทธิพลต่อลักษณะนิสัยจิตใจคนไทยมีนิสัยเยือกเย็น โอบอ้อมอารี เมตตากรุณา เคารพ อ่อนน้อม ถ่อมตน กตัญญูกตเวทีขยันอดทน สุภาพและไม่เห็นแก่ตัว เป็นต้น เพราะหลักธรรมทางพุทธศาสนา 2.อิทธิพลต่อศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของไทยเจริญก้าวหน้า เพราะพระพุทธศาสนา เช่น ภาพเขียนฝาผนังโบสถ์ แบบก่อสร้างโบสถ์วิหาร การหล่อพระพุทธรูป เจดีย์ รูปทรงต่าง ๆ ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของไทยวิจิตรงดงาม เพราะพระพุทธศาสนาเป็นแรงบันดาลใจ 3.อิทธิพลต่อภาษาคนไทยรับพระพุทธศาสนาทั้งเถรวาทและมหายานจากอินเดีย เราจึงรับเอาภาษาบาลีหรือมคธและภาษาสันสกฤตมาใช้ในภาษาไทยมากมาย เช่น บุปผา-บุษบา, ปัญญา-ปรัชญา, บุญ–บุณย์, กิตติ–เกียรติ, วิเชียร–เพชร, วิชา–วิทยา, รุกขชาติ–พฤกษาชาติ,มนุษย์–บุคคล มณฑป บัณฑิต รถยนต์ สุขผาสุก เกษตรศาสตร์ ธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ เป็นต้น 4.อิทธิพลต่อวรรณกรรม วรรณกรรมต่าง ๆ ของไทยที่สำคัญและดีเด่นเข้าขั้นวรรณคดี ส่วนมากมาจากเรื่องทางพระพุทธศาสนา เช่น ไตรภูมิพระร่วง มหาชาติคำหลวง สมุทรโฆษคำฉันท์ ปุณโณวาทคำฉันท์ พระมาลัยคำหลวง ปฐมสมโพธิกถาสามัคคีเภทคำฉันท์ และกาพย์เห่เรือ พระกฐินหลวง เป็นต้น แม้เรื่องของไทยแท้ ๆ เช่น ลิลิตพระลอก็ยังมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแทรกอยู่ 5.อิทธิพลต่อจารีตประเพณี ประเพณีที่สำคัญ ๆ ของไทย ส่วนมาสืบเนื่องมาจากพระพุทธศาสนา เช่น มาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา เข้าพรรษา แห่เทียนพรรษา ตักบาตรเทโว ทำขวัญนาค ลอยกระทง และพิธีแห่ต่าง ๆ ของภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 6.อิทธิพลต่อขนบธรรมเนียม ขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ของไทยสืบเนื่องมาจากพระพุทธศาสนา ได้อาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวปฏิบัติ เช่น การต้อนรับแขก การเข้าพบผู้ควรเคารพ การให้เกียรติแก่ผู้อื่น มารยาทสุภาพ อ่อนโยน ไม่ลุอำนาจฝ่ายต่ำ เช่น โลภ โกรธ หลง 7.อิทธิพลต่อการศึกษาเล่าเรียน สมัยโบราณวัดเป็นศูนย์กลางการศึกษา พระเป็นครูสอนศีลธรรมและอบรมจรรยามารยาทแล้วยังสอนวิชาการต่างๆ เช่น คณิตศาสตร์ แพทย์ศาสตร์ ดาราศาสตร์ โหราศาสตร์ แม้กระทั่งวิชากระบี่กระบอง ฟันดาบ มวย พระก็เป็นครูสอน ปัจจุบันวัดยังเป็นสถานศึกษาและอบรมจิตใจ 8.อิทธิพลต่อดุริยางคศิลป์ ในพิธีทางพระพุทธศาสนา เช่น ทำบุญเลี้ยงพระในโอกาสต่างๆ บวชนาค เทศน์ ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า มักจะมีการบรรเลงเพลงเสมอ เช่น เพลงสาธุการ เพลงเห่เรือพระกฐิน เพลงพญาโศก เป็นต้น[3]

[3]ณัฐปรียา วิจิตรฐะพันธุ์, *ปรัชญาประเพณีของพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย.* วารสารพุทธมัคค์ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ปีที่ 3 ฉบับที่ 1(มกราคม-มิถุนายน 2561). หน้า 11-18.

3.1.2 แนวคิดทางปรัชญา

แนวคิดทางอภิปรัชญาและจริยศาสตร์

อภิปรัชญา เป็นทฤษฎีการหาความจริงและสิ่งที่มีอยู่ตามสภาพที่เป็นจริง เริ่ม ต้นจากการคิดหาคำตอบเกี่ยวกับสิ่งจริงสูงสุด (The Ultimate Reality) อันเป็นแก่นของ โลก ดวงดาว มนุษย์ และสรรพสิ่งว่าคืออะไร เป็นสสารหรือ อสสาร การศึกษาหาความจริง ของสิ่งที่มีอยู่จริงเหล่านี้[4] ประกอบด้วยสาขาย่อยอีก 3 สาขา ได้แก่ 1) ภววิทยา ศึกษาความจริงสากลของภาวะ ในฐานะความจริงสูงสุดของสรรพสิ่ง 2) เทววิทยา ศึกษาความจริงเกี่ยวกับพระเจ้าและความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้ากับจักรวาล 3) จักรวาลวิทยา ศึกษาความจริงเกี่ยวกับบ่อเกิดและโครงสร้างของจักรวาล ลักษณะการศึกษาปัญหาทางอภิปรัชญาหลัก ๆ ก็คือความจริงสิ่งที่อยู่เหนือประสาทสัมผัส ซึ่งปรากฏ ไปในด้านความเชื่อ เป็นต้น

จริยศาสตร์ เป็นวิชาที่ว่าด้วยความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด สิ่งที่ควรเว้น สิ่งที่ควรทำ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยหลักศีลธรรม พฤติกรรม เพื่อตัดสินความประพฤติของ มนุษย์ ว่า การกระทำอย่างไรถือว่าถูกต้อง ไม่ถูกต้อง ดีหรือไม่ดี ควรหรือไม่ควร อย่างไร มีแนวคิด 3 กลุ่ม ได้แก่

1) สัมพัทธนิยม (Relative) หมายความว่า สิ่งนั้นขึ้นอยู่กับหรือเปลี่ยนแปลง ไปตามสิ่งอื่น ถือว่า ความดี ความชั่ว เป็นของมีค่าแน่นอนตายตัว ไม่ขึ้นอยู่กับอะไร ไม่ เปลี่ยนแปลง ไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น

2) มโนธรรมสัมบูรณ์ ลัทธินี้ถือว่าการตัดสินคุณค่าทางจริยะนั้นทำได้ตาม จิตสำนึก เชื่อว่าทุกสิ่ง ทุกอย่างในโลกต้องมีลักษณะที่เป็นแก่นแท้ของสิ่งทั้งหลายที่มีในสิ่งสิ่งนั้นเสมอ

3) ประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ในที่นี้หมายถึง ความสุข นักปรัชญาฝ่าย ประโยชน์นิยมเป็นฝ่ายที่มีความคิดอันเป็นรากฐานของศีลธรรมที่ถือว่า “ความถูกต้อง ของการกระทำขึ้นอยู่กับแนวโน้มที่ว่า การกระทำนั้นจะก่อให้เกิดความสุข ถ้าการกระทำ ใดจะก่อสิ่งที่สวนทางกับความสุข สิ่งนั้นเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง[5]

ด้านประโยชน์นิยมของมิลล์[6] เน้นในเรื่องผลของ การกระทำที่ทำให้เกิดสุขแก่คนหมู่มาก เป็นสิ่งที่ถูกต้อง โดยไม่เน้นสาเหตุหรือเจตนา แต่ ตามทัศนะของค้านท์จะเน้นในส่วนของเจตนาที่ดีเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ตามหลักศีลธรรม จริยศาสตร์ตามทัศนะของค้านท์ มองว่าความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด นั้น เป็นสิ่งตายตัวและถือว่าการกระทำที่เกิดจากเจตนาที่ดีเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ค้านมีความเห็นว่า การกระทำที่ถูกต้อง คือ การกระทำที่เกิดจากเจตนาดี การกระทำที่เกิดจากเจตนาดีคือ

---

[4]จารุณี วงศ์ละคร, *ปรัชญาเบื้องต้น.* เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2542.หน้า 6.

[5]ประพัฒน์ โพธิ์กลางดอน, *ปรัชญาเบื้อง.* พิมพ์ครั้งที่ 7. เชียงใหม่ : ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่. 2539. หน้า 74.

[6]วิทย์ วิศทเวทย์, *จริยศาสตร์เบื้องต้น.* กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์. 2532. หน้า 102.

การกระทำที่เกิดจากการสำนึกในหน้าที่ กระทำที่เกิดจากการสำนึกในหน้าที่คือ การกระ ทำที่เกิดจาก เหตุผล การกระทำที่ตั้งอยู่บนเหตุผล คือ การกระทำที่เกิดจากศีลธรรม การกระทำที่เกิดจากศีลธรรม คือ การกระทำตามกฎสากล กฎสากล คือ กฎที่ทุกคนในสังคม ยอมรับและเห็นด้วย[7] (ประพัฒน์ โพธิ์กลางดอน, 2539: 74)

แนวคิดทางพุทธจริยศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมโดย ผู้มีปัญญาตรัสรู้และวางไว้เป็นมาตรฐานในการประพฤติที่ดี โดยที่ความประพฤติมนุษย์มี ทั้งระดับเบื้องต้น ระดับกลางและระดับสูงสุด ระดับเบื้องต้น ประกอบไปด้วย เบญจศีล และเบญจธรรม ระดับกลาง ได้แก่กุศลกรรมบถ 10 ประการ ระดับสูง ได้แก่ อริยสัจ 4 และ มรรค 8

3.2 ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต

3.2.1 ด้านจิตใจ

ความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาทางพระพุทธศาสนา เป็นความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม ว่ามนุษย์เราเกิดมาในภพภูมิที่ดีบ้างไม่ดีบ้าง เป็นไปตามกฎแห่งกรรมที่ทำไว้จิตที่ได้รับการอบรมแล้วถ้าหากหมดสิ้นกิเลสก็ย่อมนำไปเกิดในภพภูมิที่ประณีต มีความสุขความเจริญ ประเสริฐและสูงขึ้น แต่ถ้าหากจิตไม่ได้รับการอบรม ปล่อยทิ้งไว้ตามสภาพเดิมที่เป็นปล่อยให้สกปรกเศร้าหมองเพราะตกเป็นทาสของกิเลส

วันมาฆบูชา ถือเป็นวันสำคัญยิ่งวันหนึ่ง ในพระพุทธศาสนาที่ชาวพุทธพึงปฏิบัติเช่นเดียวกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาวันอื่น ๆ และควรปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เป็นกรณีพิเศษ พุทธศาสนิกชนผู้มุ่งที่จะพัฒนาตนเองตามหลักธรรมแห่งวันมาฆบูชา พึงปฏิบัติตามหลักธรรมอื่นที่นำสุขมาให้อีก ดังนี้การปฏิบัติพิธีกรรมสำหรับพุทธศาสนิกชน

การให้ทาน ถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสามเณรในช่วงเช้าหรือเพล บริจาคทรัพย์ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ยากไร้และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

รักษาศีล สำรวมระวังกายและวาจาด้วยการรักษาศีล 5 หรือศีล 8 พร้อมทั้งบำเพ็ญเบญจธรรม

เจริญภาวนา บำเพ็ญภาวนาด้วยการไหว้พระสวดมนต์และปฏิบัติสมาธิและวิปัสสนาตามแนวสติปัฏฐาน

เวียนเทียน การเวียนเทียนเป็นการบูชาพระรัตนตรัยด้วยอามิสบูชาและปฏิบัติบูชา ในการนี้ควรแต่งกายให้สุภาพเพื่อเป็นการบูชาพระรัตนตรัย[8]

---

[7]ประพัฒน์ โพธิ์กลางดอน, *ปรัชญาเบื้อง.* พิมพ์ครั้งที่ 7. เชียงใหม่ : ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่. 2539. หน้า 74.

[8]พิธีกรรมและประเพณี, กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, แหล่งข้อมูล http://www.nabon.go.th/news/doc_download/a_100717_140422.pdf. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2564.

3.2.2 ด้านสังคม

ความเชื่อที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและมีผลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่ยึดถือนำมาเกี่ยวโยงเข้ากับวิถีการดำเนินชีวิตเมื่อมนุษย์มีความเชื่อเกิดขึ้นก็ต้องกำหนดเป็นรูปแบบของพิธีกรรมเกิดขึ้นตามมาการที่ความเชื่อของคนแต่ละชุมชนมีแนวทางยึดถือและปฏิบัติที่แปลก แตกต่างอาจจะคล้ายกันหรือเหมือนกัน จากการกำหนดสร้างรูปแบบปฏิบัติขึ้นเป็นพิธีกรรมตามความเชื่อในวิถีชีวิตของตนเองภายในชุมชนสืบต่อกันมา โดยระยะแรกเริ่มอาจเกิดขึ้นเพียงในกลุ่มความเชื่อกลุ่มเล็ก ๆ ค่อย ๆ กระจายไปสู่คนกลุ่มอื่นในชุมชนอื่น ๆ หรือต่างชุมชน ที่อาจจะมีความเชื่อที่เห็นคล้อยตามรับเอาความเชื่อและแนวการปฏิบัติทางพิธีกรรมนำไปใช้ในชุมชนของตน จึงเกิดการแพร่กระจายสู่ชุมชนขยายวงกว้างจากชุมชนสู่ชุมชน จากสังคมในระดับท้องถิ่นไปสู่สังคมในระดับชาติและความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทย

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อ ถ้าหากเกี่ยวเนื่องกับศาสนาก็จะเป็นเรื่องภาพรวมของสังคม เกี่ยวกับวิถีชีวิตประจำวันก็จะเป็นเรื่องราวของบุคคล โดยจะเริ่มตั้งแต่การเกิด การเข้าสู่วัยรุ่น การเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ การเข้าสู่วัยครองเรือนและสุดท้ายก็คือ การเข้าสู่บั้นปลายแห่งชีวิต (การก้าวเข้าสู่ความตาย)

3.2.3 ด้านเศรษฐกิจ

จากข้อมูลทราบว่าจังหวัดปราจีนบุรี มีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ เกษตรกรรมยังคงเป็นอาชีพหลักและเป็นแหล่งรายได้สำคัญของทุกชุมชน แต่การสืบทอดอาชีพการเกษตรมีแนวโน้มลดลง ในอนาคตค่าใช้จ่ายของครัวเรือนสูงขึ้นเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของราคาปัจจัยการผลิตและราคาสินค้าอุปโภคบริโภค โดยเฉพาะปุ๋ยเคมีสารเคมีกาจัดศัตรูพืช น้ำมันเชื้อเพลิง ส่งผลต่อการมีหนี้สินเพิ่มขึ้น ต้องกู้ยืมจากแหล่งทุนต่าง ๆ อย่างไรก็ดีชุมชนส่วนใหญ่เริ่มเรียนรู้และปรับตัวเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันตนเอง โดยมีการออมกับกองทุนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน[9]

ประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนถือเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของจังหวัด

ทุนทางวัฒนธรรม คือ แกนกลางของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทุนทางวัฒนธรรม คืออะไร

ทุนทางวัฒนธรรม คือ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ แบ่งตามรูปธรรมและนามธรรมออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือที่จับต้องได้ (Tangible) และที่จับต้องไม่ได้ (Intangible) ซึ่งกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ได้กำหนดไว้มี 6 สาขา ได้แก่ 1) ภาษาและวรรณกรรมพื้นบ้าน 2) ศิลปะการแสดง 3) แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล 4) งานช่างฝีมือดั้งเดิม 5) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาลและ 6) กีฬาภูมิปัญญาไทย นอกเหนือจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้แล้ว ประเทศไทยยังมีมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ในรูปแบบของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและงานศิลปกรรมต่างๆ

[9]แผนพัฒนาจังหวัดปราจีนบุรี (พ.ศ. 2561 – พ.ศ. 2564)

ที่บรรพบุรุษได้สรรค์สร้างสั่งสมไว้สืบทอดมาเป็นมรดกวัฒนธรรมให้แก่อนุชนคนรุ่นหลัง ซึ่งมรดกวัฒนธรรมหลายอย่างของไทยนั้นยังได้ถูกขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกและตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติจากยูเนสโก นับเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีมูลค่ามหาศาล ทุนทางวัฒนธรรมทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นต้นน้ำของห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดยเราสามารถนำทุนวัฒนธรรม เช่น เรื่องราว (Story) และเนื้อหา (Content) ของวัฒนธรรม มาสร้างความโดดเด่นให้กับผลิตภัณฑ์ของตน หรือใช้ทุนทางวัฒนธรรมสร้างความแตกต่างหรือจุดขายให้กับสินค้า เกิดเป็นสินค้า วัฒนธรรมและทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นแก่สินค้าและบริการ[10]

3.3 หลักพุทธปรัชญาสำคัญที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

3.3.1 ทาน

ทาน (การให้, การเสียสละ, การบริจาค) 1.อามิสทาน (การให้สิ่งของ) 2.ธรรมทาน (การให้ธรรม, การให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน) ใน 2 อย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศ อามิสทานช่วยค้ำจุนชีวิตทำให้เขามีที่พึ่งอาศัย แต่ธรรมทานช่วยให้เขารู้จักพึ่งตนเองได้ต่อไป เมื่อให้อามิสทาน พึงให้ธรรมทานด้วยองค์ประกอบของการแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่[11]

องค์ประกอบของการแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ตามทัศนะต่าง ๆ มีดังนี้

บุญสิริ ชวลิตธำรง กล่าวไว้ว่า ทาน หมายถึง การให้ การเฉลี่ยเผื่อแผ่แก่กันและกัน ซึ่งเป็นข้อสำคัญเพราะว่าทุก ๆ คนนั้น ย่อมต้องการความช่วยเหลือจากกันและกันอยู่ในด้านต่าง ๆ ในด้านวัตถุ เช่น ทรัพย์สินเงินทองเครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ในด้านกำลังกาย ช่วยกระทำกิจการของกันและกันทางกาย ในด้านวาจาพูดจาช่วยเหลือกันในเรื่องที่ควรพูดจา ในด้านสติปัญญา ช่วยให้ความรู้ให้การแนะนำในข้อที่ควรจะแนะนำต่าง ๆ การให้การเฉลี่ยเผื่อแผ่เจือจานทุกคนทั้งผู้ใหญ่ ทั้งผู้น้อยต่างก็ควรมีทาน คือ การให้ช่วยเหลือกัน ผู้ใหญ่ให้การช่วยเหลือผู้น้อย ผู้น้อยให้การช่วยเหลือผู้ใหญ่ด้วยมีจิตใจมุ่งที่จะช่วยให้บรรลุถึงประโยชน์ที่ต้องการ หรือเพื่อที่จะให้พ้นจากอุปสรรคขัดข้องทั้งหลาย[12]

---

[10]กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, วัฒนธรรม คุณค่าสู่มูลค่า, แหล่งที่มา http://www.culture.go.th/culture_ สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2564.

[11]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 12, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรม, 2546), หน้า 25.

[12]บุญสิริ ชวลิตธำรง, ธรรมโอสถ, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2529), หน้า 31.

ปรีชา ช้างขวัญยืน กล่าวไว้ว่า ทาน คือ การให้แบ่งปันด้วยสิ่งของ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้ความรู้ ตลอดจนการให้อภัยกันเมื่อมีการล่วงเกินเล็ก ๆ น้อย ๆ ทานในที่นี้หมายรวมหมดทั้งวัตถุทาน วิทยาทาน อภัยทาน[13]

พระภาวนาวิสุทธิคุณ (เสริมชัย ชยมงฺคโล) ได้กล่าวว่า ทาน คือ การให้แบ่งปันสิ่งของของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ปันนั้น ย่อมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจแก่ผู้รับ ให้ระลึกถึงถึงความเป็นผู้มีน้ำใจโอบอ้อมอารีของผู้ให้ ผู้มีจิตใจโอบอ้อมอารีมีน้ำใจ มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่นอยู่เสมอ ย่อมเป็นที่รักแก่ชนทั้งหลายและทานอื่น ๆ คือการให้เพื่อการสงเคราะห์ช่วยเหลือกันทุกประเภท[14]

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่า ทาน คือ การให้ การแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ ช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ทุนหรือทรัพย์สินสิ่งของตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจและศิลปวิทยา[15]

พระมหาบุญมี มาลาวชิโร กล่าวไว้ว่า ทาน คือ การให้ การเสียสละวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ตามสมควรแก่กำลังตน เพื่อให้คนอื่นได้รับความสุขจากการมีวัตถุบ้าง เช่น การให้ทานแก่คนยากจน คนกำพร้า คนด้อยโอกาส การให้ทานนอกจากจะช่วยทำให้สังคมได้รับประโยชน์แล้ว ยังช่วยให้ตัวผู้ทำทานลดกิเลสตัณหาที่มีอยู่ในจิตใจได้นั้นก็คือ ความโลภ ความตระหนี่ถี่เหนี่ยว ความเห็นแก่ตัว นอกจากนั้นการให้ทานยังเป็นพื้นฐานที่จะทำให้เราสามารถปฏิบัติความดียิ่ง ๆ ขึ้นไปได้[16]

ประเภทและลักษณะของทาน

การให้ทานในพระพุทธศาสนา มีหลายประเภท ในทานสูตรพระพุทธเจ้าทรงแสดง การให้ทานไว้ 2 ประเภท[17] คือ 1.อามิสทาน การให้สิ่งของเป็นทาน 2.ธรรมทาน การให้ธรรมเป็นทาน

อามิสทาน[18] คือการให้วัตถุสิ่งของ การให้ปัจจัย 4 ได้แก่

อาหาร เครื่องยังชีวิตให้คงอยู่

เครื่องนุ่งห่ม เครื่องป้องกันอุณหภูมิ เพื่อบำบัดสัมผัสอันเกิดจากเหลือบ ยุง ลม แดดและสัตว์ เลื้อยคลานทั้งหลายและเพียงเพื่อปกปิดอวัยวะ อันให้เกิดความละอาย

ที่อยู่อาศัย เครื่องบรรเทาอันตรายอันจะพึงมีจากดินฟ้าอากาศ

---

[13]ปรีชา ช้างขวัญยืน, การทำงานแบบพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท เลิฟแอนด์ลิฟเพรส จำกัด, 2541), หน้า 21-22.

[14]พระภาวนาวิสุทธิคุณ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), การงานหลักธรรม : ใต้ร่มกาสาวพัสตร์, (นนทบุรี : ธารบัวแก้ว, 2542), หน้า 83.

[15]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร : เอส. อาร์. พริ้นติ้งแมสโปรดักส์, 2551), หน้า 25.

[16]พระมหาบุญมี มาลาวชิโร, ธรรมใจ, (กรุงเทพมหานคร : ดีเอ็มจ, 2551), หน้า 20.

[17]ขุ.อิติ.25/98/473.

[18]องฺ.ทุก.20/142/119.

ยารักษาโรค เครื่องบำบัดทุกขเวทนาอันบังเกิดขึ้นแล้ว มีอาพาธต่าง ๆ

วัตถุทาน 10[19] ทานที่เป็นวัตถุสิ่งของ ได้แก่

1. อนฺนำ ได้แก่ ของเคี้ยวและของกินทุกอย่าง เช่น ข้าว

2. ปานำ ได้แก่ น้ำรวมทั้งเครื่องดื่ม

3. วตฺถำ ได้แก่ ผ้า เครื่องนุ่งห่ม

4. ยานำ ได้แก่ รองเท้า ยานพาหนะ สงเคราะห์ปัจจัยค่าโดยสาร

5. มาลา ได้แก่ มาลาดอกไม้และเครื่องบูชาชนิดต่าง ๆ

6. คนฺธำ ได้แก่ ของหอม หมายถึง ธูป เทียน

7. วิเลปน ได้แก่ เครื่องลูบไล้ หมายถึง เครื่องสุขภัณฑ์ สำหรับชำระร่างกายให้สะอาด

8. เสยฺยา ได้แก่ เครื่องที่นอนอันสมควรแก่สมณะ

9. อาวสถำ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย มีกุฏี เสนาสนะและเครื่องสำหรับภาชนะ เช่น เตียง ตู้โต๊ะ

10. ปริเปยฺย ได้แก่ เครื่องตามประทีป มีเทียนจุดใช้แสง ตะเกียง น้ำมัน ไม้ขีดไฟ ไฟฟ้าและอุปกรณ์ไฟฟ้า สำหรับให้แสงสว่างทุกชนิด

อามิสทาน[20] แบ่งได้ 2 อย่าง คือ แบ่งตามผู้ให้ (ทายก) และแบ่งตามเจตนาของผู้ให้อามิสทานที่แบ่งตามผู้ให้ มี 3 ประเภท คือ

1. สามีทาน การให้ของที่ดีกว่าตนเองบริโภคใช้สอย คือของเหล่าใดที่ตนเองไม่ค่อยได้ใช้ก็ให้ของเหล่านั้นไป ทานเช่นนี้มีผลมาก

2. สหายทาน การให้ของที่เหมือนกับที่ตนบริโภคใช้สอย ทานเช่นนี่มีผลปานกลาง

3. ทาสทาน การให้ของที่เลวหรือของที่ตนเองไม่ใช้แล้ว เช่น ที่ให้แก่คนใช้ หรือให้แก่สัตว์เดรัจฉาน ทานเช่นนี้มีผลน้อย

อามิสทาน[21] ที่แบ่งตามเจตนาของผู้ให้ มี 2 ประเภท คือ

1. สังฆทาน[22] ทานเพื่อสงฆ์ทานที่ให้เพื่อส่วนรวม ไม่เจาะจงผู้ใดผู้หนึ่ง หรือคือการถวายสิ่งของแก่หมู่พระภิกษุสงฆ์ เป็นการถวายกลาง ๆ เมื่อถวายให้แล้วถือว่าพระภิกษุสงฆ์ทุกรูปมีสิทธิ์ใช้สอยสิ่งของเหล่านั้นตามสะดวก อาจจะมีเพียงตัวแทนสงฆ์เพียงรูปเดียวมารับประเคน ก็ถือว่าเป็นสังฆทานเหมือนกัน นอกจากนี้ ยังมีทานอีกรูปแบบหนึ่งที่คล้าย ๆ สังฆทาน เป็นทานที่มี อาณาเขต

---

[19]พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, อ้างแล้ว, หน้า 108.

[20]องฺ.ปญฺจก.20/386-393/85.

[21]สถาบันบันลือธรรม, *การทำทาน : ธรรมทาน-การถวายสังฆทาน-การให้อภัยทาน*, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2554), หน้า 15.

[22]พระชาย วรธมฺโม, *ฉลาดทำบุญ*, พิมพ์ครั้งที่ 56, (กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, 2549), หน้า 31.

กว้างขวางกว่า คือทานที่ให้แก่หมู่พวกที่ไม่เฉพาะกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งเรียก สาธารณทาน เป็นทานไม่จำกัดเฉพาะในรั้ววัด เป็นการให้ที่ไม่มีขอบเขตสังฆทานเป็นส่วนหนึ่งของ สาธารณทานเช่นนั้น

2. ปาฏิบุคคลิกทาน[23] ทานที่ให้เจาะจงแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง การถวายทานที่ให้เฉพาะพระภิกษุสงฆ์รูปนั้นรูปนี้ มีอานิสงส์น้อยกว่า สังฆทานและสาธารณทาน เพราะเป็นการจำกัดเฉพาะบุคคลว่าต้องเป็นคนนั้นคนนี้ การให้ทานแก่ส่วนรวมย่อมได้อานิสงส์มากกว่า

ธรรมทาน[24] คือ การให้คำแนะนำสั่งสอนให้รู้ดีรู้ชั่ว คือการให้คำแนะนำสิ่งที่ดีบอกศิลปวิทยาที่ดีมีประโยชน์ในการดำเนินชีวิต รวมถึงการอธิบายให้รู้และเข้าใจในเรื่องบุญบาป ให้ละสิ่งที่เป็นอกุศลอัน เป็นเหตุสิ้นทุกข์และนำสุขมาให้ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า มุ่งให้โลกสงบสุข มุ่งให้สัตว์โลกละ ความชั่ว สร้างความดี[25] ดังพุทธพจน์ที่ว่า สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ การให้ธรรมทาน ชนะการให้ทั้งปวง ธรรมทาน มี 2 ประเภท คือ วิทยาทานและอภัยทาน วิทยาทาน คือ การให้ความรู้เป็นทานโดยไม่หวงความรู้เลย การให้ความรู้ แบ่งได้ 2 ประเภท คือ ความรู้ทางโลกและความรู้ทางธรรม การให้ความรู้ทางโลกคือ การสั่งสอนให้เกิด ความรู้ความสามารถในเชิงศิลปวิทยาเพื่อนำไปประกอบสัมมาอาชีพเลี้ยงชีวิต ส่วนการให้ความรู้ ทางธรรมจัดเป็นธรรมทานแท้ คือ การให้ธรรมเป็นทานนั้นเปรียบได้ว่าเป็นการให้ขุมทรัพย์ที่อมตะติดตัวบัณฑิตกล่าวว่า การให้ธรรมทานเปรียบเหมือนการให้ขุมทรัพย์หรือประทีปที่จะเป็นเครื่องส่องทางชีวิต ให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้องดีงามนำชีวิตไปสู่ความสุขความเจริญ เมื่อยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ ย่อมเป็นผู้ไม่ตกต่ำ ย่อมมีชีวิตที่ดีงามเกิดในสุคติภพ เมื่ออบรมบ่มบารมีแก่กล้าแล้วย่อมละกิเลสได้โดยสิ้นเชิงเข้าถึงพระนิพพานได้

อภัยทาน คือ การปล่อยวางความผูกโกรธให้หมดไปจากใจการให้ที่ไม่มีภัย ให้ความปลอดภัย ความไม่มีภัยแก่ตนและผู้อื่น ไม่ถือโทษโกรธเคืองในการล่วงเกินของผู้อื่น ไม่มีเวรไม่ผูกเวรกับผู้ใด ทั้งยังมีจิตเมตตาปรารถนาดีต่อผู้อื่นเป็นนิตย์ บางทีอาจเข้าใจผิดว่าการให้ อภัยทานคือการปล่อยโคปล่อยกระบือหรือการให้ชีวิตสัตว์เป็นทาน เท่านั้น แต่จริง ๆ แล้วยังมีการให้อภัยในระดับที่ลึกไปกว่านี้คือ การเลิกคิดพยาบาทต่อกัน วันใดที่เราโกรธใคร ต้องฝึกปล่อยวาง ให้หมดให้เป็นอโหสิกรรมซึ่งกันและกัน อย่าปล่อยข้ามวันและให้ตั้งใจไว้เลยว่าเราจะไม่มี ความแค้นใด ๆ ค้างอยู่ในใจ เพื่อให้ได้บุญเต็มที่ทุกอย่าง เพราะใจไม่มีรูรั่วให้บุญตกหล่น[26]

---

[23]ม.อุ 14/379-380/427-430.

[24]นฤชิต จุสะปาโล, *“การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องทานในพระพุทธศาสนากับเศาะกะดะ-เกะฮ์ ใน ศาสนาอิสลาม”*, ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543), หน้า 17-18.

[25]พระธรรมวิสุทธิกวี(พิจิตร ฐตวัณโณ), *กฎแห่งทาน : ทำหนึ่งได้ร้อย ทำร้อยได้ล้าน*, (นนทบุรี : กรีนปัญญาญาณ, ม.ป.ป.), หน้า 221.

[26]สถาบันบันลือธรรม, *การทำทาน : ธรรมทาน-การถวายสังฆทาน-การให้อภัยทาน*, อ้างแล้ว, หน้า 19

อานิสงส์ของการแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (ทาน)

ทานานิสังสสูตร พระพุทธองค์ทรงแสดงอานิสงส์ของทานไว้ 5 อย่างคือ

1. ผู้ให้ทาน ย่อมเป็นที่รักที่ชอบใจของชนหมู่มาก

2. สัปบุรุษ ผู้สงบ ย่อมคบหาผู้ให้ทาน

3. กิตติศัพท์อันงามของผู้ให้ทาน ย่อมขจรขจายไปทั่ว

4. ผู้ให้ทาน ย่อมไม่เหินห่างจากธรรมของคฤหัสถ์ คือมีศีล 5 ไม่ขาด

5. ผู้ให้ทาน เมื่อตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

แล้วทรงสรุปเป็นคาถาว่า ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักของชนเป็นอันมาก ชื่อว่าดำเนินตามธรรมของสัปบุรุษ (คือ มหาบุรุษ หรือพระโพธิสัตว์) สัปบุรุษผู้สงบ ผู้สำรวมอินทรีย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ย่อมคบหาผู้ให้ทานทุกเมื่อ สัปบุรุษเหล่านั้น ย่อมแสดงธรรมเป็นที่บรรเทาทุกข์แก่เขา เขาได้ทราบชัดแล้ว ย่อมเป็นผู้หาอาสวะมิได้ปรินิพพานในโลกนี้ควรอย่างยิ่งที่เราจะสะสมบุญ มีทานเป็นต้น ให้งอกงามเพิ่มพูนขึ้นในจิตใจของเรา เพราะว่าเมื่อไรที่จิตใจของเราเต็มเปี่ยมไปด้วยบุญ เมื่อนั้นกิเลสจะไม่มีหลงเหลืออยู่ในจิตใจของเราเลย[27]

ทานสูตร พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถึงเหตุปัจจัยที่ทำให้ทานที่ให้แล้ว มีผลมาก แต่ไม่มีอานิสงส์มากและเหตุปัจจัยที่ทำให้ทานที่ให้แล้วมีผลมากและมีอานิสงส์มาก ไว้ดังต่อไปนี้

1. บุคคลบางคน ให้ทานด้วยความหวังว่า เมื่อตายไปแล้ว จักได้เสวยผลของทานนี้เมื่อตายไป ได้เกิดในเทวโลกชั้นจาตุมหาราชิกา สิ้นกรรม สิ้นฤทธิ์ สิ้นยศ หมดความเป็นใหญ่ในเทวโลกแล้วก็กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้ คือกลับมาเกิดในโลกนี้อีก ทานอย่างนี้มีผลมาก แต่ไม่มีอานิสงส์มาก

2. บุคคลบางคนไม่ได้ให้ทาน เพราะหวังผลของทาน แต่ให้ทานเพราะรู้ว่าทานเป็นของดีเป็นบุญ เป็นกุศล จึงให้เมื่อตายไป ได้เกิดในเทวโลกชั้นดาวดึงส์ สิ้นกรรม สิ้นฤทธิ์ สิ้นยศ หมดความเป็นใหญ่ในเทวโลกแล้ว ก็กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้ คือกลับมาเกิดในโลกนี้อีก ทานอย่างนี้มีผลมากแต่ไม่มีอานิสงส์มาก

3. บุคคลบางคนไม่ได้ให้ทาน เพราะหวังผลของทาน ไม่ได้ให้ทานเพราะรู้ว่าทานเป็นของดีแต่ให้ทานเพราะละอายใจที่ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย บรรพบุรุษเคยทำมา ถ้าไม่ทำก็ไม่สมควร ครั้นตายลงได้เกิดในเทวโลกชั้นยามา สิ้นกรรม สิ้นฤทธิ์ สิ้นยศ หมดความเป็นใหญ่ในเทวโลกแล้ว กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้ คือกลับมาเกิดในโลกนี้อีก ทานอย่างนี้มีผลมาก แต่ไม่มีอานิสงส์มาก

4. บุคคลบางคน ไม่ได้ให้ทานเพราะหวังผลของทาน ไม่ได้ให้ทานเพราะรู้ว่าทานเป็นของดีไม่ได้ให้ทานตามบรรพบุรุษ แต่ให้ทานเพราะเห็นสมณพราหมณ์เหล่านั้นหุงหากินไม่ได้เราหุงหากินได้ถ้าไม่ให้ก็ไม่สมควร ครั้นตายลงได้เกิดในเทวโลกชั้นดุสิต สิ้นกรรม สิ้นฤทธิ์ สิ้นยศ หมดความเป็นใหญ่

---

[27]องฺ.ปญฺจก.22/35/56.

ในเทวโลกแล้ว ก็กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้ คือกลับมาเกิดในโลกนี้อีก ทานอย่างนี้มีผลมาก แต่ไม่มีอานิสงส์มาก

5. บุคคลบางคน ไม่ได้ให้ทานเพราะหวังผลของทาน ไม่ได้ให้ทานเพราะรู้ว่าทานเป็นของดี ไม่ได้ให้ทานตามบรรพบุรุษ ไม่ได้ให้ทานเพราะเห็นว่า สมณพราหมณ์หุงหากินไม่ได้แต่ให้ทานเพราะต้องการจำแนกแจกทานเหมือนกับฤาษีทั้งหลายในปางก่อนได้กระทำมหาทานมาแล้ว เขาตายไปได้เกิดในเทวโลกชั้นนิมมานรดี สิ้นกรรม สิ้นฤทธิ์ สิ้นยศ หมดความเป็นใหญ่แล้ว ก็กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้ คือกลับมาเกิดในโลกนี้อีก ทานอย่างนี้มีผลมาก แต่ไม่มีอานิสงส์มาก

6. บุคคลบางคน ไม่ได้ให้ทานเพราะหวังผลของทาน ไม่ได้ให้ทานเพราะว่าทานเป็นของดี ไม่ได้ให้ทานตามบรรพบุรุษ ไม่ได้ให้ทานเพราะเห็นว่าสมณพราหมณ์หุงหากินไม่ได้ ไม่ได้ให้ทานเพราะต้องการจำแนกแจกทานเหมือนฤาษีทั้งหลายในปางก่อนได้กระทำมหาทาน แต่ให้ทานเพราะคิดว่าเมื่อให้แล้ว จิตจะเลื่อมใสโสมนัสจึงให้ครั้นตายไปย่อมเกิดในเทวโลกชั้นปรนิมมิตวสวัตดี สิ้นกรรมสิ้นฤทธิ์ สิ้นยศ หมดความเป็นใหญ่แล้ว ก็กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้ คือกลับมาเกิดในโลกนี้อีก ทานอย่างนี้มีผลมาก แต่ไม่มีอานิสงส์มาก

7. บุคคลบางคนในโลกนี้ ไม่ได้ให้ทานเพราะเหตุที่กล่าวแล้วทั้ง 6 อย่างข้างต้นนั้น แต่ให้ทานเป็นเครื่องปรุงแต่งจิต คือให้ทานนั้นเป็นเครื่องขัดเกลาจิตใจหมดจดจากกิเลสด้วยอำนาจของสมถะและวิปัสสนา จนได้ฌานและบรรลุ จนได้ฌานและบรรลุเป็นพระอนาคามีบุคคล ตายแล้วได้ไปเกิดในพรหมโลก เขาสิ้นกรรม สิ้นฤทธิ์ สิ้นยศ หมดความเป็นใหญ่ในพรหมโลกแล้ว เป็นผู้ไม่ต้องกลับมาเกิดในโลกนี้อีก คือปรินิพพานในพรหมโลกนั้นเอง ทานชนิดนี้เป็นทานที่มีผลมากและมีอานิสงส์มาก[28]

3.3.2 ศีล

1.ความหมายของศีล ศีล (ในภาษาบาลี) หมายถึง ธรรมทั้งหลายมีเจตนาเป็นต้น ของบุคคลผู้งดเว้นจากปาณาติบาตรเป็นต้นอยู่ก็ดี ของบุคคลผู้บำเพ็ญวัตรปฏิบัติอยู่ก็ดี[29] ศีล แปลตามศัพท์ว่าปกติ มีความหมายว่า คนที่มีจิตเป็นปกติ ไม่ถูก โลภะ โทสะ โมหะ ครอบงำ และชักนำไปในทำชั่วทำผิด เมื่อเป็นเช่นนั้นจิตก็เป็นปกติ เมื่อจะทำอะไรทาง กายด้วยจิตที่เป็นปกติ ก็ไม่ทำกายทุจริต เมื่อพูดอะไรทางวจา ก็ไม่พูดวจีทุจริต เมื่อคิดเรื่องราว อะไรทางใจ หรือทางมนะ ก็ไม่คิดเป็นมโนทุจริต เพราะฉะนั้น ใจจึงเป็นศีล ทำทางกาย กายก็เป็นศีล ทำทางวาจา วาจาก็เป็นศีล คิดทางมานะ มนะก็เป็นศีล แต่ถ้าโลภะ โทสะ โมหะ อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ครอบงำจิต ก็ทำให้คิดอยากได้ ให้คิดล้างผลาญ ให้หลงงมงายทีนี้จิตก็เสียปกติ จิตก็วิปริต เสียศีลภายในทางใจ เมื่อศีลทางใจเสียไปแล้ว

---

[28]องฺ.สตฺตก.23/52/89.

[29] พระพุทธโฆษาจารย์. คัมภีร์วิสุทธิมรรค. แปลและเรียบเรียง สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธนาเพรส.2554 หน้า 58.

ทำอะไรทางกายด้วยอำนาจโลภะ โทสะ ดมหะ ก็เป็นกายทุจริต พูดทางวาจาก็เป็นทุจริต คิดทางมนะก็เป็นมโนทุจริต โดยตรงเป็น เช่นนี้ แต่เมื่อมุ่งเอาอาการที่ปรากฏก็ คือทางกาย ทางวาจา เพราะใจคนอื่นรู้ด้วยไม่ได้ รู้ได้แต่ตนเอง คนที่เว้นจาการทำชั่วทางกายก็เป็นศีลทางกาย เว้นชั่วทางวาจาก็เป็นศีลทางวาจา คนที่รักษาศีลกันอยู่ โดยมากเป็นการรักษาศีลทางกาย วาจา ไม่ถึงทางใจ แต่ถึงเช่นนั้นก็ยังดีกว่าไม่มีเสียเลย ศีล เป็นเบื้องต้นเป็นที่ตั้งเป็นบ่อเกิดความดีทั้งหลาย เป็นประธานแห่งธรรมทั้งปวง[30] โดยศีลได้ถูกจัดแบ่งตามระดับไว้ 2 ระดับคือ

1.1 ศีลในระดับที่เป็นธรรม อันหลักความประพฤติทางกายวาจาและอาชีวะ ที่แนะนำสั่งสอนกัน โดยถือเอาภาวะที่ควรจะมีควรจะเป็นตามธรรมชาติเป็นหลัก และผู้ปฏิบัติตามหรือ ฝ่าฝืนจะได้รับผลดีหรือชั่ว อันเป็นลักษณะโดยธรรมชาติของผู้นั้น

1.2 ศีลในระดับวินัย คือกฎระเบียบข้อบังคับ ตลอดจนระบบกิจการที่จัดตั้งวางเป็นบัญญัติทางสังคม เพื่อกำหนดและกำกับความประพฤติของ รวมถึงมีข้อลงโทษผู้ฝ่าฝืน[31] ข้อพิจารณาศีลตามรูปแบบทั้ง 2 นี้จะพบว่า ศีลนั้นเป็นเรื่องธรรมชาติ แต่อาศัยวินัยในการช่วยฝึกให้คนสามารถอยู่ร่วมกันด้วยข้อกำหนดที่มนุษย์เป็นผู้วางไว้ ซึ่งจากข้อพิจารณานี้ความหมายของศีลจึงเป็นการพิจารณาถึงรูปแบบของการพิจารณาในแง่ของศีลที่เป็นความปกติตามธรรมชาติ และพิจารณาในแง่ของสังคมที่กำหนดความปกติสงบของสังคมด้วยการปฏิบัติตามหลักศีล

2. ลักษณะของศีล การพิจารณาศีลศีลนั้นได้พิจารณาในแง่ของศีลที่แตกต่างกันดังนี้

2.1 ศีลที่เป็นพื้นฐาน ศีลในระดับนี้จึงเป็นการพยายามสร้างให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยรวมเรียกว่า ศีล 5 คือ

ก) ปาณาติบาต เวรมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ความประพฤติหรือการดำเนิน ชีวิตของตนโดยไม่เบียดเบียนชีวิตร่างกายของผู้อื่นสัตว์อื่น แต่เป็นผู้มีใจประกอบด้วย เมตตากรุณา มีความรักความหวังดีต่อกันเป็นพื้นฐาน

ข) อทินนาทานทานา เวรมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยอาการแห่งการขโมย มีความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของคนโดยไม่เบียดเบียนทรัพย์สิน และไม่ละเมิดกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น ด้วยการลักขโมย เป็นต้น แต่เป็นการดำเนินชีวิตโดยสุจริตยุติธรรมหาเลี้ยงชีพโดยชอบ เรียกว่า สัมมาอาชีวะ

ค) กาเมสุ มิจฉาจารา เวรมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกามซึ่งเป็นความ ประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของตนโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นในทางคู่ครอง ไม่ละเมิดสิทธิ์ใน

---

[30] กรมศาสนา กระทรงศึกษาธิการ, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่มที่26. พิพม์ครั้งที่ 2. ในการฉลองรัชดาภิเษกพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา., 2550 หน้า 584.

[31] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559:722.

บุคคลผู้เป็นที่รักของผู้อื่น รวมทั้งไม่ผิดประเวณีทางเพศ ไม่ประพฤตินอกใจคู่ครองของตนเองมีใจมั่นคงในคู่ครอง ของตน สามารถควบคุมอารมณ์ในเรื่องเพศได้

ง) มุสาวาทา เวรมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ คือ มีความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาที่เป็นเท็จหลอกลวง อันเป็นสาเหตุตัดรอน หรือทำลายประโยชน์ของผู้อื่นแต่มีความซื่อสัตย์มีสัจจะ รักษาสัจจะ พูดแต่ความจริงความมีประโยชน์ความ สมานฉันสามัคคีเป็นต้น

จ) สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวรมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากของมึนเมา คือสุราเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท คือ ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนตนเอง ด้วยการดื่ม การสูบ ฉีด สิ่งที่เป็นพิษให้โทษแก่ร่างกาย คือเป็นยาเสพติดทุกประเภท อันเป็นเหตุให้เกิดความประมาทพลาดพลั้ง เกิดความมัวเมา เสียสติสัมปชัญญะ และทำให้เสียคุณภาพ ความเป็นคน แต่มีสติระวังตัวมิให้ติดสิ่งเสพติดเหล่านั้นๆ ทั้งสามารถควบคุมจิตใจควบคุมอารมณ์มิให้ตกเป็นทาสของสิ่งเสพติดทั้งหลายด้วย

ศีลระดับนี้เกี่ยวข้องกับการพูด การกระทำ และการประกอบอาชีวะ ดังปรากฏในแง่ของการพิจารณาผ่านระบบศีล 5 ที่ถูกวางไว้ในหลักทางสายกลางคือ ก) สัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ ได้แก่ ก. ละมุสาวาท เว้นการพูดเท็จ ข.เว้นการพูดส่อเสียด ค.เว้นการพูดคำหยาบ ง.เว้นการพูดเพ้อเจอ ตรงกับการรักษาศีลข้อ 4 ว่าด้วยการพูด ข) สัมมากัมมันตะ คือกระทำชอบ ได้แก่ ละการทำลายชีวิตตรงกับศีลข้อ 1 ละการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ ตรงกับศีลข้อ 2 ละการประพฤติผิดในกาม ตรงกับศีลข้อ 3 ค) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ละมิจฉาชีพ มีความเพียร ทำงานไม่คั่งค้าง

2.2 ศีลเพื่อเสริมสร้างความดีงามของชีวิตและสังคม การกล่าวถึงความดีงามในสังคมนั้นเป็นข้อปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับหลักที่ถูกวางไว้ที่ถูกเรียกว่า คิหิวินัย โดยอธิบายไว้ในแง่ของการไม่ยุ่งเกี่ยวกับความชั่ว 14 ประการได้แก่

1) ละกรรมกิเลส คือข้อเสื่อมเสียการปฏิบัติ 4 อย่างได้แก่ ก) ปาณาติบาต ข) อทินนาทาน ค) กาเมสุมิจฉาจาร ง) มุสาวาท

2) ไม่กระทำบาปกรรมโดย 4 สถานคือ ก)ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะความชอบ ข)โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง ค)โมหาคติ ลำเอียงเพราะเขลา ง)ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว 3) ไม่เสพอบายมุข คือช่องทางเสื่อมเสียแห่งสมบัติ 6 ประการคือ ก)ติดสุราและของมึนเมา ข)ติดเที่ยวกลางคืน ค)ติดเที่ยวดูการละเล่น ง)ติดการพนัน จ)ติดคบเพื่อนชั่ว ช)เกียจคร้านการงาน[32] เมื่อพิจารณาหลักการทางด้านการละเว้นดังกล่าวนี้จึงเป็นข้อพิจารณาให้เห็นถึงธรรมที่เป็นผลมาจากการประพฤติศีล 5 คือ

1) เมตตาและกรุณา คือความรักและความสงสาร

2) สัมมาอาชีวะ คือการเลี้ยงชีพชอบ

[32] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559 หน้า 729.

3) กามสังวร คือ ความรู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์ เรื่องรักใคร่ ไม่ให้ผิดศีลธรรมในเรื่องคู่ครอง

4) สัจจะ คือการกล่าวคำจริง พูดจามีหลักเกณฑ์ มีเหตุผล ถูกต้องตามธรรม

5) สติสัมปชัญญะ คือ การระลึกรู้ตัว ไม่ประมาท

ในแง่ของการดำเนินชีวิตนั้นเมื่อประกอบเข้ากับการไม่ยุ่งเกี่ยวกับความชั่ว ในแง่หนึ่งก็จะทำให้ต้องเกี่ยวข้องกับการอยู่รวมกับคนอื่น เป็นที่มาของการประกอบอาชีพต่างๆ โดยแง่นี้ จะพบว่าคนที่ละไม่ทำชั่วเหล่านี้จะพบได้ว่าดำเนินตามหลักศีลในแง่ของสัมมาอาชีวะ กล่าวคือ พิจารณาถึงความต้องการของชีวิตของมนุษย์ล้วนมุ่งไปที่ความต้องการด้วยปัจจัย 4 คือ เสื้อผ้า อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค

3. โทษของการผิดศีล 5 การกล่าวถึงโทษของการผิดศีลนั้นเป็นข้อพิจารณาที่กล่าวไว้ ดังนี้

3.1. โทษของการทำปาณาติบาต จะมีโทษมากหรือน้อย มีเกณฑ์ดังนี้

1) กำหนดด้วยขนาดกาย สัตว์ใหญ่ หรือเล็กที่ถูกฆ่า

2) กำหนดด้วยคุณ สัตว์มีคุณมาก หรือมีคุณน้อย

3) กำหนดด้วยเจตนาในการฆ่ารุนแรงเพียงใดมีโทสะมากมีโทษมาก มีโทสะน้อยโทษน้อย

4) กำหนดด้วยประโยค ความพยายามในการฆ่ารุนแรงเพียงใด

การฆ่าสัตว์ใหญ่มีโทษมากกว่าสัตว์เล็ก ฆ่าสัตว์มีคุณโทษมากกว่าสัตว์ไม่มีคุณฆ่าบุคคลที่มีคุณ มีโทษมากกว่าคนธรรมดาสามัญการฆ่าเองหรือใช้ให้คนอื่นฆ่าก็ผิดศีลเท่ากัน ส่วนบาปนั้น คนใช้ให้ทำอาจบาปมากกว่าคนทำแต่เรื่องนี้ต้องพิจารณาเป็นรายๆ ไป

3.2 โทษของอทินนาทาน จะมีโทษมากหรือโทษน้อย มีดังนี้

1) กำหนดด้วยวัตถุ คือ ทรัพย์สินนั้นเป็นของเล็กหรือใหญ่ มีค่ามากมีโทษมาก มีค่าน้อยโทษน้อย

2) กำหนดด้วยคุณบุคคล คือ เจ้าของเป็นบุคคลมีคุณมากหรือน้อย

3) กำหนดด้วยเจตนา คือ ความตั้งใจที่จะถือเอาทรัพย์ของเขา ที่เจือด้วยกิเลสมากมีโทษมาก ที่เจือด้วยกิเลสน้อยมีโทษน้อย

4) กำหนดด้วยประโยค คือ ความพยายามที่จะได้ทรัพย์นั้นมา ถ้ามีความพยายามมากมีโทษมาก มีความพยายามน้อยมีโทษน้อย ศีลข้อที่ 2 ประสงค์ให้มนุษย์ประกอบอาชีพในทางสุจริตไม่เอารัดเอาเปรียบ ทั้งยังเคารพในทรัพย์สินของตนและผู้อื่น เพื่อให้เกิดความสงบสุข เกิดความไว้วางใจในการอยู่ร่วมกัน

3.3 โทษของกาเมสุมิจฉาจาร จะมีโทษมากหรือน้อย มีดังนี้เมื่อพิจารณาในส่วนของกรรมโทษจากการล่วงละเมิดของศีลข้อนี้ มีความหนักเบาลดหลั่นลงไปตามเกณฑ์ดังนี้

1) กำหนดด้วยบุคคล หรือวัตถุ คือ ประพฤติต่อผู้ต้องห้ามทั้งที่เป็นคู่ครองคนอื่น และด้วยจารีตห้าม ผู้มีคุณธรรม มีโทษมาก ประพฤติต่อบุคคลทั่วไปมีโทษน้อยกว่า

2) กำหนดด้วยเจตนา คือ มีเจตนาประกอบด้วยอำนาจราคะแรงกล้ามาก มีโทษมากถ้ากระทำไปโดยถูกยั่วยวน หรือด้วยความกลัว เช่น หญิงที่ไม่เต็มใจแต่ถูกบังคับจึงยอมร่วมสังวาสกับชายเพราะความกลัวจะถูกทำร้าย มีโทษน้อยกว่า

3) กำหนดด้วยประโยค คือ ความพยายามประกอบกามกิจ ถ้าข่มขืนไม่ยินยอมมีโทษมาก โดยรักใคร่สมยอมมีโทษน้อยกว่าในอังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต

ศีลข้อที่ 3 ท่านห้ามไว้เพื่อป้องกันความวุ่นวาย เบียดเบียนกันเพราะเรื่องกามความสำส่อนทางเพศ ป้องกันเกียรติภูมิและจิตใจตลอดจนวงศ์ตระกูล

3.4 โทษของมุสาวาท จะมีโทษมากหรือโทษน้อย ขึ้นอยู่กับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการมุสาวาท ได้รับความเสียหายมากมีโทษมาก ได้รับความเสียหายน้อยได้รับโทษน้อย เช่น ผู้ที่เป็นพยานเท็จทำให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับโทษ ประหารชีวิต จำคุก หรือได้รับความเสียหายใน

ทรัพย์สิน มีโทษมาก หรือผู้ได้รับแจกเงินจำนวนมาก ถูกผู้อื่นถามถึงจำนวนเงินที่ได้รับแจกแกล้งตอบว่าได้รับมาจำนวนน้อย เช่นนี้จัดว่ามีโทษน้อย

ดังนั้นคำพูดนั้นมีความสำคัญมาก จากการพูดมุสา ทำให้ขาดศีลข้ออื่นๆ ด้วย เช่น เป็นพยานเท็จเป็นเหตุให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับโทษประหารชีวิต ถือว่าผิดศีลข้อปาณาติบาตด้วยหรือการพูดของนักการเมืองบางคนที่เปลี่ยนคำพูดได้ทุกวัน ไม่มีความเป็นจริงสักวัน กลับกลอกหลอกลองประชาชนไปวันๆ เพื่อหาผลประโยชน์เข้าตัวเองและพรรคพวก นำไปสู่การผิดศีลอทินนาทาน ดังพุทธพจน์ตรัสไว้บุคคลใดทำผิดศีลข้อมุสานี้แล้ว จะไม่ทำผิดศีลข้ออื่นๆ นั้นไม่มี

3.5 โทษของสุราเมรยมัชชะปมาทัฏฐาน ในบรรดาศีล 5 ข้อ บุคคลผู้หวังความเจริญและความดี พึงงดเว้นเสียจากสุราเมรัยอันเป็นสิ่งเสพติดต่างๆ ซึ่งเป็นเหตุให้ละเมิดศีลข้ออื่นๆได้เนื่องจากขาดสติ ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสถึงโทษแห่งการละเมิดศีลข้อนี้ว่า ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็ไม่เคยได้เห็น ไม่เคยได้ฟังมาอย่างนั้นเลยว่า คนผู้นี้เป็นผู้ละเว้นขาดจากการเสพของมึนเมาคือ สุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท พระราชาจับเขาแล้วประหาร จองจำ เนรเทศหรือทำตามพระราชประสงค์ เพราะการงดเว้นจากการเสพของมึนเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท แต่ถ้าบาปกรรมของเขานั่นเองปรากฏให้รู้ว่า คนผู้นี้หมกมุ่นการเสพของมึนเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทแล้ว ฆ่าหญิงหรือชาย คนผู้นี้หมกมุ่นการเสพของมึนเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทแล้วลักทรัพย์จากบ้านหรือป่า คนผู้นี้หมกมุ่นการเสพของมึนเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทแล้วประพฤติล่วงในหญิงหรือลูกสาวของผู้อื่น คนผู้นี้หมกมุ่นกรเสพของมึนเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทแล้วทำลายประโยชน์ของคหบดี หรือ บุตรของ

คหบดีด้วยการพูดเท็จพระราชาจับเขาแล้ว ประหาร จองจำ เนรเทศ หรือทำตามพระราชประสงค์ เพราะการเสพของมีนเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทเป็นเหตุ[33]

3.3.3 ภาวนา

การเจริญภาวนา นั้น เป็นการสร้างบุญบารมีที่สูงที่สุดและยิ่งใหญ่ที่สุดในพระพุทธศาสนา จัดว่าเป็นแก่นแท้และสูงกว่าฝ่ายศีลมากนัก การเจริญภาวนานั้น มี 2 อย่างคือ “สมถภาวนา (การทำสมาธิ)” และ “วิปัสสนาภาวนา (การเจริญปัญญา)” แยกอธิบายดังนี้ คือ

1. สมถภาวนา (การทำสมาธิ) สมถภาวนา ได้แก่การทำจิตให้เป็นสมาธิหรือเป็นฌาน ซึ่งก็คือการทำจิตให้ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งซ่านแส่ส่ายไปยังอารมณ์อื่น ๆ วิธีภาวนานั้น มีมากมายหลายร้อยชนิด ซึ่งพระพุทธองค์ทรงบัญญัติแบบอย่างเอาไว้ 40 ประการ เรียกกันว่า “กรรมฐาน 40” ซึ่งผู้ใดจะเลือกใช้วิธีใดก็ได้ตามแต่สมัครใจ ทั้งนี้ย่อมสุดแล้วแต่อุปนิสัยและวาสนาบารมีที่ได้เคยสร้างอบรมมาแต่ในอดีตชาติ เมื่อสร้างสมอบรมมาในกรรมฐานกองใด จิตก็มักจะน้อมชอบกรรมฐานกองนั้นมากกว่ากองอื่น ๆ และการเจริญภาวนาก็ก้าวหน้าเร็วและง่ายแต่ไม่ว่าจะเลือกปฏิบัติวิธีใดก็ตาม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรักษาศีลให้ครบถ้วนบริบูรณ์ตามเพศของตนเสียก่อน คือหากเป็นฆราวาสก็จะต้องรักษาศีล 5 เป็นอย่างน้อย หากเป็นสามเณรก็จะต้องรักษาศีล 10 หากเป็นพระก็จะต้องรักษาศีลปาฏิโมกข์ 227 ข้อให้บริบูรณ์ ไม่ให้ขาดปละด่างพร้อย จึงจะสามารถทำจิตให้เป็นฌานได้ หากว่าศีลยังไม่มั่นคง ย่อมเจริญฌานให้เกิดขึ้นได้โดยยาก เพราะศีลย่อมเป็นบาทฐาน (เป็นกำลัง) ให้เกิดสมาธิขึ้น อานิสงส์ของสมาธินั้น มีมากกว่าการรักษาศีลอย่างเทียบกันไม่ได้ ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสว่า “แม้จะได้อุปสมบทเป็นภิกษุรักษาศีล 227 ข้อ ไม่เคยขาด ไม่ด่างพร้อยมานานถึง 100 ปี ก็ยังได้บุญกุศลน้อยกว่าผู้ที่ทำสมาธิเพียงให้จิตสงบนานเพียงชั่วไก่กระพือปีกช้างกระดิกหู “คำว่า” จิตสงบ ในที่นี้หมายถึงจิตที่เป็นอารมณ์เดียวเพียงชั่ววูบ ที่พระท่านเรียกว่า “ขนิกสมาธิ” คือสมาธิเล็ก ๆ น้อย ๆ สมาธิแบบเด็ก ๆ ที่เพิ่งหัดตั้งไข่ คือหัดยืนแล้วก็ล้มลงแล้วก็ลุกขึ้นยืนใหม่ ซึ่งเป็นอารมณ์จิตที่ยังไม่ตั้งมั่น สงบวูบลงเล็กน้อยแล้วก็รักษาไว้ไม่ได้ ซึ่งยังห่างไกลต่อการที่จิตถึงขั้นเป็นอุปจารสมาธิและฌาน แม้กระนั้นก็ยังมีอานิสงส์มากมายถึงเพียงนี้ โดยหากผู้ใดทรงจิตอารมณ์อยู่ในขั้นขณิกสมาธิแล้วบังเอิญตายลงในขณะนั้น อานิสงส์นี้จะส่งผลให้ไปบังเกิดในเทวโลกชั้นที่ 1 คือชั้นจาตุมหาราชิกา หากจิตยึดไตรสรณคมน์ (มีพระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์เป็นที่พึ่งอันสูงสุดด้วย ก็เป็นเทวดาชั้นที่ 2 คือ ดาวดึงส์)

สมาธินั้นมีหลายขั้นตอน ระยะก่อนที่จะเป็นฌาน (อัปปนาสมาธิ) ก็คือขณิกสมาธิและอุปจารสมาธิ ซึ่งอานิสงส์ส่งให้ไปบังเกิดในเทวโลก 6 ชั้น แต่ยังไม่ถึงชั้นพรหมโลก สมาธิในระดับอัปปนาสมาธิหรือฌานนั้น มีรูปฌาน 4 และอรูปฌาน 4 ซึ่งล้วนแต่ส่งผลให้ไปบังเกิดในพรหมโลกรวม 20 ชั้น แต่จะเป็นชั้นใดย่อมสุดแล้วแต่ความละเอียดประณีตของกำลังฌานที่ได้ (เว้นแต่พรหมโลกชั้น

---

[33] พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 22 ข้อที่ 178 หน้า 299.

สุทธาวาส คือ ชั้นที่ 12 ถึงชั้นที่ 16 ซึ่งเป็นที่เกิดของพระอนาคามีบุคคลโดยเฉพาะ) รูปฌาน 1 ส่งผลให้บังเกิดในพรหมโลกชั้นที่ 1 ถึงชั้นที่ 3 สุดแล้วแต่ความละเอียดประณีตของกำลังฌาน 1 ส่วนอรูปฌานที่เรียกว่า “เนวสัญญา นาสัญญายตนะ” นั้น ส่งผลให้บังเกิดในพรหมโลกชั้นสูงสุด คือชั้นที่ 20 ซึ่งมีอายุยืนยาวถึง 84,000 มหากัป เรียกกันว่า นิพพานพรหม คือนานเสียจนเกือบหาเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดมิได้ จนเป็นที่เข้าใจกันว่าเป็นนิพพาน การทำสมาธิเป็นการสร้างบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่ ลงทุนน้อยที่สุดเพราะไม่ต้องเสียเงินเสียทอง ไม่ได้เหนื่อยยากต้องแบกหามแต่อย่างใด เพียงแต่คอยระวังรักษาสติ คุ้มครองจิตมิให้แส่ส่ายไปสู่อารมณ์อื่น ๆ โดยให้ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียวเท่านั้น การทำทานเสียอีกยังต้องเสียเงินเสียทอง การสร้างโบสถ์ วิหาร ศาลาโรงธรรมยังต้องเสียทรัพย์และบางทีก็ยังต้องเข้าช่วยแบกหามเหนื่อยกาย แต่ก็ยังได้บุญน้อยกว่าการทำสมาธิอย่างเทียบกันไม่ได้ อย่างไรก็ดี การเจริญสมถภาวนา หรือสมาธินั้น แม้จะได้บุญอานิสงส์มากมายมหาศาลอย่างไร ก็ยังไม่ใช่บุญกุศลที่สูงสุดยอดในพระพุทธศาสนา หากจะเปรียบกับต้นไม้ก็เป็นเพียงเนื้อไม้เท่านั้น การเจริญวิปัสสนา (การเจริญปัญญา) จึงจะเป็นการสร้างบุญกุศลที่สูงสุดยอดในพระพุทธศาสนา หากจะเปรียบก็เป็นแก่นไม้โดยแท้

2. วิปัสสนาภาวนา (การเจริญปัญญา)

เมื่อจิตของผู้บำเพ็ญตั้งมั่นในสมาธิจนมีกำลังดีแล้ว เช่นอยู่ในระดับฌานต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นฌานในระดับใดก็ตามแม้แต่จะอยู่แค่เพียงอุปจารสมาธิ จิตของผู้บำเพ็ญเพียรก็ย่อมมีกำลังและอยู่ในสภาพที่นุ่มนวล ควรแก่การเจริญวิปัสสนาต่อไปได้อารมณ์ของวิปัสสนานั้น แตกต่างไปจากอารมณ์ของสมาธิ เพราะว่าสมาธินั้นมุ่งแต่ให้จิตตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งแต่อารมณ์เดียวโดยแน่นิ่งอยู่เช่นนั้น ไม่นึกคิดอะไร ๆ แต่วิปัสสนาไม่ใช่ให้จิตตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียวนิ่งอยู่เช่นนั้น แต่เป็นจิตที่คิดและใคร่ครวญหาเหตุและผลในสภาวธรรมทั้งหลายและสิ่งที่เป็นอารมณ์ของวิปัสสนานั้น มีแต่เพียงอย่างเดียวคือ “ขันธ์ 5” ซึ่งนิยมเรียกกันว่า “รูป – นาม” โดย รูป มี 1 ส่วน นาม นั้นมี 4 คือ เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ ขันธ์ 5 ดังกล่าวเป็นเพียงอุปาทานขันธ์ เพราะแท้จริงแล้วเป็นแต่เพียงสังขารธรรมที่เกิดขึ้นเนื่องจากการปรุงแต่ง แต่เพราะอวิชชา คือความไม่รู้เท่าสภาวธรรม จึงทำให้เกิดความยึดมั่นด้วยอำนาจอุปาทานเป็นตัวตนและของตน การเจริญวิปัสสนาก็โดยมีจิตพิจารณาจนรู้แจ้งเห็นจริงว่า อันสภาวธรรมทั้งหลายอันได้แก่ขันธ์ 5 นั้นล้วนแต่มีอาการเป็น พระไตรลักษณ์ คือ เป็นอนิจจัง ทุกขังและอนัตตา โดย

1. อนิจจัง คือ ความไม่เที่ยง คือสรรพสิ่งทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ สิ่งของ สมบัติ เพชร หิน ดิน ทรายและรูปกายของเรา ล้วนแต่ไม่เที่ยงแท้แน่นอน เมื่อมีเกิดขึ้นแล้วก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา เพียงแต่จะช้าหรือเร็วเท่านั้น ไม่อาจจะตั้งมั่นทรงอยู่ในสภาพเดิมได้ เช่น คนและสัตว์ เมื่อมีการเกิดขึ้นแล้วก็มีการเจริญเติบโตเป็นหนุ่มสาวและเฒ่าแก่จนตายไปในที่สุด ไม่มีเว้นไปได้ทุกผู้คน แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระอรหันต์เจ้าทั้งหลาย พรหมและ

เทวดา ฯลฯ สรรพสิ่งทั้งหลายอันเนื่องมาจากการปรุงแต่งที่เรียกว่าอุปาทานขันธ์ 5 เช่น รูปกาย ล้วนแต่เป็นแร่ธาตุต่าง ๆ มาประชุมรวมกันเป็นหน่วยเล็ก ๆ ของชีวิตขึ้นมาก่อน ซึ่งเล็กจนตาเปล่ามอง ๆ ไม่เห็น เรียกกันว่า “เซลล์” แล้วบรรดาเซลล์เหล่านั้นก็มาประชุมรวมกันเป็นรูปร่างของคนและสัตว์ขึ้น ซึ่งหน่วยชีวิตเล็ก ๆ เหล่านั้นก็มีการเจริญเติบโตและแตกสลายไป แล้วเกิดของใหม่ขึ้นมาแทนที่อยู่ตลอดเวลา ล้วนแล้วแต่เป็นอนิจจังไม่เที่ยงแท้แน่นอน

2. ทุกขัง ได้แก่ “สภาพที่ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้” ทุกขัง ในที่นี้ไม่ได้หมายความแต่เพียงว่าเป็นความทุกข์กายทุกใจเท่านั้น แต่การทุกข์กายทุกข์ใจก็เป็นลักษณะส่วนหนึ่งของทุกขังในที่นี้ สรรพสิ่งทั้งหลายอันเป็นสังขารธรรม เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ไม่อาจที่จะทนตั้งอยู่ในสภาพนั้น ๆ ได้ตลอดไป ไม่อาจจะทรงตัวและต้องเปลี่ยนแปลงตลอดไป เพียงแต่จะช้าหรือเร็วเท่านั้น เมื่อได้เกิดมาเป็นเด็กจะให้ทรงสภาพเป็นเด็ก ๆ เช่นนั้นตลอดไปหาได้ไม่ จะต้องเปลี่ยนแปลงไปเป็นคนหนุ่มและสาวแล้วก็แก่เฒ่าจนในที่สุดก็ต้องตายไป แม้แต่ขันธ์ที่เป็นนามธรรมอันได้แก่เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ ก็ไม่มีสภาพทรงตัวเช่นเดียวกัน เช่น ขันธ์ที่เรียกว่าเวทนา อันได้แก่ความทุกข์กายทุกข์ใจและความไม่สุขไม่ทุกข์ ซึ่งเมื่อมีเกิดเป็นอารมณ์ดังกล่าวอย่างใดขึ้นแล้ว จะให้คงทรงอารมณ์เช่นนั้นให้ตลอดไปย่อมไม่ได้ นานไปอารมณ์เช่นนั้นหรือเวทนาเช่นนั้นก็ค่อย ๆ จางไปแล้วเกิดอารมณ์ใหม่ชนิดอื่นขึ้นมาแทน

3. อนัตตา ได้แก่ “ความไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่สิ่งของ” โดยสรรพสิ่งทั้งหลายอันเนื่องมาจากการปรุงแต่ง ไม่ว่าจะเป็น รูป เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ ล้วนแต่เกิดเพราะเหตุปัจจัย เช่น รูปขันธ์ย่อมประกอบขึ้นด้วยแร่ธาตุต่าง ๆ มาประชุมรวมกันเป็นกลุ่มก้อน เป็นหน่วยชีวิตเล็ก ๆ ขึ้นก่อน เรียกในทางวิทยาศาสตร์ว่าเซลล์ แล้วเซลล์เหล่านั้นก็ประชุมรวมกันเป็นรูปใหญ่ขึ้น จนเป็นรูปกายของคนและสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งพระท่านรวมเรียกหยาบ ๆ ว่าเป็นธาตุ 4 มาประชุมรวมกัน โดยส่วนที่เป็นของแข็งมีความหนักแน่น เช่น เนื้อ กระดูก ฯลฯ เรียกว่า “ธาตุดิน” ส่วนที่เป็นของเหลว เช่น น้ำเลือด น้ำเหลือง น้ำลาย น้ำดี น้ำปัสสาวะ น้ำไขข้อ น้ำมูก ฯลฯ รวมเรียกว่า “ธาตุน้ำ” ส่วนสิ่งที่ให้พลังงานและอุณหภูมิในร่างกาย เช่น ความร้อน ความเย็น เรียกว่า “ธาตุไฟ” ส่วนธรรมชาติที่ทำให้เกิดความเคลื่อนไหว ความตั้งมั่น ความเคร่ง ความตึงและบรรดาสิ่งเคลื่อนไหวไปมาในร่างกาย เรียกว่า “ธาตุลม” (โดยธาตุ 4 ดังกล่าวนี้มิได้หมายความอย่างเดียวกับคำว่า “ธาตุ” อันหมายถึงแร่ธาตุในทางวิทยาศาสตร์) ธาตุ 4 หยาบ ๆ เหล่านี้ได้มาประชุมรวมกันเป็นรูปกายของคน สัตว์และสรรพสิ่งทั้งหลายขึ้นเพียงชั่วคราวเท่านั้น เมื่อนานไปก็ย่อมเปลี่ยนแปลงแล้วแตกสลายกลับคืนไปสู่สภาพเดิม โดยส่วนที่เป็นดินก็กลับไปสู่ดิน ส่วนที่เป็นน้ำก็กลับไปสู่น้ำ ส่วนที่เป็นไฟก็กลับไปสู่ไฟและส่วนที่เป็นลมก็กลับไปสู่ความเป็นลม ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตนของคนและสัตว์ที่ไหนแต่อย่างใด จึงไม่อาจจะยึดมั่นถือมั่นรูปกายนี้ว่าเป็นตัวเราของเราให้เป็นที่พึ่งอันถาวรได้สมาธิ ย่อมมีกรรมฐาน 40 เป็นอารมณ์ ซึ่งผู้บำเพ็ญอาจจะใช้กรรมฐานบทใดบทหนึ่งตามแต่ที่ถูกแก่จริตนิสัยของตนก็ย่อมได้ ส่วนวิปัสสนานั้น มีแต่เพียงอย่างเดียวคือ มีขันธ์ 5 เป็นอารมณ์ เรียกสั้น ๆ ว่า มีแต่รูปกับนามเท่า

นั้นเอง ขันธ์ 5 ได้แก่ รูป เวทนา สัญญาและวิญญาณ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสภาวธรรมหรือสังขารธรรม เกิดขึ้นเนื่องจากการปรุงแต่ง เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ไม่เที่ยง ทนอยู่ในสภาพเช่นนั้นไม่ได้ และไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตนแต่อย่างใด อารมณ์ของวิปัสสนานั้น เป็นอารมณ์จิตที่ใคร่ครวญหาเหตุและผลในสังขารธรรมทั้งหลายจนรู้แจ้งเห็นจริงว่าเป็น พระไตรลักษณ์ คือเป็นอนิจจัง ทุกขังและอนัตตาและเมื่อใดที่จิตยอมรับสภาพความเป็นจริงว่าเป็นอนิจจัง ทุกขังและอนัตตาจริง เรียกว่า จิตตกระแสธรรมตัด กิเลสได้ ปัญญาที่จะเห็นสภาพความเป็นจริงดังกล่าว ไม่ใช่แต่เพียงปัญญาที่จะนึกคิดและคาดหมายเอาเท่านั้น แต่ย่อมมีตาวิเศษหรือตาใน ที่พระท่านเรียกว่า “ญาณทัสสนะ” เห็นเป็นเช่นนั้นจริง ๆ ซึ่งจิตที่ได้ผ่านการอบรมสมาธิมาจนมีกำลังดีแล้ว ย่อมมีพลังให้เกิดญาณทัสสนะหรือปัญญาที่รู้แจ้งเห็นจริงดังกล่าวได้ เรียกกันว่า “สมาธิอบรมปัญญา” คือสมาธิทำให้วิปัสสนาญาณเกิดขึ้นและเมื่อวิปัสสนาญาณเกิดขึ้นแล้ว ย่อมถ่ายถอนกิเลสให้เบาบางลง จิตก็ย่อมจะเบาและใสสะอาดบางจากกิเลสทั้งหลายไปตามลำดับ สมาธิจิตก็จะยิ่งก้าวหน้าและตั้งมั่นมากยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก เรียกว่า “ปัญญาอบรมสมาธิ”

ฉะนั้นทั้งสมาธิและวิปัสสนาจึงเป็นทั้งเหตุและผลของกันและกันและอุปการะซึ่งกันและกัน จะมีวิปัสสนาปัญญาเกิดขึ้นโดยขาดกำลังสมาธิสนับสนุนมิได้เลย อย่างน้อยที่สุดก็จะต้องใช้กำลังของขณิกสมาธิเป็นบาทฐานในระยะแรกเริ่ม สมาธิจึงเปรียบเสมือนกับหินลับมีด ส่วนวิปัสสนานั้นเหมือนกับมีดที่ได้ลับกับหินคมดีแล้ว ก็ย่อมมีอำนาจฉกฉวยตัดฟันบรรดากิเลสทั้งหลายให้ขาดและพังลงได้ อันสังขารธรรมทั้งหลายนั้นล้วนแต่เป็นอนิจจัง ทุกขังและอนัตตา ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน ไม่ใช่คน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ตัวเราของเราแต่อย่างใด ทุกสรรพสิ่งล้วนแล้วแต่เป็นแค่ดิน น้ำ ลมและไฟ มาประชุมรวมกันชั่วคราวตามเหตุตามปัจจัยเท่านั้น ในเมื่อจิตได้เห็นความเป็นจริงเช่นนี้แล้ว จิตก็จะละคลายจากอุปาทาน คือความยึดมั่นถือมั่น โดยคลายกำหนัดในลาภ ยศ สรรเสริญ สุขทั้งหลาย ความโลภ ความโกรธและความหลงก็เบาบางลงไปตามลำดับปัญญาญาณจนหมดสิ้นจากกิเลสทั้งมวล บรรลุซึ่งพระอรหัตผลต่อไป

ฉะนั้น การที่จะเจริญวิปัสสนาภาวนาได้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพยายามทำสมาธิให้ได้เสียก่อน หากทำสมาธิยังไม่ได้ ก็ไม่มีทางที่จะเกิดวิปัสสนาปัญญาขึ้น สมาธิจึงเป็นเพียงบันไดขั้นต้นที่ก้าวไปสู่การเจริญวิปัสสนาปัญญาเท่านั้นซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า “ผู้ใดแม้จะทำสมาธิจิตเป็นฌานได้นานถึง 100 ปี และไม่เสื่อม ก็ยังได้บุญน้อยกว่าผู้ที่มองเห็นความเป็นจริงที่ว่าสรรพสิ่งทั้งหลายอันเนื่องมาจากการปรุงแต่ง ล้วนแล้วแต่เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แม้จะเห็นเพียงชั่วขณะจิตเดียวก็ตาม” ดังนี้ จะเห็นได้ว่าวิปัสสนานั้น เป็นสุดยอดของการสร้างบารมีโดยแท้จริงและการกระทำก็ไม่เหนื่อยยากลำบาก ไม่ต้องแบกหาม ไม่ต้องลงทุนหรือเสียทรัพย์แต่อย่างใดแต่ก็ได้กำไรมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับการให้ทานเหมือนกับกรวดและทราย ก็เปรียบวิปัสสนาได้กับเพชรน้ำเอก ซึ่งทานย่อมไม่มีทางที่จะเทียบกับศีล ศีลก็ไม่มีทางที่จะเทียบกับสมาธิและสมาธิก็ไม่มีทางที่จะเทียบกับวิปัสสนา แต่ตราบใดที่เราท่านทั้งหลายยังไม่ถึงฝั่งพระนิพพาน ก็ต้องเก็บเล็กผสมน้อยโดยทำทุก ๆ

ทางเพื่อความไม่ประมาท โดยทำทั้งทาน ศีลและภาวนา สุดแล้วแต่โอกาสจะอำนวยให้ จะถือว่าการเจริญวิปัสสนาภาวนานั้นลงทุนน้อยที่สุด แต่ได้กำไรมากที่สุดก็เลยทำแต่วิปัสสนาอย่างเดียวโดยไม่ยอมลงทุนทำบุญให้ทานใด ๆ ไว้เลย เมื่อเกิดชาติหน้าเพราะเหตุที่ยังไม่ถึงฝั่งพระนิพพานก็เลยมีแต่ปัญญาอย่างเดียวไม่มีจะกินจะใช้ ก็เห็นจะเจริญวิปัสสนาให้ถึงฝั่งพระนิพพานไปไม่ได้เหมือนกัน อนึ่ง พระพุทธองค์ได้ตรัสเอาไว้ว่า “ผู้ใดมีปัญญาพิจารณาจนจิตเห็นความจริงว่า ร่างกายนี้เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน คน สัตว์ แม้จะนานเพียงชั่วช้างยกหูขึ้นกระดิก ก็ยังดีเสียกว่าผู้ที่มีอายุยืนนานถึง 100 ปี แต่ไม่มีปัญญาเห็นความจริงดังกล่าว” กล่าวคือ แม้ว่าอายุของผู้นั้นจะยืนยาวมานานเพียงใด ก็ย่อมโมฆะเสียเปล่าไปชาติหนึ่ง จัดว่าเป็น “โมฆะบุรุษ” คือบุรุษที่สูญเปล่าต่อไปนี้เป็นการเจริญสมถะและวิปัสสนาอย่างง่าย ๆ ประจำวันซึ่งควรจะทำให้บ่อย ๆ ทำเนือง ๆ ทำให้มาก ๆ ทำจนจิตเป็นอารมณ์แนบแน่น ไม่ว่าจะอยู่ในอิริยาบถใด ๆ คือไม่ว่าจะยืน นั่ง หรือนอน ก็คิดและใคร่ครวญถึงความเป็นจริง 4 ประการดังต่อไปนี้หากทำแล้วพระพุทธองค์ตรัสว่า “จิตของผู้นั้นไม่ห่างวิปัสสนาและเป็นผู้ที่ไม่ห่างจากมรรค ผล นิพพาน” คือ

1. มีจิตใคร่ครวญถึงมรณัสสติกรรมฐาน หรือมรณานุสสติกรรมฐาน ซึ่งก็ คือการใคร่ครวญถึงความตายเป็นอารมณ์ อันความมรณะนั้นเป็นธรรมอันยิ่งใหญ่ที่ไม่มีใครสามารถที่จะเอาชนะได้ แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งทรงบรรลุถึงพระธรรมอันยิ่งใหญ่ที่ไม่ตาย แต่ก็ยังทรงทอดทิ้งพระสรีระร่างกายไว้ในโลก การระลึกถึงความตายจึงเป็นการเตือนสติให้ตื่น รีบพรากเพียรชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ก่อนที่ความตายจะมาถึง พระพุทธองค์ตรัสสรรเสริญมรณัสสติว่า “มรณัสสติ (การระลึกถึงความตาย) อันบุคคลทำให้มากแล้วย่อมมีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่ หยั่งลงสู่พระนิพพานเป็นที่สุด” อันมรณัสสติกรรมฐานนนั้น แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระอรหันต์เจ้าทั้งหลาย ซึ้งแม้จะได้บรรลุมรรคผลแล้วก็ยังไม่ยอมละ เพราะยังทรงอารมณ์มรณัสสตินี้ควบคู่ไปกับวิปัสสนา เพื่อความอยู่เป็นสุข ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสกับพระอานนท์ว่า “ตถาคตนึกถึงความตายอยู่ทุกลมหายใจเข้าและออก” มรณัสสติกรรมฐานนั้น โดยปรกติเป็นกรรมฐานของผู้ที่มีพุทธจริต คือคนที่ฉลาด การใคร่ครวญถึงความตายเป็นอารมณ์ก็คือการพิจารณาถึงความจริงทีว่า ไม่ว่าคนและสัตว์ทั้งหลาย เมื่อมีเกิดขึ้นแล้ว ย่อมเจริญวัยเป็นหนุ่มสาว เฒ่าแก่แล้วก็ตายไปในที่สุด ไม่อาจจะล่วงพ้นไปได้ทุกผู้คน ไม่ว่าจะเป็นคนยากดี มี จน เด็ก หนุ่มสาว เฒ่าแก่ สูงต่ำ เหลื่อมล้ำกันด้วยฐานันดรศักดิ์อย่างใด ในที่สุดก็ทันกันและเสมอกันด้วยความตาย “ผู้ที่คิดถึงความตายนั้น เป็นผู้ที่ไม่ประมาทในชีวิต ไม่มัวเมาในชีวิต เพราะเมื่อคิดถึงแล้วย่อมเร่งกระทำความดีและสร้างบุญกุศล เกรงกลัวต่อบาปกรรมที่จะติดตามไปในภพชาติหน้า” ผู้ที่ประมาทมั่วเมาต่อทรัพย์สมบัติยศศักดิ์ตำแหน่งหน้าที่นั้นเป็นผู้ที่หลง เหมือนกับคนที่หูหนวกและตาบอด ซึ่งโบราณกล่าวตำหนิไว้ว่า “หลงลำเนาเขาป่ากู่หาพอได้ยิน หลงยศอำนาจย่อมหูหนวกและตาบอด” และกล่าวไว้อีกว่า “หลงยศลืมตาย หลงกายลืมเนา” และความจริงก็มีให้เห็นอยู่ทุกวันนี้ที่บางท่านใกล้จะเข้าโลงแล้ว ก็ยังหลงและมัวเมาในอำนาจวาสนา

ตำแหน่งหน้าที่ จนลืมไปว่าอีกไม่นานตนก็จะต้องทิ้งต้องจากสิ่งเหล่านี้ไป แล้วทุกสิ่งทุกอย่างที่ตนได้หลงใหลมัวเมาเฝ้าแสวงหาหวงแหนเกาะแน่นอยู่นั้น ก็จะต้องสลายไปพร้อมกับความตายของตน สูญเปล่าไม่ได้ตามติดกับตนไปด้วยเลย แล้วไม่นานผู้คนที่อยู่เบื้องหลังก็ลืมเลือนตนไปเสียสิ้น ดูเหมือนกับวันเวลาทั้งหลายที่ตนได้ต่อสู้เหนื่อยยากขวนขวายจนได้สิ่งดังกล่าวมา ก็ต้องโมฆะสูญเปล่าไปโดยหาสาระประโยชน์อันใดมิได้เลย มรณัสสติกรรมฐานนั้น เมื่อพิจารณาไปนาน ๆ จิตจะค่อย ๆ สงบและระงับจากนิวรณ์ธรรม 5 ประการ ในที่สุดจิตก็เข้าถึงอุปจารสมาธิและความจริงกรรมฐานกองนี้เป็นเพียงสมถภาวนาเท่านั้น แต่ก็ใกล้วิปัสสนา เพราะอารมณ์จิตที่ใช้นั้นเป็นการพิจารณาหาเหตุและผลในรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งหากพลิกการพิจารณาว่า อันชีวิตของคนและสัตว์ ตลอดจนสรรพสิ่งทั้งหลายไม่อาจทรงตัวตั้งมั่นอยู่ได้ เมื่อมีเกิดขึ้นแล้วก็ย่อมมีความตายเป็นที่สุด เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ดังนี้แล้ว ก็เป็นวิปัสสนาภาวนา สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อใกล้จะเสด็จดับขันธ์เข้าสู่ปรินิพพานอีก 3 เดือน ได้ทรงปลงอายุสังขาร แล้วตรัสสอนพระอานนท์พร้อมหมู่ภิกษุทั้งหลายว่า “อานนท์ ตถาคตได้เคยบอกเธอแล้วมิใช่หรือว่า สัตว์จะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจไปทั้งสิ้น สัตวจะได้ตามปรารถนาในสังขารนี้แต่ที่ไหนเล่า การที่จะขอให้สิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว เป็นแล้วที่มีปัจจัยปรุงแต่งแล้วและที่จะต้องมีการแตกดับเป็นธรรมดาว่าอย่าฉิบหายเลย ดังนี้ย่อมไม่อยู่ในฐานะที่จะมีได้ เป็นได้ การปรินิพพานของเราตถาคตจักมีในกาลไม่นานเลย ถัดจากนี้ไปอีก 3 เดือน เราจักนิพพาน ฯลฯ สัตว์ทั้งปวงที่เป็นคนหนุ่ม คนแก่ ทั้งที่เป็นคนพาลและบัณฑิต ทั้งที่มั่งมีและยากจน ล้วนแต่มีความตายเป็นเบื้องหน้า เปรียบเสมือนภาชนะ ดินที่ช่างหม้อได้ปั้นแล้ว ทั้งเล็กและใหญ่ ทั้งที่สุกและที่ยังดิบ ล้วนแต่มีการแตกทำลายไปในที่สุดฉันใด ชีวิตแห่งสัตว์ทั้งหลายก็ล้วนแต่มีความตายเป็นเบื้องหน้าฉันนั้น วัยของเราแก่หง่อมแล้ว ชีวิตของเราริบหรี่แล้ว เราจักต้องละพวกเธอไป ที่พึ่งของตัวเอง เราได้ทำแล้ว ภิกษุทั้งหลาย เธอจงเป็นผู้ไม่ประมาท มีสติ มีศีล มีความดำริอันตั้งไว้แล้วด้วยดี ตามรักษาซึ่งจิตของตนเถิด ในธรรมวินัยนี้ ภิกษุใดเป็นผู้ไม่ประมาท ก็สามารถที่จะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้และในวันมหาปรินิพพาน พระพุทธองค์ได้ตรัสพระปัจฉิมโอวาทที่เรียกกันว่า “อัปปมาทธรรม” สั่งสอนพระสาวกเป็นครั้งสุดท้าย จนดูเหมือนว่าพระธรรม 84,000 พระธรรมขันธ์ที่ทรงสั่งสอนมานานถึง 45 พรรษา ได้ประมวลประชุมรวมกันในพระปัจฉิมโอวาทนี้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ตถาคตขอเตือนท่านทั้งหลายว่า สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมเป็นธรรมดา พวกเธอจงยังประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด”

2. มีจิตใคร่ครวญถึงอสุภกรรมฐาน อสุภ ได้แก่สิ่งที่ไม่สวยไม่งาม เช่น ซากศพ คือให้มีจิตพิจารณาให้เห็นความเป็นจริงที่ว่า ร่างกายของคนและสัตว์อันเป็นที่นิยมรักใคร่เสน่หาและเป็นบ่อเกิดแห่งตัณหาราคะ กามกิเลสว่าเป็นของสวยของงาม เป็นที่เจริญตาและใจ ไม่ว่าร่างกายของตนเองและของผู้อื่นก็ตาม แท้ที่จริงแล้วก็เป็นอนิจจัง คือไม่เที่ยงแท้แน่นอน ทุกขัง คือทนอยู่ในสภาพเช่นนั้นไม่ได้วันเวลาย่อมพรากความสวยสดงดงามให้ค่อย ๆ จากไปจนเข้าสู่วัยชรา ซึ่งจะมองหาความสวยงามใด

ๆ หลงเหลืออยู่มิได้อีกเลยและในทันใดที่ตายลงนั้น แม้แต่ผู้ที่เคยสนิทสนมเสน่หารักใคร่ อันรวมถึงสามี ภริยาและบุตรธิดา ต่างก็พากันรังเกียจในทันใด ไม่ยอมเข้าใกล้บ้านของตนเองที่อุตสาห์สร้างมาด้วยความเหนื่อยยากก็ไม่ยอมให้อยู่ ต้องรีบขน ๆ ออกไปโดยไวไว้ที่วัด แล้วซากเหล่านั้นก็เน่าเปื่อยสลายไป เริ่มตั้งแต่เนื้อหนังค่อย ๆ พองออก ขึ้นอืด น้ำเลือด น้ำเหลือง ก็เริ่มเน่า แล้วเดือดไหลออกจากทวารทั้งหลาย เนื้อหนังแตกปริแล้วร่วงหลุดออกจนเหลือแต่กระดูก ส่งกลิ่นเน่าเหม็นเป็นที่น่ารังเกียจ สะอิดสะเอียน หาความสวยงามน่ารักเสน่หาใด ๆ มิได้อีกเลย ทั้งไร้คุณค่าและประโยชน์คงมีค่าแค่เป็นอาหารแก่หมูหนอนเท่านั้น แล้วในที่สุดกระดูกก็กระจัดกระจายเรี่ยราดอยู่ตามดินและทราย แตกละเอียดผุพังเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย แล้วเน่าเปื่อยเป็นปุ๋ยแก่พืชผักต่อไป หาตัวหาตนของเราที่ไหนมิได้เลย สังขารของเราในที่สุดก็เป็นเช่นนี้ ไม่มีอะไรคงเหลือไว้เลย

3. มีจิตใคร่ครวญถึงกายคตานุสสติกรรมฐาน บางทีเรียกกันง่าย ๆ ว่า “กายคตาสติกรรมฐาน” เป็นกรรมฐานที่มีอานิสงส์มาก เพราะสามารถทำให้ละ “สักกายทิฐิ” อันเป็นสังโยชน์ข้อต้น ๆ ได้โดยง่ายและเป็นกรรมฐานที่เกี่ยวกับการพิจารณาร่างกายให้เห็นสภาพตามความเป็นจริง ซึ่งมักพิจารณาร่วมกับอสุภกรรมฐาน มรณัสสติกรรมฐาน ซึ่งพระอริยะเจ้าทุก ๆ พระองค์ที่จะบรรลุพระอรหัตน์ผลได้จะต้องผ่านการพิจารณากรรมฐานทั้งสามกองนี้เสมอ มิฉะนั้นแล้วจะเป็นพระอรหันต์ในพระพุทธศาสนามิได้ ทั้งนี้เพราะบรรดาสรรพกิเลสทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นความโลภ ความหลงและความโกรธ ต่างก็เกิดขึ้นที่กายนี้ เพราะว่าความยึดมั่นถือมั่นด้วยอำนาจอุปาทานว่าเป็นตัวตนและของตน จึงได้เกิดกิเลสดังกล่าวขึ้น การพิจารณาละกิเลสก็จะต้องพิจารณาละที่กายนี้เองมรรค ผลและนิพพาน ไม่ต้องไปมองหาที่ไหนเลย แต่มีอยู่พร้อม ให้รู้แจ้งเห็นจริงได้ที่ร่างกายอันกว้างศอกยาววาและหนาคืบนี่เอง การพิจารณา ก็คือให้มีจิตใคร่ครวญให้เห็นตามสภาพความเป็นจริง ที่ว่าอันร่างกายของคนและสัตว์ที่เฝ้าทะนุถนอมรักใคร่ว่าสวยงาม เป็นที่สนิทเสน่หาชมเชยรักใคร่ซึ่งกันและกันนั้น แท้ที่จริงแล้วก็เป็นของปฏิกูล สกปรกโสโครก ไม่สวยไม่งาม ไม่น่ารักใคร่ทะนุถนอม เป็นมูตร คูถ เพราะเป็นที่บรรจุไว้ซึ่งสรรพสิ่งทั้งหลายที่เป็นพืชผักและบรรดาซากศพของสัตว์ที่บริโภคเข้าไป ภายในกระเพาะนั้น แท้ที่จริงแล้วก็เป็นที่รวมฝังซากศพของบรรดาสัตว์ทั้งหลายนั้นเอง พืชและสัตว์ที่บริโภคเข้าไปก็ล้วนแต่เป็นของที่สกปรก ที่ขับถ่ายออกมาจากทวารทั้งหลายก็เป็นของที่สกปรกโสโครก ซึ่งต่างก็พากันรังเกียจว่าเป็น “ขี้” มีสารพัดขี้ ซึ่งแม้แต่จะเหลือบตาไปมองก็ยังไม่กล้าที่จะมอง แต่แท้ที่จริงแล้วในท้อง กระเพาะ ลำไส้ภายในร่างกายของทุกผู้คนก็ยังคงมีบรรดาขี้เหล่านี้บรรจุอยู่ เพียงแต่มีหนังห่อหุ้มปกปิดเอาไว้ทำให้ไม่สามารถมองเห็นได้จากภายนอกเท่านั้นเอง แต่เราท่านทั้งหลายก็พากันกกกอด คลึงเคล้า เฝ้าชมเชยก้อนขี้เหล่านี้ว่าเป็นของสวยงาม น่ารักน่าใคร่เสน่หายิ่งนัก เมื่อมีการขับถ่ายออกมาจากทวารหู ก็เรียกกันว่าขี้หู ขับถ่ายออกมาทางตาก็เรียกขี้ตา ที่ติดอยู่กับฟันก็เรียกขี้ฟัน ที่ออกมาทางจมูก ก็เรียกว่าขี้มูก รวมความแล้วบรรดาสิ่งที่ขับออกมาพอพ้นร่างกายในทันใดนั้นเอง จากเดิมที่เป็นของน่ารักน่าเสน่หา ก็กลายมาเป็นของที่น่ารังเกียจไปโดยพลัน กลายมา

เป็นสิ่งที่ไม่มีใครอยากรักอยากเสน่หาเพราะว่าเป็นขี้ และก็ไม่มีใครอยากจะเป็นเจ้าของด้วย เมื่อไม่มีใครยอมรับเป็นเจ้าของสิ่งที่ขับถ่ายออกมาทางผิวหนังจึงหาเจ้าของมิได้ ซึ่งต่างก็โทษกันว่าขี้ของใครก็ไม่ทราบได้ นานมาก็กลายมาเป็น “ขี้ไคล” ดังนี้เป็นต้น นอกจากสิ่งที่ขับถ่ายออกมาจะน่ารังเกียจดังกล่าวแล้ว แม้แต่สังขารร่างกายของคนเราเมื่อได้แยกแยะพิจารณาไปแล้ว ก็จะเห็นความจริงที่ว่าเป็นที่ประชุมรวมกันของอวัยวะชิ้นต่าง ๆ ที่เป็นตา หู จมูก ลิ้น เนื้อ ปอด ตับ ม้าม หัวใจ กระเพาะอาหาร ลำไส้ หนัง พังผืด เส้นเอ็น เส้นเลือด น้ำเลือด น้ำเหลือง น้ำลาย น้ำตา น้ำปัสสาวะ ฯลฯ รวมกันเรียกว่าอาการ 32 ซึ่งต่างก็ห้อยแขวนระเกะระกะยางโตงเตงอยู่ภายใน เมื่อแยกหรือควักออกมาดูทีละชิ้น จะไม่มีชิ้นใดที่เรียกกันว่าสวยงามน่ารัก น่าพิศวาสเลย กลับเป็นของที่น่ารังเกียจไม่สวย ไม่งาม ไม่น่าดู แต่สิ่งเหล่านี้ก็รวมประกอบอยู่ภายในร่างกายของเราทุกผู้ทุกคน โดยมีหนังหุ้มห่อปกปิดอยู่โดยรอบ หากไม่มีผืนหนังหุ้มห่อและสามารถมองเห็นภายในได้แล้ว แม้จะเป็นร่างกายของคนที่รักสุดสวาดขาดใจ ก็คงจะต้องเบือนหน้าหนีอกสั่นขวัญหาย บางทีอาจจะต้องถึงขั้นจับไข้ไปเลย ซึ่งอาจจะต้องถึงขั้นทำพิธีปัดรังควาญเรียกขวัญกันอีก หากจะถือว่าน่ารักน่าเสน่หาอยู่ที่ผืนหนังหรือแผ่นหนังรอบกาย ก็ลองลอกออกมาดูก็จะเห็นว่าไม่สวยงามตรงไหนแต่อย่างใด แต่ที่นิยมยกย่องรักใคร่หลงใหลกันอยู่ ก็คือผิวหรือสีของหนังชั้นนอกสุดเท่านั้น ถ้าได้ลอกหรือขูดผิวชั้นนอกสุดออกมาให้เหลือแต่หนังแท้แดง ๆ แล้ว แม้จะเป็นหนังสดสวยของนางงามจักรวาล ผู้คนก็คงจะต้องเบือนหน้าหนี จึงเป็นที่แน่ชัดว่า คนสวย คนงาม ก็คงสวยและงามกันแค่ผิวหนังชั้นนอกสุดรักและเสน่หาที่ผิวหนัง ซึ่งเป็นของฉาบฉวยนอกกาย หาได้สวยงามน่ารักเข้าไปถึงตับ ไต ปอด หัวใจ ม้าม กระเพาะ ลำไส้ น้ำเลือดน้ำหนอง อุจจาระ ปัสสาวะ ภายในร่างกายด้วยไม่ ส่วนผู้ที่ผิวหรือสีของหนังดำด่าง ไม่สดใสน่าดู ก็พยายามทาลิปสติก แต่งหน้าแต่งตา ทาสี พอกแป้งย้อมและดึงกันเข้าไปให้เต่งตึงและออกเป็นสีสันต่าง ๆ แล้วก็พากันนิยมยกย่องชวนชมกันไป แต่ที่จริงแล้วก็เป็นความหลง โดยหลงรักกันที่แป้งและสีที่พอก หลอกให้เห็นฉาบฉวยอยู่แค่ผิวนอกเท่านั้น เมื่อมีสติพิจารณาเห็นความเป็นจริงอยู่เช่นนี้ หากจิตมีกำลังก็จะทำให้นิวรณ์ 5 ประการค่อย ๆ สงบระงับทีละเล็กละน้อย โดยเฉพาะจิตจะไม่เดือดร้อนกระวนกระวายแส่ส่ายไปในอารมณ์รัก ๆ ใคร่ ๆ ในที่สุดจิตก็จะสงบเยือกเย็นลงจนถึงขั้นอุปจารสมาธิได้ หากสติมีกำลังพอก็อาจถึงขั้นปฐมฌานได้ กายคตานุสสติกรรมฐานนั้นความจริงก็เป็นเพียงสมถภาวนาที่ทำให้จิตเป็นสมาธิได้ถึงขั้นปฐมฌาน แต่ก็เป็นสมถภาวนาที่เจือไปด้วยวิปัสสนาภาวนา เพราะเป็นอารมณ์จิตที่ใคร่ครวญหาเหตุและผลตามสภาพเป็นจริงของสังขารธรรมหรือสภาวธรรม ซึ่งหากได้พลิกการพิจารณาอาการ 32 ดังกล่าวให้รู้แจ้งเห็นจริงว่าอาการ 32 ดังกล่าวนั้นไม่มีการทรงตัว เมื่อเกิดมีอาการ 32 ขึ้นแล้ว ก็ไม่อาจจะตั้งมั่นอยู่ได้ จะต้องเปลี่ยนแปลงไปเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน ไม่ใช่คน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ตัวเราและของเราแต่อย่างใด ร่างกายไม่ว่าจะเป็นของตนเองหรือของผู้อื่น ต่างก็เต็มไปด้วยความทุกข์ ดังนี้ก็เป็นวิปัสสนา กายคตานุสสติกรรมฐาน เป็นกรรมฐานที่เมื่อได้พิจารณาไปแล้ว ก็จะเห็นความสกปรกโสโครกของร่างกายจนรู้

แจ้งเห็นจริงว่า ไม่น่ารักน่าใคร่ จึงเป็นกรรมฐานที่มีอำนาจทำลายราคะกิเลสและเมื่อได้รู้แจ้งเห็นจริงดังกล่าวมาก ๆ เข้าจิตก็จะมีกำลังและเกิดความเบื่อหน่ายในร่างกายทั้งของตนเองและผู้อื่น จึงเป็นการง่ายที่ “นิพพิทาญาณ” จะเกิดขึ้นและเมื่อได้เกิดขึ้นแล้วจนมีญาณทัสสนะเห็นแจ้งอาการพระไตรลักษณ์ว่า ร่างกายเป็นอนิจจัง ทุกขังและอนัตตา ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน ไม่ใช่เราไม่ใช่เขาแต่อย่างใด จิตก็จะน้อมไปสู่ “สังขารุเปกขาญาณ” ซึ่งมีอารมณ์อันวางเฉย ไม่ยินดียินร้ายในร่างกายและคลายกำหนัดในรูปนามขันธ์ 5 เรียกว่าจิตปล่อยวาง ไม่ยึดมั่นถือมั่นในอุปาทาน-ขันธ์ 5 ซึ่งจะนำไปสู่การละ “สักกายทิฐิ” อันเป็นการละความเห็นผิดในร่างกายนี้เสียได้และถ้าละได้เมื่อใด ก็ใกล้ที่จะบรรลุความเป็นพระอริยะเจ้าเบื้องต้นในพระพุทธศาสนาคือเป็น “พระโสดาบัน” สมจริงตามที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า “การเจริญกรรมฐานกองนี้จะไม่ห่างมรรค ผลและนิพพาน” ฉะนั้น กายคตานุสสติกรรมฐานจึงเป็นกรรมฐานเครื่องที่จะทำให้บรรลุพระอรหันต์ได้โดยง่าย ซึ่งในสมัยพระพุทธกาล ท่านที่บรรลุแล้วด้วยพระกรรมฐานกองนี้มีเป็นจำนวนมาก ในสมัยที่พระพุทธองค์ท่านตรัสรู้ใหม่ ๆ ได้เสด็จไปพบพราหมณ์สองสามีภารยา ซึ่งมีบุตรที่สุดสวยชื่อว่า “นางมาคัณฑิยา” พราหมณ์ทั้งสองชอบใจในพระพุทธองค์ จึงได้ออกปากยกนางมาคัณฑิยาให้เป็นภรรยา พระพุทธองค์ไม่ทรงรับไว้และมองเห็นนิสัยของพราหมณ์ทั้งสองที่จะได้บรรลุมรรคผล จึงได้ทรงแสดงพระธรรมให้ฟัง โดยยกเอากายคตานุสติกรรมฐานขึ้นมาเทศน์ ซึ่งได้ตรัสตำหนิโทษแห่งความสวยงามแห่งรูปกายของนางมาคัณฑิยาว่า พระพุทธองค์ทรงเห็นว่าเป็นของปฏิกูล มูตรคูถเน่าเหม็น หาความสวยงามใด ๆ มิได้เลย พราหมณ์ทั้งสองพิจารณาตามก็ได้ดวงตาเห็นธรรมส่วนนางมาคัณฑิยาผูกโกรธ ต่อมาเมื่อนางได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้าอุเทน กรุงโกสัมพี ก็ได้จองล้างจองผลาญพระพุทธองค์อย่างไม่มีที่สิ้นสุดเพราะแรงพยาบาท อีกท่านหนึ่งก็คือนางอภิรูปนันทา ซึ่งเป็นพระราชธิดาของพระเจ้าเขมกะศากยะ ก็จัดว่ามีรูปงามที่สุดในสมัยนั้นและพระนางทรงภาคภูมิหลงใหลในความงดงามของพระนางยิ่งนัก แต่ด้วยบุญบารมีที่เคยได้สร้างสมอบรมมาแล้วเป็นอันมากในอดีตชาติ เป็นเหตุให้พระนางได้สดับพระธรรมของพระพุทธองค์จากพระโอษฐ์ ซึ่งได้ทรงเทศน์กายคตานุสติกรรมฐานควบคู่ไปกับมรณัสสติกรมมฐาน แล้วทรงเนรมิตรูปกายของสาวงามที่งามยิ่งกว่าพระนางให้ปรากฏขึ้น ให้พระนางได้มองเห็น แล้วบันดาลให้รูปเนรมิตนั้นค่อย ๆ เจริญวัย แก่ แล้วชราโทรมลงจนตายไปในที่สุด แล้วก็เน่าเปื่อยสลายไปต่อหน้าพระนางก็น้อมเอาภาพนิมิตนั้นเข้ามาเปรียบเทียบกับร่างกายของพระนางจนเห็นว่าอันร่างกายอันงดงามของพระนางนั้นหาได้งามจริงไม่ ทั้งเป็นอนิจจังและอนัตตา หาสาระแก่นสารที่พึ่งอันถาวรอันใดมิได้เลย จนพระนางได้บรรลุพระอรหันต์ในขณะนั้นเองและพระนางเขมาเทวีที่ยิ่งด้วยรูปโฉมและเป็นพระมเหสีองค์หนึ่งของพระเจ้าพิมพิสารแห่งเมืองราชคฤห์ ก็ได้บรรลุพระอรหันต์ในทำนองเดียวกันนี้เอง

4. มีจิตใคร่ครวญถึงธาตุกรรมฐาน คือ นอกจากจะมีจิตใคร่ครวญถึงความเป็นจริงของร่างกายดังกล่าวมาในข้อ (3) แล้ว พึงพิจารณาแยกให้เห็นความเป็นจริงที่ว่า อันที่จริงร่างกายของเราเองก็ดี ของผู้อื่นก็ดี ไม่ใช่ตัวเราของเราแต่อย่างใดเลย เป็นแต่เพียงธาตุ 4 มาประชุม เกาะกุมรวมกัน

เพียงชั่วคราวเท่านั้นเอง ได้แก่ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลมและธาตุไฟ แล้วสิ่งเหล่านี้ก็ทนอยู่ในสภาพที่รวมกันเช่นนั้นไม่ได้ นานไปก็เก่าแก่แล้วแตกสลายตายไป ธาตุน้ำก็กลับไปสู่ความเป็นน้ำ ธาตุดินก็กลับไปสู่ความเป็นดิน ธาตุลมก็กลับไปสู่ความเป็นลมและธาตุไฟก็กลับไปสู่ความเป็นไฟตามเดิม เนื้อตัวร่างกายของเรา เมื่อได้แยกส่วนออกมาดูแล้ว ก็มิได้มีตัวตนที่ตรงไหนแต่อย่างใด เป็นแต่เพียงเนื้อ กระดูด ตับ ไต ไส้ กระเพาะ เส้นเอ็น หนัง พังผืด เนื้อเยื่อ มันสมอง ไขข้อ ฯลฯ มาเกาะกุมกัน ตัวตนของเราไม่มี ครั้นเมื่อแยกแยะอวัยวะย่อย ๆ ดังกล่าวออกไปจากหน่วยย่อย ๆ ของชีวิต คือเซลล์เล็ก ๆ ที่มาเกาะกุมรวมกัน ก็จะเห็นว่าเซลล์เองก็เนื่องมาจากแร่ธาตุทั้งหลายซึ่งไม่มีชีวิตจิตใจมารวมกันเป็นกลุ่มก้อนเล็ก ๆ ไม่มีตัวตนของเราแต่อย่างใด แม้แร่ธาตุต่าง ๆ นั้น ก็เนื่องมาจากพลังงานโปรตอนและอิเล็กตรอนเท่านั้น หาใช่ตัวตนของเราแต่อย่างใดไม่ ที่หลงกันอยู่ว่าตัวเราของเราหาที่ไหนมิได้เลย ทุกสรรพสิ่งที่ดิ้นรนแสวงหา สะสมกันเข้าไว้ในที่สุดก็ต้องทิ้งต้องจาก ซึ่งป่วยการที่จะกล่าวไปถึงสมบัติที่จะนำเอาติดตัวไปด้วย แม้แต่เนื้อตัว ร่างกายที่ว่าเป็นของเราก็ยังเอาติดตัวไปด้วยไม่ได้และก็เป็นความจริงที่ได้เห็นและรู้จักกันมานานนับล้านๆ ปี คนแล้วคนเล่าท่านทั้งหลายที่ได้เคยยิ่งใหญ่ด้วยยศศักดิ์อำนาจวาสนาและทรัพย์สมบัติในอดีตกาล จนเป็นถึงมหาจักรพรรดิมีสมบัติสร้างสมมาด้วยเลือดและน้ำตาของผู้อื่นจนค่อนโลก แต่แล้วในที่สุดก็ต้องทิ้งต้องจากสิ่งเหล่านี้ไป แม้แต่เนื้อตัวร่างกายของท่านที่เคยยิ่งใหญ่ จนถึงกับเป็นผู้ที่ไม่อาจจะแตะต้องได้ แต่แล้วก็ต้องทอดทิ้งจมดินและทราย จนในที่สุดก็สลายไปจนหาไม่พบว่าเนื้อ หนัง กระดูก ขน เล็บ ตับ ไต ไส้ กระเพาะของท่านว่าอยู่ที่ตรงไหน คงเหลืออยู่แต่สิ่งที่เป็นดิน น้ำ ลมและไฟ ตามสภาพเดิมที่ก่อกำเนิดมาเป็นตัวของท่านเพียงชั่วคราวเท่านั้น แล้วตัวของเราท่านทั้งหลายก็เพียงเท่านี้มิได้ยิ่งใหญ่เกินไปกว่าท่านในอดีตจะรอดพ้นจากสัจธรรมนี้ไปได้หรือ ในเมื่อความเป็นจริงก็เห็น ๆ กันอยู่เช่นนี้แล้ว เหตุใดเราท่านทั้งหลายจึงต้องพากันดิ้นรนขวนขวายสะสมสิ่งที่ในที่สุดก็จะต้องทิ้ง จะต้องจากไป ซึ่งเท่ากับเป็นการทำลายวันเวลาอันมีค่าของพวกเราซึ่งก็คงมีไม่เกินคนละ 100 ปี ให้ต้องโมฆะเสียเปล่าไปโดยหาสาระประโยชน์อันใดมิได้เหตุใดไม่เร่งขวนขวายสร้างสมบุญบารมีที่เป็นอริยทรัพย์อันประเสริฐ ซึ่งจะติดตามตัวไปได้ในชาติหน้า แม้หากว่าสิ่งเหล่านี้จะไม่มีจริงดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ อย่างเลวพวกเราก็เพียงเสมอตัว มิได้ขาดทุนแต่อย่างใด หากสิ่งที่พระพุทธองค์ได้ตรัสสอนเอาไว้ว่ามีจริงดั่งที่ปราชญ์ในอดีตกาลยอมรับแล้วเราท่านทั้งหลายไม่สร้างสมบุญและความดีไว้ สร้างสมแต่ความชั่วและบาปกรรมตามติดตัวไป เราท่านทั้งหลายไม่ขาดทุนหรอกหรือเวลาในชีวิตของเราที่ควรจะได้ใช้ให้เป็นประโยชน์ กลับต้องโมฆะเสียเปล่าก็สมควรที่จะได้ชื่อว่าเป็น “โมฆะบุรุษ” โดยแท้[34]

---

[34] สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, *อานิสงค์ ของการสร้างบุญบารมี (ทาน, ศีล, ภาวนา)*, <http://www.kanlayanatam.com/sara/sara68.htm> (19 สิงหาคม 2564).

3.4 สรุป

ตามที่ได้ศึกษามาในบทนี้ทำให้ทราบว่าพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงอธิบายไว้ว่าเกิดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยทรงถือตามแบบของโบราณบัณฑิตที่ได้นิยมกันว่า วันมาฆะบูรณมี พระจันทร์เสวยฤกษ์มาฆะเต็มบริบูรณ์เป็นวันที่พระอรหันต์สาวกของ พระพุทธเจ้า 1,250 รูป ได้ประชุมกันพร้อมด้วยองค์ 4 ประการ เรียกว่าจาตุรงคสันนิบาตพระพุทธเจ้าได้ตรัสเทศนาโอวาทปาติโมกข์ ในที่ประชุมสงฆ์เป็นการประชุมใหญ่และเป็นการอัศจรรย์ในพระพุทธศาสนา นักปราชญ์ จึงถือเอาเหตุนั้นประกอบการสักการบูชาพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์สาวก 1,250 รูปนั้น ให้เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสการประกอบพิธีมาฆะบูชา ได้เริ่มในพระบรมมหาราชวังก่อน

เกี่ยวกับปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตโดยเฉพาะมีปรัชญาที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตด้านจิตใจความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาทางพระพุทธศาสนา เป็นความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม มีการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุขทางใจ ด้วยการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ปรัชญาที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตด้านสังคม ชาวจังหวัดปราจีนบุรีมีความเชื่อที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและมีผลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่ยึดถือนำมาเกี่ยวโยงเข้ากับวิถีการดำเนินชีวิตเมื่อมนุษย์มีความเชื่อเกิดขึ้นก็ต้องกำหนดเป็นรูปแบบของพิธีกรรมเกิดขึ้นตามมาการที่ความเชื่อของคนแต่ละชุมชนมีแนวทางยึดถือและปฏิบัติที่แปลกแตกต่างอาจจะคล้ายกันหรือเหมือนกันจากการกำหนดสร้างรูปแบบปฏิบัติขึ้นเป็นพิธีกรรมตามความเชื่อในวิถีชีวิตของตนเองภายในชุมชนสืบต่อกันมาปรัชญาที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจการมีการรักษาสืบทอดประเพณีไว้เป็นสิ่งที่ดีทำให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์ในด้านของเศรษฐกิจ พร้อมกันนี้ผู้ประกอบการทางธุรกิจต่าง ๆ ก็ได้นำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ได้ด้วยหลักพุทธปรัชญาสำคัญที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี ในวิจัยนี้ผู้วิจัยศึกษาหลักธรรมดังนี้ คือ ทาน ศีล ภาวนา เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ในบทต่อไป

บทที่ 4
บูรณาการปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

ในบทนี้จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี ตลอดถึงการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและนำองค์ความรู้ที่ได้จากการสัมภาษณ์นั้น มาสนับสนุน ดังมีรายละเอียดของเนื้อหาแต่ละประเด็น ดังนี้

4.1 ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ด้านจิตใจ

4.2 ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ด้านด้านสังคม

4.3 ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ด้านเศรษฐกิจ

4.4 การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (ทาน) มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

4.5 การรักษากาย วาจา ให้สงบ (ศีล) มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

4.6 การทำจิตให้เป็นสมาธิ (ภาวนา) มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

4.7 สรุป

4.1 ประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

ประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนในจังหวัดปราจีนบุรี

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์และสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1 กล่าวว่า เทศกาลมาฆปูรมีศรีปราจีน ได้รับการประกาศเป็นรายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของจังหวัดปราจีนบุรี ประจำปี พ.ศ. 2560 เป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ประชาชนรักษาศีลตักบาตร ตามประเพณี และได้ทำกิจกรรมร่วมกันทุกภาคส่วนในจังหวัดปราจีนบุรี ประกอบด้วย จังหวัดปราจีนบุรี คณะสงฆ์จังหวัดปราจีนบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดปราจีนบุรี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีทุกแห่ง ตลอดจนพี่น้องประชาชนชาวจังหวัดปราจีนบุรีได้ร่วมกันจัดขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์และสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดปราจีนบุรีด้วย [1] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 กล่าวว่า ประชาชนส่วนมากจะพร้อมใจกันปฏิบัติธรรมในวันสำคัญนี้ ประชาชนมีวิถีชีวิต สงบร่มเย็น ตามหลักธรรม วันมาฆบูชา หรือ วันจาตุรงคสันนิบาต เป็นวันที่พระพุทธองค์

[1] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1 สัมภาษณ์ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2566.

ทรงประทานหลักโอวาทปาฏิโมกข์ อันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาแก่พระอรหันตสาวก ผู้เป็นเอหิภิกขุ ทั้ง 1,250 องค์ ที่มาประชุมพร้อมกันเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าโดยมิได้นัดหมายเป็นที่อัศจรรย์ยิ่งนัก เพื่อน้อมรำลึกถึงพระคุณในองค์พระพุทธศาสนา จึงพร้อมใจบูชาพระคุณของพระพุทธองค์ พระธรรม และพระสงฆ์ ในวันมาฆบูชา ละเว้นความชั่ว ทำความดี จิตใจผ่องแผ้ว ส่งเสริมดำเนินการประเพณีวัฒนธรรมด้านพระพุทธศาสนา และส่งเสริมการปฏิบัติธรรมเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า[2] และยังสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 กล่าวว่า มีอิทธพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน คือขันติ ปะระมัง ตะโป ตีติกขา ขันติ คือความอดกลั้น เป็นธรรมเครื่องเผากิเลสอย่างยิ่ง ขณะที่สังคมเปลี่ยนแปลงวิถีปฏิบัติทางประเพณีจึงจำเป็นที่จะต้องมีการปรับตัว ให้เข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะประเพณีทางพระพุทธศาสนาในมาฆปูรณมีศรีปราจีนก็มีการเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม[3] คำสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 กล่าวว่า ดังเช่น กิจกรรมเดินธรรมยาตรา(ธุดงค์) พระภิกษุสงฆ์และประชาชนผู้ปฏิบัติธรรม เดินเป็นระยะเวลา 7 วัน รอบจังหวัดปราจีนบุรี ประชาชนชาวจังหวัดปราจีนบุรี และผู้พบเห็นต่างชื่นชมยินดี[4] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 10 กล่าวว่า การจัดงานประเพณีมาฆปูรณมีศรีปราจีน มีการปฏิบัติมาถึง พ.ศ.2566 เป็นครั้งที่ 37 แล้ว ประชาชนในเขตจังหวัดปราจีนบุรีจึงทราบดีถึงความสำคัญงานประเพณีเทศกาลมาฆปูรณมีศรีปราจีนมีขึ้น เพื่อให้พุทธศาสนิกชนและประชาชนทั่วไป ได้ตระหนักเห็นความสำคัญและเกิดความภาคภูมิใจ ที่จังหวัดปราจีนบุรี เป็นเขตเมืองทวาราวดี ได้ค้นพบปูชนียวัตถุที่สำคัญ ที่เก่าแก่ที่สุด และใหญ่ที่สุดในประเทศไทย คือรอยพระพุทธบาทคู่ อันแสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาได้เผยแพร่และได้ประดิษฐาน ณ ดินแดนแห่งนี้ และรูปต้นศรีมหาโพธิ์เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัด เป็นต้นไม้ประจำจังหวัดปราจีนบุรีในอดีตจนถึงปัจจุบัน[5] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 15 กล่าวว่า เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนรักษาศีล ตักบาตร ทำบุญสร้างเศรษฐกิจให้ชุมชนจังหวัดปราจีนบุรีได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพุทธศาสนา “เทศกาลมาฆปูรมีศรีปราจีน” ให้เป็นงานเทศกาลงานประเพณีประจำจังหวัดโดยจะมุ่งเน้นให้ชาวพุทธศาสนิกชนในพื้นที่และจังหวัดใกล้เคียงได้มีโอกาสเดินทางมาร่วมงาน ซึ่งสถานที่จัดงานถือว่ามีความสำคัญต่อการเผยแผ่ศาสนาพุทธดินแดนแถบนี้ [6]

[2] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 สัมภาษณ์ วันที่ 10 เมษายน 2566.

[3] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 สัมภาษณ์ วันที่ 10 เมษายน 2566.

[4] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 สัมภาษณ์ วันที่ 19 เมษายน 2566.

[5] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 10 สัมภาษณ์ วันที่ 28 เมษายน 2566.

[6] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 15 สัมภาษณ์ วันที่ 9 เมษายน 2566.

4.2 ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ด้านจิตใจ

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์และสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1 กล่าวว่า ทำให้รู้จักวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม ไม่ทำความชั่ว ทำความดี และได้ปฏิบัติธรรม และงานเทศกาลมาฆปูรณมีศรีปราจีนนี้ เป็นงานบำรุงส่งเสริมและธำรงมั่นแห่งบวรพุทธศาสนา เป็นปฏิบัติบูชาแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นการปลูกสร้างคนดีศรีปราจีน คือ ผู้มีกตัญญูกตเวที[7] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 กล่าวว่า ประชาชนมีความสามัคคี จิตใจอ่อนโยน จิตใจเป็นธรรมไม่โกรธง่าย[8] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 กล่าวว่า นิพพานัง ปะระมัง วะทันติ พุทธา ผู้รู้ทั้งหลาย กล่าวว่า พระนิพพานเป็นอันยิ่ง[9] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 กล่าวว่า ละชั่ว ทำดี ทำจิตให้ผ่องใส หลักธรรม 3 ประการนี้ ผู้ประพฤติตามย่อมได้ความสุขที่ยั่งยืน และได้ร่วมรักษาประเพณี วัฒนธรรมที่ดีงามไว้ด้วยความศักดิ์สิทธิ์ของสถานที่การจัดงาน บรรยากาศยามค่ำคืนที่โบราณสถานสระมรกตและความสำคัญของวันสำคัญทางพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนที่ร่วมทำบุญ บำเพ็ญศีล ร่วมงานเทศกาลมาฆบูชาด้วยจิตใจที่สงบ จะได้รับความเจริญ ความสุขให้กับชีวิตเพื่อเป็นแรงและกำลังใจให้ต่อสู้กับชีวิตการงานต่อไป[10] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 8 กล่าวว่า ประชาชนมีความรักสามัคคี มีความสุข มีจิตใจที่เป็นธรรม เป็นมิตรไมตรีต่อกัน[11] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 10 กล่าวว่า ด้านจิตใจ ทำให้จิตใจ สงบ ไม่ฟุ้งซ่าน เพราะยึดหลักธรรมในหัวใจพระพุทธศาสนาและด้วยความศักดิ์สิทธิ์ของสถานที่การจัดงาน บรรยากาศยามค่ำคืนที่โบราณสถานสระมรกตและความสำคัญของวันสำคัญทางพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนที่ร่วมทำบุญ บำเพ็ญศีล ร่วมงานเทศกาลมาฆบูชาด้วยจิตใจที่สงบ จะได้รับความเจริญ ความสุขให้กับชีวิตเพื่อเป็นแรงและกำลังใจให้ต่อสู้กับชีวิตการงานต่อไป[12] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 11 กล่าวว่า แนวคิดด้านจริยศาสตร์ การประกอบความดี การสร้างบุญกุศล การให้ทาน รักษาศีล ปฏิบัตธรรม ความสามัคคี ความเสียสละ ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเครื่องฝึกจิตใจให้รู้จักเป็นผู้เสียสละจะเห็นได้จากงานบุญต่าง ๆ มักเกิดการร่วมมือร่วมแรง ร่วมใจกัน ทำให้เกิดความรักความสามัคคี[13]

---

[7] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1 สัมภาษณ์ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2566.

[8] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 สัมภาษณ์ วันที่ 10 เมษายน 2566.

[9] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 สัมภาษณ์ วันที่ 10 เมษายน 2566.

[10] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 สัมภาษณ์ วันที่ 19 เมษายน 2566.

[11] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 8 สัมภาษณ์ วันที่ 20 เมษายน 2566.

[12] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 10 สัมภาษณ์ วันที่ 28 เมษายน 2566.

[13] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 11 สัมภาษณ์ วันที่ 19 เมษายน 2566.

4.3 ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ด้านด้านสังคม

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์และสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1 กล่าวว่า มีความสามัคคี สำนึกในการทำความดี และละเว้นความชั่ว ทำให้เกิดมีสัมมาคารวะ ถือเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีไทยอย่างหนึ่ง แสดงถึงความน้อมน้อม อ่อนโยน ความมีมารยาทไทย[14] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 กล่าวว่า ขนบธรรมเนียมประเพณีในแต่ละท้องถิ่น ถึงแม้ว่าจะแตกต่างกัน แต่ทุกคนก็มีความรู้สึกว่าทุกคน เป็นคนไทย มีความเป็นชาติเดียวกัน และสามารถแบ่งออกถึงความเป็นมาของชาติได้ ประชาชนจะให้ความสนใจร่วมไม้ร่วมมือ ปฏิบัติกิจกรรม คอยช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ช่วยเหลือกัน[15] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 กล่าวว่า อนูปะวาโท อนูปะฆาโต การไม่พูดร้าย การไม่ทำร้าย ปาฏิโมกเข จะสังวะโร การสำรวมในพระปาฏิโมก[16] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 กล่าวว่า ประชาชนทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภิกษุสงฆ์ ได้มีส่วนร่วมสืบสาน อนุรักษ์ประเพณี นี้ และรู้รักสามัคคี เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน[17] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6 กล่าวว่า การมีส่วนร่วม ใช่ว่าจะเป็นทางหน่วยงานราชการ พ่อค้า ประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วม จัดกิจกรรมให้เรียบร้อยดี จะเห็นได้จากผู้มาเข้าร่วมมีความสุข กิจกรรมเพื่อส่งเสริมพุทธศาสนา ให้เป็นงานเทศกาลงานประเพณีประจำจังหวัดโดยจะมุ่งเน้นให้ชาวพุทธศาสนิกชนในพื้นที่และจังหวัดใกล้เคียงได้มีโอกาสเดินทางมาร่วมงาน ซึ่งสถานที่จัดงานถือว่ามีความสำคัญมาก[18] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 10 กล่าวว่า ทำให้ดำรงชีวิตดีขึ้น เช่น งานด้านการเกษตร มีการซื้อขาย พืชผลในงาน ตลอดจนมีการประชาสัมพันธ์ถึงงานชาวสวน จังหวัดปราจีนบุรี[19] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 11 กล่าวว่า ความสามัคคี ของคณะสงฆ์ ของหน่วยงาน ภาครัฐ และประชาชน ร่วมกันจัดงาน ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ช่วยทำให้คนไทยอยู่ในกรอบที่ดีงาม ถือว่าเป็นเครื่องกำหนด พฤติกรรม ได้อย่างหนึ่ง[20]

---

[14] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1 สัมภาษณ์ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2566.

[15] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 สัมภาษณ์ วันที่ 10 เมษายน 2566.

[16] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 สัมภาษณ์ วันที่ 10 เมษายน 2566.

[17] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 สัมภาษณ์ วันที่ 19 เมษายน 2566.

[18] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6 สัมภาษณ์ วันที่ 13 เมษายน 2566.

[19] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 สัมภาษณ์ วันที่ 10 เมษายน 2566.

[20] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 11 สัมภาษณ์ วันที่ 19 เมษายน 2566.

4.4 ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนด้านเศรษฐกิจ

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์และสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1 กล่าวว่า ได้จัดงานหลายวัน ทำให้ประชาชนได้ทำบุญ ขายสินค้าและญาติโยมได้บริจาคสิ่งของ มีปัจจัย 4 เป็นต้น[21] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 กล่าวว่า มีการร่วมมือกัน ทำให้เกิดการทำมาค้าขาย เป็นกลุ่มเป็นหมู่คณะ มีสินค้าประจำท้องถิ่น ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น ไม่เหมือนที่ใด[22] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 กล่าวว่า มัตตัญญุตา จ ภัตตัสมิง ความเป็นผู้ประมาณในการบริโภค ปันตัญจะ สะยะนาสะนัง การนอน การนั่ง ในที่อันสงัด[23] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 กล่าวว่า ประชาชนทุกสารทิศ ได้ร่วมดำเนินการ ประเพณีและช่วยประชาสัมพันธ์ กิจกรรมต่างๆ ประชาชนทั่วไปต่างเดินทาง มีร้านค้าบริการมากมายเลือกซื้อสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์และสินค้าพื้นเมืองของปราจีนบุรี[24] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7 กล่าวว่า ส่งเสริมการท่องเที่ยว การค้าขายในพื้นที่ กระจายรายได้แก่ประชาชนในพื้นที่ สามารถสร้างรายได้ต่อวันถือเป็นที่น่าพอใจกับร้านค้าร้านขาย[25] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 9 กล่าวว่า มีการใช้จ่ายในชุมชน ทำให้เกิดการค้าขายหมุนเวียน ภายในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง มีประชาชนจำนวนมากเดินทางมาร่วมงานอีกทั้งยังได้จับจ่ายซื้อของฝากเป็นจำนวนมาก ทำให้เศรษฐกิจในภาพรวมเท่าที่เห็นถือว่ามีรายได้มากในแต่ละครั้งที่จัดงานประเพณีมาฆปูรณมีศรีปราจีน[26]

4.5 การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่(ทาน) มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

ทาน คือ การให้, การเสียสละ, การบริจาค อามิสทาน (การให้สิ่งของ) ธรรมทาน (การให้ธรรม, การให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน) ใน 2 อย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศ อามิสทานช่วยค้ำจุนชีวิตทำให้เขามีที่พึ่งอาศัย แต่ธรรมทานช่วยให้เขารู้จักพึ่งตนเองได้ต่อไป เมื่อให้อามิสทาน พึงให้ธรรมทาน ด้วยองค์ประกอบของการแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์และสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1 กล่าวว่า ประชาชน ข้าราชการ พ่อค้าประชาชน มีความตื่นตัวใน

---

[21] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1 สัมภาษณ์ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2566.

[22] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 สัมภาษณ์ วันที่ 10 เมษายน 2566.

[23] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 สัมภาษณ์ วันที่ 10 เมษายน 2566.

[24] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 สัมภาษณ์ วันที่ 19 เมษายน 2566.

[25] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7 สัมภาษณ์ วันที่ 18 เมษายน 2566.

[26] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 9 สัมภาษณ์ วันที่ 20 เมษายน 2566.

พระพุทธศาสนา ได้รำลึกถึงวันสำคัญได้ให้ทาน การให้ทานด้วยจิตใจที่ดีงาม มุ่งเพื่อบูชาพระคุณ เช่น ที่ให้แก่บิดามารดา ถวายแก่พระสงฆ์ เป็นต้นบ้าง มุ่งเพื่อสงเคราะห์ เช่นที่ให้แก่คนตกทุกข์ได้ยาก ให้แก่คนทั่วไปด้วยความกรุณาสงสารบ้าง ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา[27] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 กล่าวว่า ประชาชนส่วนมาก จะให้การช่วยเหลือแบ่งปันกันมีการถือแรงกันทำงาน มีการสงเคราะห์กันเมื่อมีการเดือดร้อน การให้อามิสทาน คือการให้วัตถุทาน 10 อย่าง มีข้าว น้ำ ผ้า ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม ของลูบไล้ ที่นอน ที่พัก เครื่องประทีป หรือให้ปัจจัย 4 มี จีวร เป็นต้น[28] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 กล่าวว่า ย่อมมีมากมาย เช่น รู้จักการเสียสละเวลา ร่วมประเพณี และร่วมออกโรงทาน แบ่งปัน อีกทั้งเข้าใจเรื่องธรรมทาน คือการให้ที่ไม่เป็นวัตถุสิ่งของ ได้แก่ ให้สติ ให้ธรรมะ สอนคุณธรรม ให้กำลังใจ ให้อภัย (อภัยทาน) ให้วิทยาความรู้ วิทยาทาน เป็นต้น[29] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6 กล่าวว่า การจัดกิจกรรมเดินธุดงค์ ประชาชน ทุกเส้นทางที่พระธุดงค์ผ่าน ประชาชนออกมาต้อนรับ ร่วมบริจาคทาน อาหาร ข้าว น้ำ ตลอดเส้นทาง[30] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 13 กล่าวว่า รู้จักเป็นผู้ให้ แบ่งปัน ส่งเสริมผู้ด้อยโอกาส ตามที่ผู้รู้กล่าวว่าทานเป็นบุญอย่างหนึ่ง เรียกว่า “ทานมัย” คือบุญที่เกิดจากการให้ เป็นสังคหวัตถุ คือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจกันไว้ได้ และเป็นบ่อเกิดแห่งบารมีที่เรียกว่า ทานบารมี การให้ทานมีวัตถุประสงค์สำคัญในการคลายความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัวความโลภในจิตใจมนุษย์ ส่งผลให้เกิดความ ใส สว่าง สะอาดของจิตใจขึ้นมา[31]

4.6 การรักษากาย วาจา ให้สงบ(ศีล) มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

ศีล หมายถึง ธรรมทั้งหลายมีเจตนาเป็นต้น ของบุคคลผู้งดเว้นจากปาณาติบาตรเป็นต้นอยู่ก็ดี ของบุคคลผู้บำเพ็ญวัตรปฏิบัติอยู่ก็ดี ปกติ มีความหมายว่า คนที่มีจิตเป็นปกติ ไม่ถูก โลภะ โทสะ โมหะ ครอบงำ และชักนำไปในทำชั่วทำผิด เมื่อเป็นเช่นนั้นจิตก็เป็นปกติ เมื่อจะทำอะไรทางกายด้วยจิตที่เป็นปกติ ก็ไม่ทำกายทุจริต เมื่อพูดอะไรทางวจา ก็ไม่พูดวจีทุจริต เมื่อคิดเรื่องราว อะไรทางใจ หรือทางมนะ ก็ไม่คิดเป็นมโนทุจริต เพราะฉะนั้น ใจจึงเป็นศีล ทำทางกาย กายก็เป็นศีล ทำทางวาจา วาจาก็เป็นศีล คิดทางมานะ มนะก็เป็นศีล ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์และสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1 กล่าวว่า ทุกคนรู้จักสำนึกต่อการแสดงออกทางกายที่ดี คือเว้นจากกายทุจริต เว้นจากวาจาทุก

---

[27] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1 สัมภาษณ์ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2566.

[28] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 สัมภาษณ์ วันที่ 10 เมษายน 2566.

[29] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 สัมภาษณ์ วันที่ 19 เมษายน 2566.

[30] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6 สัมภาษณ์ วันที่ 13 เมษายน 2566.

[31] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 13 สัมภาษณ์ วันที่ 9 เมษายน 2566

จริตประโยชน์ของศีลในขั้นพื้นฐานคือทำให้กาย วาจา ใจ สงบไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ทำให้สามารถที่จะทำให้จิตสงบได้ง่ายในการทำสมาธิ ในระดับของบรรพชิต ศีลจะมีจำนวนมาก เพื่อกำกับให้พระภิกษุสงฆ์สามเณรสามารถครองตนในสมณภาวะได้อย่างสมบูรณ์ และเอื้อต่อการประพฤติพรหมจรรย์ในขั้นสูงต่อไปได้[32] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 กล่าวว่า ข้อปฏิบัติตนขั้นพื้นฐานในทางพระพุทธศาสนา เพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม มีความปกติสุข เพื่อให้เป็นกติกาข้อห้ามที่ใช้แก้ปัญหาขั้นพื้นฐาน 5 ปัญหาหลัก ซึ่งทำให้เกิดความสงบสุข และ ไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกันในสังคม ประชาชนส่วนมากจะสมาทานศีล 8 หรืออุโบสถศีล ทุกวันพระ ส่งผลให้ไม่เบียดเบียนกัน ไม่แก่งแย่งกัน[33] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 กล่าวว่า ศีลคือการรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย มีศีล 5 กรรมบถ 10 ทำให้ประชาชนที่อยู่ร่วมกันอยู่เย็นเป็นสุข แม้ประเทศชาติบ้านเมือง ก็อยู่เย็นเป็นสุข โดยทั่วหน้ากัน เพราะประชาชนต้องอยู่ในศีล 5 กรรมบถ 10[34] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6 กล่าวว่า การจัดอบรมคุณธรรมให้แก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา ปฏิบัติธรรม 3 วัน ล้วนแต่อิ่มบุญกันทุกท่านความปกติของกายและวาจา คือความปกติตามระเบียบวินัย, ปกติมารยาทที่สะอาดปราศจากโทษ, ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว, ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น, ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีพ และยังมักใช้เป็นคำเรียกอย่างง่ายสำหรับคำว่า “อธิศีลสิกขา” อันได้แก่ข้อปฏิบัติขั้นต้นเพื่อการฝึกตนในทางพระพุทธศาสนาด้วย[35]

4.7 การทำจิตให้เป็นสมาธิ (ภาวนา) มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

การเจริญภาวนาเป็นการสร้างบุญบารมีที่สูงที่สุดและยิ่งใหญ่ที่สุดในพระพุทธศาสนา จัดว่าเป็นแก่นแท้และสูงกว่าฝ่ายศีลมากนัก การเจริญภาวนานั้น มี 2 อย่างคือ สมถภาวนา (การทำสมาธิ) และ วิปัสสนาภาวนา (การเจริญปัญญา) ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์และสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1 กล่าวว่า ผู้ที่มาปฏิบัติบวช เนกขัมมะ มีจิตที่สงบ มั่นคงในพระพุทธศาสนา[36] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 กล่าวว่า ตามหลักพระพุทธศาสนาการรักษาศีล 5 ถือว่าเป็นวิธีการทำบุญอย่างหนึ่ง เพราะทุกครั้งที่คนเรามีความตั้งใจงดเว้นจากความชั่วตั้งใจจะไม่เบียดเบียนผู้อื่น ย่อมจะเกิดจิตสำนึกแห่งความดีงาม เกิดความเมตตาขึ้นภายในใจ เป็นการชำระจิตใจ

[32] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1 สัมภาษณ์ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2566.

[33] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 สัมภาษณ์ วันที่ 10 เมษายน 2566.

[34] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 สัมภาษณ์ วันที่ 10 เมษายน 2566.

[35] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6 สัมภาษณ์ วันที่ 13 เมษายน 2566.

[36] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1 สัมภาษณ์ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2566.

ให้สะอาด เพราะปกติคนเราจะพูด จะคิด หรือจะกระทำอะไร ย่อมมีเจตนาภายในอยู่แล้ว ดังนั้นการตั้งใจว่าจะไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อนทั้งกาย วาจา และสติปัญญา จึงถือว่าเป็นการรักษาศีล ทำให้ประชาชน มีความสงบ ไม่วู่วาม ไม่โกรธง่าย ค่อยๆ พูด ค่อยๆ ทำ อย่างสงบเสงี่ยม[37] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 กล่าวว่า พระบรมศาสดาตรัสว่า “สมาธึ ภิกขเว ภาเวถ สมาหิโต ยถาภูตๆ ปชานาติ ภิกษุทั้งหลาย เธอจงยังสมาธิให้เกิดเถิด ผู้มีจิตตั้งมั่นแล้ว ย่อมรู้ตามความเป็นจริง ยถาภูตญาณ ความรู้ความเป็นจริง, รู้ตามที่มันเป็น ยถาภูตญาณทัสสนะ ความรู้ความเห็นตามเป็นจริง”[38] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4 กล่าวว่า ภาวนา หมายถึง การพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นทุกด้าน ในทางพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 4 อย่าง คือ 1.กายภาวนา การพัฒนาร่างกายให้มีสุขภาพแข็งแรง 2.ศีลภาวนา การพัฒนาความประพฤติและการกระทำทางกาย วาจา 3.จิตตภาวนา การพัฒนาจิตใจ 4.ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญาการทำจิตใจให้ผ่องใส เป็นสิ่งที่กล่อมเกลาจิตใจของ ประชาชนชาวจังหวัดปราจีนบุรี ให้มีความประพฤติดีปฏิบัติชอบมาจนถึงปัจจุบัน[39] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 8 กล่าวว่า ทำให้ประชาชนมีความสงบ ไม่วุ่นวาย ไม่โกรธง่าย ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน จิตใจสงบสมถภาวนา การอบรมจิตใจให้สงบ ซึ่งได้แก่สมถกรรมฐานนั่นเอง เรียกว่า จิตภาวนา ก็ได้ วิปัสสนาภาวนา การอบรมปัญญาให้เกิด ซึ่งได้แก่วิปัสสนากรรมฐานนั่นเอง เรียกว่า ปัญญาภาวนา ก็ได้ ภาวนา เป็นบุญอย่างหนึ่ง เรียกว่าภาวนามัย คือบุญที่เกิดจากการภาวนา[40] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 12 กล่าวว่าหลายท่านอาจเข้าใจว่า การทำบุญด้วยวิธีเจริญสมาธิภาวนานั้นทำได้ยากมากเพราะว่าไม่มีเวลา พอพูดเรื่องการเจริญสมาธิภาวนานั้นจะนึกถึงการนั่งหลับตา แต่จริงๆแล้วการเจริญสมาธิภาวนานั้นไม่จำเป็นต้องหลับตาเสมอไป สมาธินั้นทำได้ทั้งลืมตาและหลับตา ไม่จำเป็นต้องนั่งท่าขัดสมาธิ จะนั่งท่าไหนก็เป็นสมาธิได้ ทำได้ทั้ง ยืน นอน นั่ง เดิน วิ่ง ก็สามารถทำสมาธิได้ ทำได้ทุกท่าทาง ทุกอริยาบท ท่านว่าการทำบุญด้วยการภาวนาได้กุศลผลบุญสูงสุด เมื่อประชาชนมีความสงบ ไม่เดือดร้อนใดๆ ทำให้เมืองปราจีน เป็นเมืองสงบ[41] สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 14 กล่าวว่า มีความสงบกาย สงบใจ เมื่อได้บำเพ็ญภาวนา ร่วมกันกับประชาชนชาวจังหวัดปราจีนบุรี เมื่อกล่าวตามหลักแห่งการสร้างบุญแล้ว การภาวนาเป็นการทำบุญใหญ่ที่สุดลงทุนน้อยที่สุด ง่ายที่สุดแต่การจะไปให้ถึงบุญสูงสุดด้วยการเจริญภาวนานั้นกลับเป็นเรื่องยากที่สุดสำหรับคนทั่วไป คนทั่ว ๆไปจะมองเรื่องการภาวนาเป็นเรื่องที่สูงและไกลตัวเกินกว่าทำความเข้าใจได้และเป็นเรื่องของผู้ที่เป็นพระสมณะเท่านั้น[42]

---

[37] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 สัมภาษณ์ วันที่ 10 เมษายน 2566.

[38] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 สัมภาษณ์ วันที่ 10 เมษายน 2566.

[39] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4 สัมภาษณ์ วันที่ 13 เมษายน 2566.

[40] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 8 สัมภาษณ์ วันที่ 20 เมษายน 2566.

[41] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 12 สัมภาษณ์ วันที่ 25 เมษายน 2566.

[42] ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 14 สัมภาษณ์ วันที่ 11 เมษายน 2566.

4.8 สรุป

จากการศึกษาและทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เรื่องปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี ในความหมายและความสำคัญปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ด้านจิตใจ ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ด้านด้านสังคม ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ด้านเศรษฐกิจ การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทาน มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัด จะเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันว่า เป็นประเพณีเก่าแก่ยาวนาน ประชาชนชาวจังหวัดปราจีนบุรี มีความเคารพศรัทธาเลื่อมใส ในบวรพระพุทธศาสนาอย่างมาก ผลพลอยได้ที่เกิดจากการอนุรักษ์ประเพณีอันดีงามเช่นนี้ไว้ นอกจากจะเป็นการสั่งสมบุญบารมีแล้ว ยังเป็นเรื่องของสังคมที่อยู่ด้วยความรักสามัคคีปรองดอง อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของจังหวัดปราจีนบุรีไม่ให้ซบเซา ดังนั้นทั้งหมดของข้อมูลนี้จะเป็นประโยชน์ในการสรุปในบทที่ 5 ต่อไป

บทที่ 5
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี ได้ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ ทุติยภูมิ เอกสารทางวิชาการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาขอบเขตเนื้อหา รวมถึงการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ 4 ประการ ดังนี้ คือ 1.เพื่อศึกษาปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีน 2.เพื่อศึกษาปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี 3.เพื่อวิเคราะห์ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี 4.เพื่อนำเสนอรูปแบบปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็นทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และได้นำหลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีวัฒนธรรม 3 ประการมาแสดงให้เห็นเด่นชัดประกอบด้วย ทาน ศีล ภาวนา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.3 องค์ความรู้ใหม่

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

ในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนตามวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาข้อปฏิบัติข้อปรัชญาที่ปรากฏในประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า

5.1.1 ประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีน

ปราจีนบุรี หรือเมืองปราจีนบุรี ในสมัยก่อนอยุธยา เริ่มตั้งแต่การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย แล้วพัฒนามาเป็นกลุ่มบ้านเมืองในสมัยประวัติศาสตร์ จนเข้าสู่สมัยสุโขทัย ซึ่งไม่ปรากฏหลักฐานทางเอกสาร แต่ได้พบเครื่องถ้วยจีนที่มีอายุตรงกับสมัยราชวงศ์ซ้อง จึงเชื่อว่าในสมัยสุโขทัยบริเวณพื้นที่ในเขตจังหวัดปราจีนบุรี ยังคงมีผู้คนบางส่วนอาศัยอยู่สืบเนื่องกันมาการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์เริ่มแรกในเขตจังหวัดปราจีนบุรี เป็นสังคมสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอน

ปลาย ที่มีเทคโนโลยีค่อนข้างสูงในการดำรงชีวิตคือการรู้จักใช้เครื่องมือเหล็กและการรู้จักใช้วิธีกักเก็บน้ำ ต่อมาสภาพสังคมและเศรษฐกิจมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นจนเข้าสู่พุทธศตวรรษที่ 6-10 ได้รับวัฒนธรรมภายนอกและเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์ พัฒนาเป็นชุมชนหรือเมืองที่รู้จักกันในชื่อว่ากลุ่มวัฒนธรรมทวารวดี มีอายุในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-19

แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีน จังหวัดปราจีนบุรีได้เริ่มจัดงานเทศกาลมาฆปูรมีศรีปราจีนเป็นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2530 ในช่วงนั้น นายจำเนียร ชวนะพงศ์ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรีและมีนายประมวล รุจนเสรี เป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งได้เห็นความสำคัญของสถานที่แห่งนี้ จึงได้ดำริให้มีการจัดงานเทศกาลมาฆปูรมีศรีปราจีนขึ้น เพื่อเป็นพุทธบูชา ซึ่งทางจังหวัดปราจีนบุรีและประชาชนจังหวัดปราจีนบุรี เห็นพ้องต้องกันว่าจะส่งเสริมดำเนินการประเพณีวัฒนธรรมด้านพระพุทธศาสนาและส่งเสริมการปฏิบัติธรรมเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยให้มีการจัดงานเทศกาลมาฆปูรมีศรีปราจีน ตรงกับวันมาฆบูชาของทุกปี ณ สถานที่แห่งนี้เป็นประจำทุก ๆ ปี โดยใช้ชื่อว่า “งานเทศกาลมาฆปูรมีศรีปราจีน” การจัดงานเทศกาลนี้ ถือเป็นความร่วมมือของทุกภาคส่วนในจังหวัดปราจีนบุรี ประกอบด้วย จังหวัดปราจีนบุรี คณะสงฆ์จังหวัดปราจีนบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดปราจีนบุรี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีทุกแห่ง ตลอดจนพี่น้องประชาชน

กิจกรรม พิธีกรรม ทางพระพุทธศาสนา การประดิษฐ์ดอกบัวพุทธบูชาและเป็นสัญลักษณ์ของงาน การปฏิบัติธรรมเป็นพุทธบูชาสัมมาปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรและอุบาสก อุบาสิกา 1,250 คน เท่ากับจำนวนพระอรหันต์สาวก 1,150 รูป ที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้า ในสมัยพุทธกาล การเข้าค่ายพุทธศาสน์และวัฒนธรรมของเยาวชนนักเรียนนักศึกษาจำนวน 1,150 คน การเวียนเทียนและนมัสการรอบรอยพระพุทธบาทคู่ใหญ่ที่สุดและเก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย ปฏิบัติธรรม นุ่งขาว ห่มขาว รักษาศีล รวมกับพุทธศาสนิกชนจากทั่วประเทศ ในค่ำคืนของวันมาฆบูชา ในงานมาฆปูรมีศรีปราจีน งานบุญประจำจังหวัด สร้างบุญกุศล เที่ยวชมเมืองโบราณศรีมโหสถ ชมการแสดงทางวัฒนธรรมเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ อันเกี่ยวเนื่องกับความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาจากวันวานสู่ปัจจุบัน

5.1.2 ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต

ด้านจิตใจ ความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาทางพระพุทธศาสนา เป็นความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม ว่ามนุษย์เราเกิดมาในภพภูมิที่ดีบ้างไม่ดีบ้าง เป็นไปตามกฎแห่งกรรมที่ทำไว้จิตที่ได้รับการอบรมแล้วถ้าหากหมดสิ้นกิเลสก็ย่อมนำไปเกิดในภพภูมิที่ประณีต มีความสุขความเจริญประเสริฐและสูงขึ้น แต่ถ้าหากจิตไม่ได้รับการอบรม ปล่อยทิ้งไว้ตามสภาพเดิมที่เป็นปล่อยให้สกปรกเศร้าหมองเพราะตกเป็นทาสของกิเลส ด้านสังคม ประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อ ถ้าหากเกี่ยวเนื่อง

กับศาสนาก็จะเป็นเรื่องภาพรวมของสังคม เกี่ยวกับวิถีชีวิตประจำวันก็จะเป็นเรื่องราวของบุคคล โดยจะเริ่มตั้งแต่การเกิด การเข้าสู่วัยรุ่น การเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ การเข้าสู่วัยครองเรือนและสุดท้ายก็คือการเข้าสู่บั้นปลายแห่งชีวิต ด้านเศรษฐกิจ ประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนถือเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของจังหวัด

5.1.3 วิเคราะห์ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

วิจัยเรื่องนี้จะกล่าวถึง ประเด็นต่างๆ และนำมาวิเคราะห์ดังนี้ ความหมายและความสำคัญปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ด้านจิตใจ ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ด้านด้านสังคม ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ด้านเศรษฐกิจ การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (ทาน) มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี การรักษากาย วาจา ให้สงบ (ศีล) มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี การทำจิตให้เป็นสมาธิ (ภาวนา) มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรีนี้ มีข้อค้นพบที่ทำให้เกิดองค์ความรู้ และมีคุณค่าทางวิชาการ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป จึงนำมาอภิปรายผล เพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีน จังหวัดปราจีนบุรีได้เริ่มจัดงานเทศกาลมาฆปูรมีศรีปราจีนเป็นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2530 ในช่วงนั้น นายจำเนียร ชวนะพงศ์ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรีและมีนายประมวล รุจนเสรี เป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งได้เห็นความสำคัญของสถานที่แห่งนี้ จึงได้ดำริให้มีการจัดงานเทศกาลมาฆปูรมีศรีปราจีนขึ้น เพื่อเป็นพุทธบูชา ซึ่งทางจังหวัดปราจีนบุรีและประชาชนจังหวัดปราจีนบุรี เห็นพ้องต้องกันว่าจะส่งเสริมดำเนินการประเพณีวัฒนธรรมด้านพระพุทธศาสนาและส่งเสริมการปฏิบัติธรรมเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยให้มีการจัดงานเทศกาลมาฆปูรมีศรีปราจีน ตรงกับวันมาฆบูชาของทุกปี ณ สถานที่แห่งนี้เป็นประจำทุก ๆ ปี โดยใช้ชื่อว่า “งานเทศกาลมาฆปูรมีศรีปราจีน” การจัดงานเทศกาลนี้ ถือเป็นความร่วมมือของทุกภาคส่วนในจังหวัดปราจีนบุรี ประกอบด้วย จังหวัดปราจีนบุรี คณะสงฆ์จังหวัดปราจีนบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดปราจีนบุรี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีทุกแห่ง ตลอดจนพี่น้องประชาชน มีกิจกรรม พิธีกรรม

ทางพระพุทธศาสนา การประดิษฐ์ดอกบัวพุทธบูชาและเป็นสัญลักษณ์ของงาน การปฏิบัติธรรมเป็นพุทธบูชาสัมมาปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรและอุบาสก อุบาสิกา การเข้าค่ายพุทธศาสน์และวัฒนธรรมของเยาวชนนักเรียนนักศึกษา การเวียนเทียนและนมัสการรอบรอยพระพุทธบาทคู่ใหญ่ที่สุดและเก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย ปฏิบัติธรรม นุ่งขาว ห่มขาว รักษาศีล รวมกับพุทธศาสนิกชนจากทั่วประเทศ ในค่ำคืนของวันมาฆบูชา ในงานมาฆปูรมีศรีปราจีน งานบุญประจำจังหวัด สร้างบุญกุศลเที่ยวชมเมืองโบราณศรีมโหสถ ชมการแสดงทางวัฒนธรรม เชื่อมโยงประวัติศาสตร์ อันเกี่ยวเนื่องกับความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาจากวันวานสู่ปัจจุบัน สอดคล้องกับ **พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตโต)** กล่าวว่า พิธีกรรมในพระพุทธศาสนาในหนังสือพิธีกรรมใครว่าไม่สำคัญว่า ในพระพุทธศาสนานี้สิ่งที่เหนือกว่าพิธีกรรมยังมีอีกหลายอย่าง แต่เดี๋ยวนี้เรามองเห็นกันว่าชาวพุทธใส่ใจในเรื่องที่สำคัญ ๆ เหล่านั้นน้อยไปหน่อยแล้วก็มัวไปเน้นในด้านพิธีกรรมกันมากไป อย่างไรก็ตามจะต้องเข้าใจว่าเรื่องพิธีกรรมนั้นไม่ใช่ไม่สำคัญในบางโอกาสเราน่าจะพูดกันถึงเรื่องพิธีกรรมให้ชัดลงไปว่าเราควรจะปฏิบัติต่อมันอย่างไร อย่างน้อยก็จะได้เอาสิ่งที่เป็นอยู่ปรากฏอยู่มาใช้ให้เป็นประโยชน์เพื่อเป็นสื่อนำเข้าสู่สิ่งที่สำคัญยิ่งขึ้นไป ถ้าไปมองว่าอย่ามาวุ่นวายในเรื่องพิธีกรรมนี้เลยไม่มีประโยชน์ไม่ใช่ตัวแท้ตัวจริงของพระพุทธศาสนาแล้วละเลยไม่เอาใจใส่ก็อาจจะทำให้พลาด ในเมื่อมันเป็นของมีอยู่ปรากฏอยู่ก็ต้องทำให้ถูกต้องถ้าเราเข้าใจความหมายถูกและปฏิบัติให้ถูก ทำด้วยความรู้ความเข้าใจมันก็จะกลายเป็นสื่อนำเข้าสู่สิ่งที่ถูกต้องดีงามยิ่งขึ้นจนถึงสิ่งที่เป็นหลักการของพระพุทธศาสนาเลยทีเดียว เพราะฉะนั้นพิธีกรรมนี้ถ้าเข้าใจถูกต้องและปฏิบัติถูกต้องก็จะกลับนำเข้าสู่พระพุทธศาสนาได้ดี[1] สอดคล้องกับ **พระอธิการทองภาส กิตฺติปาโล (ผาปรางค์)** กล่าวว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีแนวความเชื่อโน้มเอียงไปในทางหลักการทำบุญให้กับบรรพบุรุษที่ตายไปแต่ยังไม่เข้าใจผลกรรมหรือหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาว่าการให้ทาน การรักษาศีลและการเจริญภาวนานั้น เรียกว่าเป็นบุญกิริยาวัตถุซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนาประเพณีบุญเดือนสิบของพุทธศาสนิกชน ตำบลไผทรินทร์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาหลายปี ตามความเชื่อของการทำบุญอุทิศให้กับเปรตญาติที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งการทำในลักษณะนี้ แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูกตเวที ความเมตตากรุณาความเคารพรักที่ตนมีต่อท่านผู้จากไป แต่อีกส่วนหนึ่งยังมีความเชื่อว่าเป็นการทำตามประเพณีที่ทาตามสืบ ๆ กันมา ยังเข้าใจว่าทำไปเพื่ออุทิศให้เปรต ทำไปเพื่ออุทิศให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปเท่านั้นคุณค่าของหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญเดือนสิบได้ส่งผลต่อสังคมหลายด้าน

[1] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *พิธีกรรมใครว่าไม่สำคัญ*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554), หน้า 43.

คือ ด้านจิตใจ ในด้านของจิตใจนั้นเมื่อชาวบ้านทำบุญแล้วย่อมมีความสุขใจเกิดขึ้นเพราะการทำบุญนั้นจะต้องถึงพร้อม 3 ขณะ คือ ตั้งแต่คิด ขณะทำและหลังจากทำ ซึ่งใจต้องผ่องใส อิ่มอกอิ่มใจ สดชื่น และรักษาความแนบแน่นของชาวอีสานเอาไว้ทำให้ประชาชนมีความรวมมือและสร้างความสามัคคีทั้งในชุมชนและหมู่บ้านมีการรวมญาติมิตร เพื่อนพ้องทุกคนที่เกี่ยวข้องทุกคน ร่วมมือร่วมใจกันจนทำให้งานทุกอย่างที่ทำให้ประสบความสำเร็จและนำไปสู่ชุมชนที่มีความเข้มแข็งและสร้างความรู้สึกถึงความเป็นญาติเป็นพี่เป็นน้องกับชาวบ้านร่วมชุมชน ส่งผลให้วิถีปฏิบัติต่อกันมีลักษณะของการช่วยเหลือเกื้อกูลและแบ่งปันซึ่งกันละกันก็เท่ากับว่าได้สร้างเสถียรภาพให้กับสังคมส่วนรวม ส่วนหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีบุญเดือนสิบทำหน้าที่เป็นเครื่องมือควบคุมทางสังคมโดยการยกเรื่องอบายภูมิมานำเสนอให้คนในสังคมได้รับรู้ สร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับสถาบันครอบครัวและสังคมให้มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน ช่วยแก้ไขปัญหาความรุนแรงในสังคมได้[2] สอดคล้องกับ **ขันเตียน นามเกตุ** กล่าวว่า ประเพณีบุญเดือนเก้าเป็นหนึ่งในฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ซึ่งเป็นประเพณี ที่สำคัญของชาวอีสานที่มีประวัติความเป็นมาจากตั้งแต่สมัยพุทธกาลที่เล่าสืบต่อกันในนิทาน ธรรมบทโดยปรารภถึงญาติของพระเจ้าพิมพิสารที่ตายไปเกิดเป็นเปรตในนรกตลอดพุทธันดร จึงได้ทำบุญอุทิศให้ไปซึ่งเป็นการทำบุญให้แก่ญาติที่ตายไปทำให้ทุกข์ทุเลาเบาบางไป ที่แฝงไว้ซึ่งความกตัญญูกตเวทีจนเกิดเป็นประเพณีที่ยอมรับและปฏิบัติร่วมกันในชุมชน ทั้งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจมีความเป็นเอกลักษณ์สืบเนื่องต่อกันมาถึงปัจจุบัน ความเชื่อในการทำบุญเดือนเก้าสิบเนื่องมาจากความเชื่อของบุญ-บาป การเวียนว่ายตายเกิดที่มาจากนิทานธรรมบทที่ชาวอีสานยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องมาจนเป็นแนวจารีตประเพณีที่มีความเชื่อว่าเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากผลแห่งกรรม ที่พบเห็นการยึดถือเป็นแนวปฏิบัติทั่วไปในภาคอีสานสาเหตุสำคัญที่เรียกบุญเดือนเก้านี้ เพราะกำหนดขึ้นในเดือนเก้าและเมื่อเดือนเก้าต้องทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติพี่น้องที่ตายไปเพื่อที่ญาติจะได้รับส่วนบุญเพื่อให้มีความสุขบรรเทาความทุกข์ที่ได้รับเป็นการทำบุญด้วยการให้ทานข้าวปลาอาหาร เมื่อได้ทำแล้วก่อให้เกิดความสุขด้านจิตใจที่ญาติพี่น้องได้รับบุญกุศลและเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ความเชื่อนี้ส่งผลต่อประเพณีบุญเดือนเก้าและพิธีกรรมสืบต่อมาในภาคอีสานซึ่งความเชื่อที่ปรากฏในบุญเดือนเก้า[3]

---

[2] พระอธิการทองภาส กิตฺติปาโล (ผาปรางค์) .วิเคราะห์คุณค่าของหลักพุทธธรรมในประเพณีบุญเดือนสิบของพุทธศาสนิกชน ตำบลไผทรินทร์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2560. บทคัดย่อ.

[3] ขันเตียน นามเกตุ, “การศึกษาคติความเชื่อประเพณีบุญเดือนเก้า (ข้าวประดับดิน)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556. หน้า บทคัดย่อ.

ผลการวิจัยพบว่า ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ด้านจิตใจ ความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาทางพระพุทธศาสนา ด้านสังคม ประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อ ถ้าหากเกี่ยวเนื่องกับศาสนาก็จะเป็นเรื่องภาพรวมของสังคม เกี่ยวกับวิถีชีวิตประจำวัน ด้านเศรษฐกิจ ประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนถือเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของจังหวัด สอดคล้องกับ **พระปรีชา คุตฺตจิตฺโต และสุวิน ทองปั้น** กล่าวว่า ความเชื่อประเพณีบุญข้าวสาก เป็นประเพณีที่ชาวอีสานได้ทำกันในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี ซึ่งเป็นประเพณีที่ชาวอีสานทำบุญไปหาผู้ตายหรือผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เพราะเชื่อว่าผีบรรพบุรุษจะมีความหิว กำลังรอส่วนบุญจากงานนี้ เมื่อถึงงานบุญจึงพากันทำอย่างศรัทธา นำไปถวายพระสงฆ์ สามเณรและอุทิศส่วนบุญกุศลแก่ผู้ตายและเปรต กระทำด้วยศรัทธาบุญกุศลก็จะหนุนให้มีความสุขจนสู่พระนิพพาน ความสัมพันธ์ระหว่างประเพณีบุญข้าวสากกับวิถีชีวิตของชาวจังหวัดขอนแก่นแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ความสัมพันธ์ระหว่างประเพณีและวิถีชีวิตส่วนบุคคล อันได้แก่ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมครอบครัว เครือญาติ หมู่บ้านและความสัมพันธ์ระหว่างประเพณีพิธีกรรมกับวิถีชีวิตส่วนรวม ได้แก่ สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม คติความเชื่อและพิธีกรรม บุคคลที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมมีความเชื่อว่าการได้ร่วมพิธีกรรมเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษและผีตาแฮก ทำให้มีจิตใจเบิกบานได้กุศล[4]

ผลการวิจัยพบว่า วิเคราะห์ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี และนำมาวิเคราะห์ดังนี้ ความหมายและความสำคัญปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ด้านจิตใจ ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ด้านด้านสังคม ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ด้านเศรษฐกิจ การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่(ทาน) มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี การรักษากาย วาจา ให้สงบ(ศีล) มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี การทำจิตให้เป็นสมาธิ (ภาวนา) มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี สอดคล้องกับ **พระสมพงษ์ อธิจิตฺโต (ทาอุปรงค์)** 1.การทานขันข้าวและประเภทของการทานขันข้าว หมายถึง การเตรียมสำรับอาหารอันมีอาหาร ผลไม้ น้ำดื่ม ดอกไม้ ธูปเทียน สวยดอกไม้ น้ำสำหรับกรวด จัดเตรียมในถาดให้ดูสวยงามแล้วนำไปถวายพระสงฆ์เพื่ออุทิศทาน ประเภทของการทานขันข้าว มีการทานอุทิศไปหาผู้ล่วงลับมี บรรพบุรุษ ปู่ย่า ตา ยาย พ่อแม่และญาติพี่น้อง ทานครบรอบวันเกิด เพื่อความเป็นสิริมงคลกับชีวิต ทานให้กับเทวดา ที่รักษาบ้านเมือง วัดวาอาราม รักษาเขตบ้านแดนเมือง ทานให้กับตนเอง เป็นการสั่งสมบุญบารมีให้กับตนเอง 2. ความเชื่อเกี่ยวกับทานขันข้าว

[4] พระปรีชา คุตฺตจิตฺโต และสุวิน ทองปั้น, *ประเพณีบุญข้าวสาก*, วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น, ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน 2560, หน้า 94.

ประเพณีทานข้าวใหม่เดือนยี่เป็ง หลังจากสิ้นฤดูทำนาเก็บเกี่ยวข้าวเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก่อนที่จะนำไปบริโภค มีความเชื่อว่าต้องไปทานให้กับพระสงฆ์ก่อน เพื่ออุทิศไปหาบรรพบุรุษ รวมถึง เทวดา แม่พระธรณี พระภูมิเจ้าที่ เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณ[5] สอดคล้องกับ **พระพิศาลศึกษากร** สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1 กล่าวว่า ประชาชน ข้าราชการ พ่อค้าประชาชน มีความตื่นตัวในพระพุทธศาสนา ได้รำลึกถึงวันสำคัญ[6] และยังสอดคล้องกับ **ฉัตรชัย วิชัยผิน และคณะ** ได้ศึกษาเรื่อง พิธีกรรมแซนโฎนตาที่บ้านบัวถนนตำบลสูงเนิน อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ด้านคติความเชื่อชาวไทยเขมรที่บ้านบัวถนนมีความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษว่ามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวไทยเขมรมาก ไม่ว่าจะเป็นการจัดงานต่าง ๆ หรือมีการเดินทางไกลมักจะมีการบอกกล่าวต่อผีบรรพบุรุษให้คุ้มครองเดินทางด้วยความปลอดภัยนอกจากนี้ยังใช้คติความเชื่อเป็นเครื่องมือในการให้การศึกษาและการขัดเกลาทางสังคม ให้ยึดมั่นในสิ่งที่ดีงามด้วยค่านิยมทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว กตัญญูรู้คุณ เผื่อแผ่ เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่และก่อให้เกิดการประสานสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นของญาติพี่น้อง ทั้งที่เป็นพี่น้องร่วมสายโลหิตและโดยการแต่งงานส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นของสังคมทำให้เห็นบทบาทและหน้าที่ของพิธีกรรมที่เกิดจากความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษว่าเป็นพิธีกรรมที่ทำขึ้นเพื่อจุดหมายที่สนองความต้องการความจำเป็นเบื้องต้นของคนในสังคม[7]

---

[5]พระสมพงษ์ อธิจิตฺโต (ทาอุปรงค์), ศึกษาเชิงวิเคราะห์ประเพณีการทานขันข้าวของประชาชนล้านนาไทย ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2563.บทคัดย่อ.

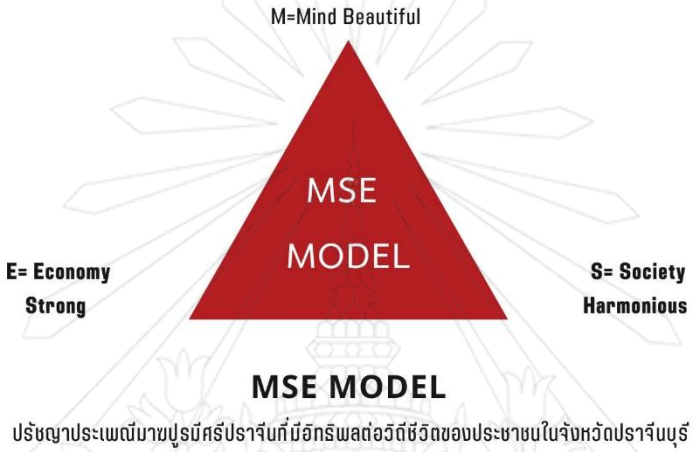
[6]ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1 สัมภาษณ์ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2566.

[7]ฉัตรชัย วิชัยผิน และคณะ, พิธีกรรมแซนโฎนตา บ้านบัวถนน ตำบลสูงเนิน อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์, การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง, ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2547 หน้า บทคัดย่อ.

5.3 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

5.3.1 ที่มาขององค์ความรู้

ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์และกำหนดเป็นกรอบความคิดขององค์ความรู้ คือ “MSE MODEL”

ภาพที่ 5.2 ภาพแสดงกรอบแนวคิดของ MSE MODEL

1. M=Mind Beautiful หมายถึง จิตใจงดงาม ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ทำให้ประชาชนได้ทำบุญตามโอกาสที่เหมาะสมประจำปี ประพฤติปฏิบัติธรรมตามหลัก ทาน ศีล ภาวนา

2. S= Society Harmonious หมายถึง สังคมสามัคคี ประชาชนจะให้ความสนใจร่วมไม้ร่วมมือ ปฏิบัติกิจกรรม คอยช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ช่วยเหลือกัน การไม่พูดร้าย การไม่ทำร้าย ทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภิกษุสงฆ์ ได้มีส่วนร่วมสืบสาน อนุรักษ์ประเพณีนี้ และรู้รักสามัคคี เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน

3. E= Economy Strong หมายถึง เศรษฐกิจเข้มแข็ง เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว การค้าขายในพื้นที่ การใช้จ่ายในชุมชน ทำให้เกิดการค้าขายหมุนเวียน ภายในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง

5.4 ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย ยังมีลักษณะบางประการที่น่าสนในการทำวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเพื่อทำการวิจัยในประเด็นดังต่อไปนี้

5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ทางภาครัฐหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เทศกาลประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป

2) ส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านพระพุทธศาสนา ให้มากขึ้นทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

5.4.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

การวิจัยปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรีนี้ หากมีผู้ประสงค์จะทำวิจัยในครั้งต่อไปมีประเด็นที่น่าจะศึกษาวิจัยตามประเด็นดังต่อไปนี้

1) ศึกษาวิเคราะห์ประเพณีบุญบั้งไฟ ในเขตจังหวัดปราจีนบุรี ที่เชื่อมโยงกับพุทธปรัชญาเถรวาท

2) ศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมเก่าแก่ในแต่ละอำเภอ ของจังหวัดปราจีนบุรี

บรรณานุกรม

1.ภาษาไทย

ข้อมูลปฐมภูมิ

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2534.

ข้อมูลทุติยภูมิ

(1) หนังสือทั่วไป

จารุวรรณ ธรรมวัตร. *คติชาวบ้านอีสาน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: อักษรวัฒนา. ม.ป.ท.).

จารุณี วงศ์ละคร. *ปรัชญาเบื้องต้น*. เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2542

ธวัช ปุณโณทก. *ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับชีวิตในสังคมอีสาน*. วัฒนธรรมพื้นบ้าน. คติความเชื่อ (ม.ป.ท, 2528).

ดำรง ฐานดี และคณะ. สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2560.

บรรพต เปรมชู. *พิธีโฎนตา*. สมบัติอีสานใต้. (บุรีรัมย์: วิทยาลัยครูบุรีรัมย์. 2522).

บัวศรี ศรีสูง .“ทิศทางหมู่บ้านอีสาน” *ในฮีตคองและปกิณกะคดี*. (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์. 2535).

บุญเกิด พิมพ์วรเมธากุล. *ฮีตคองคะลาวิถีชีวิตของคนล้านช้างและไทยอีสาน*. (ขอนแก่น: เพ็ญพรินติ้ง, 2539).

ประพัฒน์ โพธิ์กลางดอน. *ปรัชญาเบื้อง*. พิมพ์ครั้งที่ 7. เชียงใหม่ : ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่. 2539

แปลก สนธิรักษ์. *พิธีกรรมและลัทธิประเพณี*. (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2504).

พระปรีชา คุตฺตจิตฺโต และสุวิน ทองปั้น. *ประเพณีบุญข้าวสาก* วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น. ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน 2560.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). *พิธีกรรมใครว่าไม่สำคัญ*. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554).

พระครูศรี ธรรมวิภัช. *การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีการตานขันข้าวในล้านนา*. บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่ ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม 2558).

วิทย์ วิศทเวทย์. *จริยศาสตร์เบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์. 2532.

สมพงษ์ เกรียงไกรเพชร. *บันทึกประเพณีภาคใต้*. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า. 2540).

(2) งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์

ฉัตรชัย วิชัยผิน และคณะ. *พิธีกรรมแซนโฎนตา บ้านบัวถนน ตำบลสูงเนิน อำเภอกระสังจังหวัดบุรีรัมย์*. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง. (ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2547).

ขันเตียน นามเกตุ.“การศึกษาคติความเชื่อประเพณีบุญเดือนเก้า (ข้าวประดับดิน)”. วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556).

นันทิดา ปัจจัยโคถา. “ทัศนคติของนักศึกษาสถาบันราชภัฏมหาสารคามที่มีต่อประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่”. รายงานการวิจัย (สถาบันราชภัฏมหาสารคาม, 2543).

พระสมพงษ์ อธิจิตฺโต (ทาอุปรงค์). ศึกษาเชิงวิเคราะห์ประเพณีการทานขันข้าวของประชาชนล้านนาไทย ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 2563.

พระอธิการทองภาส กิตฺติปาโล (ผาปรางค์). วิเคราะห์คุณค่าของหลักพุทธธรรมในประเพณีบุญเดือนสิบของพุทธศาสนิกชน ตำบลผไทรินทร์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2560.

พระมหาอรุณ อรุณธมฺโม (สุภะโกศล). “อิทธิพลของอรรถกถาธรรมบทต่อพิธีกรรมและประเพณีของชาวอีสาน”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2538).

พีระศักดิ์ วรฉัตร. โครงสร้างอำนาจชุมชนชาวไทยที่พูดภาษาเขมรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: กรณีศึกษา ตำบลพรหมเทพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2530).

รุ่งทิพย์ กล้าหาญ. การขัดเกลาทางสังคมด้านความเชื่อโดยผ่านพิธีกรรมในชุมชนชนบท. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2539.

(3) เว็ปไซต์

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. พิธีกรรมและประเพณี. แหล่งที่มา http://www.nabon.go.th/news/doc_download สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2565.

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. วัฒนธรรม คุณค่าสู่มูลค่า. แหล่งที่มา http://www.culture.go.th/culture_th/ สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2565.

งานประเพณีเทศกาลมาฆปูรณมีศรีปราจีน, แหล่งที่มา http://www.prapayneethai.com สืบค้น 10 สิงหาคม 2565.

จังหวัดปราจีนบุรี. https://th.wikipedia.org/wiki/ สืบค้นเมื่อ 21 กรกฎาคม 2565.

เทศกาลมาฆปูรมีศรีปราจีน ละเว้นกรรมชั่ว กระทำแต่ความดี จิตใจผ่องใส. แหล่งที่มา https://www.xn--7 สืบค้นเมื่อ 17 สิงหาคม 2565.

ประวัติความเป็นมา. แหล่งที่มา http://www.prachinburi.go.th/profile.htm สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2565.

ประเพณีไทยดอทคอม. งานประเพณีเทศกาลมาฆปูรณมีศรีปราจีน. แหล่งที่มา http://www.prapayneethai.com/ สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 25655.

แผนที่แสดงที่ตั้งและอาณาเขต. แหล่งที่มา https://www.google.com/search?q= สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2565.

แผนพัฒนาจังหวัดปราจีนบุรี (พ.ศ. 2561-พ.ศ. 2565).

พิธีกรรมและประเพณี. กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. แหล่งข้อมูล http://www.nabon.go.th/news/doc_download/a_100717_140422.pdf. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2565.

วัฒนธรรม.(2566).http://www.digitalschool.club/digitalschool/art/art3_1/lesson2/ 2_1.php สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2565.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปราจีนบุรี. (2560). แบบจัดทำรายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (แบบ มภ. 2). เอกสารอัดสำเนา. แหล่งที่มา http://ich.culture.go.th/index.php/en/articles/959-----m-s สืบค้นเมื่อ 17 สิงหาคม 2565.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. อานิสงค์ ของการสร้างบุญบารมี (ทาน, ศีล, ภาวนา).แหล่งที่มา http://www.kanlayanatam.com/sara/sara68.htm สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2565.

บุคลานุกรม

1. พระพิศาลศึกษากร

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดศรีโพธิมาลัย เจ้าคณะจังหวัดปราจีนบุรี

สัมภาษณ์ 28 กุมภาพันธ์ 2566

2. พระครูจารุสารธรรม

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดดงพระราม จังหวัดปราจีนบุรี

สัมภาษณ์ 10 เมษายน 2566

3. พระครูกิตติพัฒนกุล

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดเนื่องเกียรตินิกร จังหวัดปราจีนบุรี

สัมภาษณ์ 11 เมษายน 2566

4. พระครูจันทวรกิจจาภรณ์

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดเนินดินแดง จังหวัดปราจีนบุรี

สัมภาษณ์ 12 เมษายน 2566

5. พระครูสิริเมธากร (โชควรรธน์ อาภากโร)

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดปวิเวการาม, เจ้าคณะอำเภอประจันตคาม - ศรีมหาโพธิ – ศรีมโหสถ(ธ)

สัมภาษณ์ 19 เมษายน 2566

6. พระครูปลัด ปภัสสร ปสนฺนจิตฺโต

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดนาปรือ จังหวัดปราจีนบุรี

สัมภาษณ์ 13 เมษายน 2566

7. นายรณรงค์ นครจินดา

ตำแหน่ง ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี

สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2566

8. นายศิวาภณ ศรีกสิกิจ

ตำแหน่ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพระ

สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2566

9. นายปัญญา บำรุงวัด

ตำแหน่ง เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพระ

สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2566

10. ดร.สุรชัย พุดชู

ตำแหน่ง อาจารย์คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สัมภาษณ์ 19 มีนาคม 2566

11. นายชาญพัฒน์ ขำขัน

ตำแหน่ง อาจารย์ มมร.วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

สัมภาษณ์ 19 เมษายน 2566

12. พันเอกพิเศษชุมพล จันทร์สีดา

ตำแหน่ง ข้าราชการเกษียณ วิทยากรพิเศษ

สัมภาษณ์ 25 เมษายน 2566

13. นายจุฬา คุณรัตน์

ตำแหน่ง ข้าราชการเกษียณ

สัมภาษณ์ 9 เมษายน 2566

14. ร้อยโท ชูชาติ ช่างเก็บ

ตำแหน่ง ข้าราชการเกษียณ วิทยากรพิเศษ

สัมภาษณ์ 11 เมษายน 2566

15. นางจุฑามาศ ปานศิริ

ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนกบินทร์วิทยา

สัมภาษณ์ 9 เมษายน 2566

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

1.พระศรีวินยาภรณ์, ดร.

ตำแหน่ง คณบดี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วุฒิการศึกษา Ph.D. (Buddhist studies)

2.พระครูวินัยธร บุญศรี ญาณวุฑฺโฒ, ผศ.ดร.

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วุฒิการศึกษา ศน.บ., M.A., ศน.ด.

3.พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตฺตโม, ผศ.ดร.

ตำแหน่ง รองอธิการบดีด้านวิจัยและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วุฒิการศึกษา Ph.D. (Buddhist studies)

4.รศ.ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน

ตำแหน่ง หัวหน้าภาควิชาศาสนศาสตร์ คณะศาสนาและปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วุฒิการศึกษา ศน.บ., รป.ม., M.A., Ph.D.

5.ผศ.ดร.สมบูรณ์ วัฒนะ

ตำแหน่ง อาจารย์มหาวิทยาลัยมหิดล

คุณวุฒิ Ph.D. (Philosophy)

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๑๐๕๙-๑๐๖๓

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๖๗๒ **วันที่** ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน พระศรีวินยาภรณ์, ดร.

ด้วย จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๓๐๑๕๐๒๓๒๐๐๔ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี (THE INFLUENCE OF MAGHAPURAMI SRI PRACHIN PHILOSOPHY TOWARDS PEOPLE IN PRACHINBURI PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัยในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา เพื่อเก็บข้อมูลเขียนดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านตรวจเครื่องมือวิจัย ให้นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

(พระศรีวินยาภรณ์, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๑๐๕๙-๑๐๖๓

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๖๗๒ **วันที่** ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

กราบเรียน พระครูวินัยธร บุญศรี ญาณวุฑฺโฒ, ผศ.ดร.

ด้วย จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๓๐๑๕๐๒๓๒๐๐๔ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี (THE INFLUENCE OF MAGHAPURAMI SRI PRACHIN PHILOSOPHY TOWARDS PEOPLE IN PRACHINBURI PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัยในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา เพื่อเก็บข้อมูลเขียนดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านตรวจเครื่องมือวิจัย ให้นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

(พระศรีวินยาภรณ์, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๑๐๕๙-๑๐๖๓

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๖๗๒ **วันที่** ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตฺตโม, ผศ.ดร.

ด้วย จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๓๐๑๕๐๒๓๒๐๐๔ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี (THE INFLUENCE OF MAGHAPURAMI SRI PRACHIN PHILOSOPHY TOWARDS PEOPLE IN PRACHINBURI PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัยในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา เพื่อเก็บข้อมูลเขียนดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านตรวจเครื่องมือวิจัย ให้นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

(พระศรีวินยาภรณ์, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๑๐๕๙-๑๐๖๓

ที่ อว ๗๙๐๕/ว ๐๖๗๒ **วันที่** ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เจริญพร รศ.ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน

ด้วย จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๓๐๑๕๐๒๓๒๐๐๔ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี (THE INFLUENCE OF MAGHAPURAMI SRI PRACHIN PHILOSOPHY TOWARDS PEOPLE IN PRACHINBURI PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัยในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา เพื่อเก็บข้อมูลเขียนดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านตรวจเครื่องมือวิจัย ให้นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

(พระศรีวินยาภรณ์, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ตรวจแล้ว
๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

ที่ อว ๗๙๐๕/๐๑๕๕

๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ
เจริญพร ผศ.ดร.สมบูรณ์ วัฒนะ

ด้วย จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๓๐๑๕๐๒๓๒๐๐๔ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี (THE INFLUENCE OF MAGHAPURAMI SRI PRACHIN PHILOSOPHY TOWARDS PEOPLE IN PRACHINBURI PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัยในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา เพื่อเก็บข้อมูลเขียนดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านตรวจเครื่องมือวิจัย ให้นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระศรีวินยาภรณ์, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

14 ก.ค. 2565

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาชิรญาณวโรรส (B 7.1)
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๘๒-๔๕๐๑ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

ภาคผนวก ค
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

เรื่อง ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ ใช้สัมภาษณ์ท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิ ได้กรุณาสละเวลาตอบคำถามต่อไปนี้ อย่างละเอียดลึกซึ้งและครอบคลุมตามความเป็นจริงเพื่อนำข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางในการทำวิจัย ปรัชญา ประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรีต่อไป โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

ตอนที่ 3 ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ.....ฉายา.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
ที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน เลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....
ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
รหัสไปรษณีย์.....โทร.....E-mail.....

2. ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อมูลสัมภาษณ์

☐ กลุ่มที่ 1 ประชาชนในพื้นที่

☐ กลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา

☐ กลุ่มที่ 3 นักท่องเที่ยว

3. สถานที่ทำงาน

.....

.....

.....

4. ตำแหน่ง

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

1. ท่านทราบประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนในจังหวัดปราจีนบุรีได้อย่างไร

.....

.....

2. ท่านทราบหลักปรัชญา หรือหลักธรรม จากประเพณีปูรมีศรีปราจีน อะไรบ้าง

.....

.....

3. ท่านทราบหลัก พิธีกรรม จากประเพณีปูรมีศรีปราจีน อะไรบ้าง

.....

.....

ตอนที่ 3 ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

1) ท่านทราบความหมายและความสำคัญปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี เป็นอย่างไร

.....

.....

2) ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ด้านจิตใจ เป็นอย่างไร

.....

.....

3) ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ด้านด้านสังคม เป็นอย่างไร

.....

.....

4) ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน ด้านเศรษฐกิจ เป็นอย่างไร

.....

.....

5) การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (ทาน) มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี อย่างไร

.....

6) การรักษากาย วาจา ให้สงบ (ศีล) มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี อย่างไร

.....

.....

7) การทำจิตให้เป็นสมาธิ (ภาวนา) มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี อย่างไร

.....

.....

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

4.1 รูปแบบ ประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีน ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

4.2 ข้อเสนแนะอื่นๆ

.....

.....

กราบขอบพระคุณ/ขอบคุณที่เมตตาในการให้ข้อมูล มา ณ โอกาสนี้

จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา

นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ง
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

1. พระพิศาลศึกษากร

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดศรีโพธิมาลัย เจ้าคณะจังหวัดปราจีนบุรี

สัมภาษณ์ 28 กุมภาพันธ์ 2566

2. พระครูจารุสารธรรม

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดดงพระราม จังหวัดปราจีนบุรี

สัมภาษณ์ 10 เมษายน 2566

3. พระครูกิตติพัฒนกุล

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดเนื่องเกียรตินิกร จังหวัดปราจีนบุรี

สัมภาษณ์ 11 เมษายน 2566

4. พระครูจันทวรกิจจาภรณ์

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดเนินดินแดง จังหวัดปราจีนบุรี

สัมภาษณ์ 12 เมษายน 2566

5. พระครูสิริเมธากร (โชควรรธน์ อาภากโร)

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดปวิเวการาม, เจ้าคณะอำเภอประจันตคาม - ศรีมหาโพธิ – ศรีมโหสถ(ธ)

สัมภาษณ์ 19 เมษายน 2566

6. พระครูปลัด ปภัสสร ปสนฺนจิตฺโต

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดนาปรือ จังหวัดปราจีนบุรี

สัมภาษณ์ 13 เมษายน 2566

7. นายรณรงค์ นครจินดา

ตำแหน่ง ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี

สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2566

8. นายศิวาภณ ศรีกสิกิจ

ตำแหน่ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพระ

สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2566

9. นายปัญญา บำรุงวัด

ตำแหน่ง เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพระ

สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2566

10. ดร.สุรชัย พุดชู

ตำแหน่ง อาจารย์คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สัมภาษณ์ 19 มีนาคม 2566

11. นายชาญพัฒน์ ขำขัน

ตำแหน่ง อาจารย์ มมร.วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

สัมภาษณ์ 19 เมษายน 2566

12. พันเอกพิเศษชุมพล จันทร์สีดา

ตำแหน่ง ข้าราชการเกษียณ วิทยากรพิเศษ

สัมภาษณ์ 25 เมษายน 2566

13. นายจุฬา คุณรัตน์

ตำแหน่ง ข้าราชการเกษียณ

สัมภาษณ์ 9 เมษายน 2566

14. ร้อยโท ชูชาติ ช่างเก็บ

ตำแหน่ง ข้าราชการเกษียณ วิทยากรพิเศษ

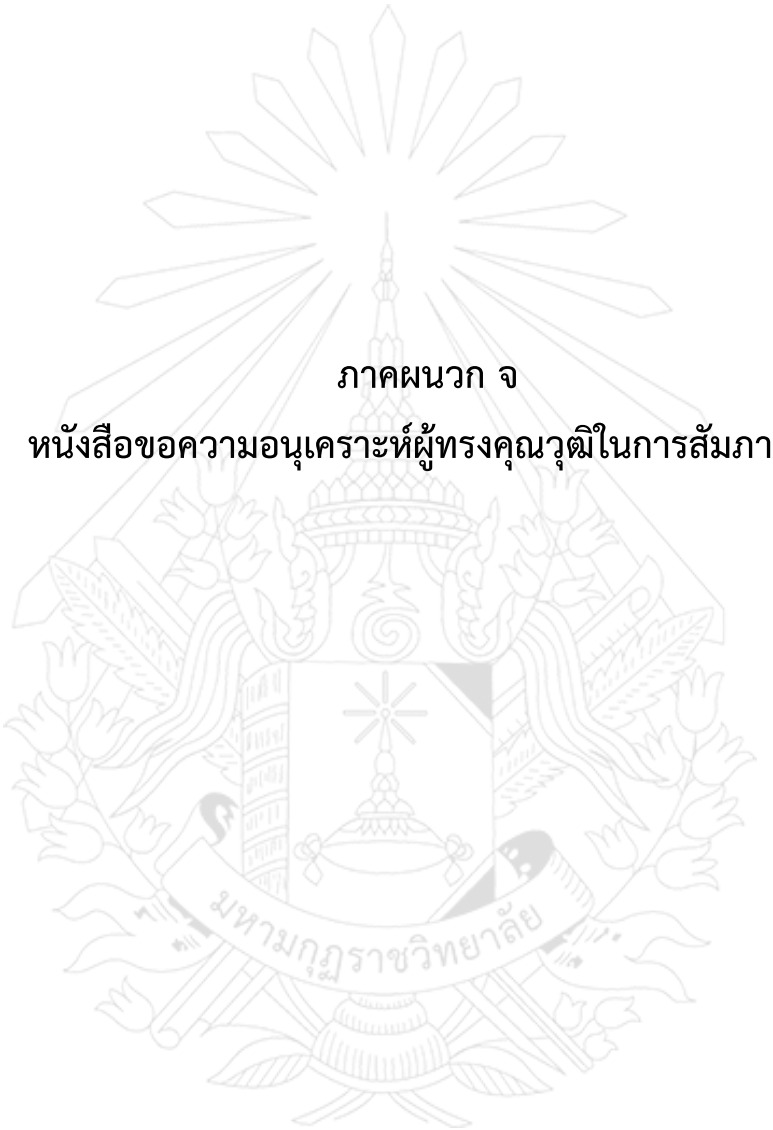
สัมภาษณ์ 11 เมษายน 2566

15. นางจุฑามาศ ปานศิริ

ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนกบินทร์วิทยา

สัมภาษณ์ 9 เมษายน 2566

ภาคผนวก จ
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ บ้านวัดสุวรรณ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

ที่ อว ๗๙๐๕/๐๐๓๒

๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
กราบเรียน พระพิศาลศึกษากร, ดร. เจ้าอาวาสวัดใหม่กรงทอง เจ้าคณะจังหวัดปราจีนบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

ด้วย จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๓๐๑๕๐๒๓๒๐๐๔นักศึกษาหลักสูตร ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี (THE INFLUENCE OF MAGHAPURAMI SRI PRACHIN PHILOSOPHY TOWARDS PEOPLE IN PRACHINBURI PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการขอสัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

กราบเรียนมาด้วยความเคารพ

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๙ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ บ้านวัดสุวรรณ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

ที่ อว ๗๙๐๕/ ๐๐๓๔

๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เรียน พระครูจารุสารธรรม เจ้าอาวาสวัดดงพระราม จังหวัดปราจีนบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

ด้วย จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๓๐๑๕๐๒๓๒๐๐๔นักศึกษาหลักสูตร ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี (THE INFLUENCE OF MAGHAPURAMI SRI PRACHIN PHILOSOPHY TOWARDS PEOPLE IN PRACHINBURI PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการขอสัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๙ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ บ้านวัดสุวรรณ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

ที่ อว ๗๙๐๕/ ๐๐๓๕

๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เรียน พระครูกิตติพัฒนกุล เจ้าอาวาสวัดเนื่องเกียรตินิกร จังหวัดปราจีนบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

ด้วย จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๓๐๑๕๐๒๓๒๐๐๔นักศึกษาหลักสูตร ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี (THE INFLUENCE OF MAGHAPURAMI SRI PRACHIN PHILOSOPHY TOWARDS PEOPLE IN PRACHINBURI PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการขอสัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาชิรญาณวโรรส (B 7.1)
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๙ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ บ้านวัดสุวรรณ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

ที่ อว ๗๙๐๕/ ๐๐๓๗

๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เรียน พระครูจันทวรกิจจาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดเนินดินแดง จังหวัดปราจีนบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

ด้วย จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๓๐๑๕๐๒๓๒๐๐๔นักศึกษาหลักสูตร ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี (THE INFLUENCE OF MAGHAPURAMI SRI PRACHIN PHILOSOPHY TOWARDS PEOPLE IN PRACHINBURI PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการขอสัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๙ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ บ้านวัดสุวรรณ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

ที่ อว ๗๙๐๕/ ๐๐๓๓

๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เรียน พระครูสิริเมธากร เจ้าอาวาสวัดปวิเวการาม จังหวัดปราจีนบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

ด้วย จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๓๐๑๕๐๒๓๒๐๐๔นักศึกษาหลักสูตร ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี (THE INFLUENCE OF MAGHAPURAMI SRI PRACHIN PHILOSOPHY TOWARDS PEOPLE IN PRACHINBURI PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการขอสัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาชิรญาณวโรรส (B 7.1)
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๙ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

19 ก.พ. 66

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ บ้านวัดสุวรรณ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

ที่ อว ๗๙๐๕/ ๐๐๓๖

๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เรียน พระครูปลัด ปภัสสร ปสนฺนจิตฺโต เจ้าอาวาสวัดนาปรือ จังหวัดปราจีนบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

ด้วย จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๓๐๑๕๐๒๓๒๐๐๔นักศึกษาหลักสูตร ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี (THE INFLUENCE OF MAGHAPURAMI SRI PRACHIN PHILOSOPHY TOWARDS PEOPLE IN PRACHINBURI PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการขอสัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ได้รับทราบและเรียบร้อยแล้ว
พร: ตามเสนอ ปสนฺนจิตฺโต
๑๓ ธ.ค. ๒๕๖๖

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาชิรญาณวโรรส (B 7.1)
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๙ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ บ้านวัดสุวรรณ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

ที่ อว ๗๙๐๕/ ๐๐๓๘

๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร นายรณรงค์ นครจินดา ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

ด้วย จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๓๐๑๕๐๒๓๒๐๐๔นักศึกษาหลักสูตร ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี (THE INFLUENCE OF MAGHAPURAMI SRI PRACHIN PHILOSOPHY TOWARDS PEOPLE IN PRACHINBURI PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการขอสัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

18 กุมภาพันธ์ 2566

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาชิรญาณวโรรส (B 7.1)
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๙ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ บ้านวัดสุวรรณ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

ที่ อว ๗๙๐๕/ ๐๐๓๙

๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร นายศิวาภณ ศรีกสิกิจ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพระ จังหวัดปราจีนบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

ด้วย จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๓๐๑๕๐๒๓๒๐๐๔นักศึกษาหลักสูตร ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี (THE INFLUENCE OF MAGHAPURAMI SRI PRACHIN PHILOSOPHY TOWARDS PEOPLE IN PRACHINBURI PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการขอสัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุทธิสารเมธี)
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาชิรญาณวโรรส (B 7.1)
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๙ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ บ้านวัดสุวรรณ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

ที่ อว ๗๙๐๕/ ๐๐๔๐

๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายปัญญา บำรุงวัด เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพระ จังหวัดปราจีนบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

ด้วย จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๓๐๑๕๐๒๓๒๐๐๔นักศึกษาหลักสูตร ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี (THE INFLUENCE OF MAGHAPURAMI SRI PRACHIN PHILOSOPHY TOWARDS PEOPLE IN PRACHINBURI PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการขอสัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๙ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐-๒ ๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๙

ที่ อว ๗๙๐๕/๐๐๖๒ **วันที่** ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

เรียน ดร.สุรชัย พุดชู

ด้วย จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา เลขทะเบียน ๖๒๓๐๑๕๐๒๓๒๐๐๔ หลักสูตร ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพธ์เรื่อง “ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี (THE INFLUENCES OF MAGHAPURAMI SRI PRACHIN PHILOSOPHY TOWARDS PEPLE IN PRACHINBURI PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์ 6230150232004

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๑๐๕๘-๑๐๖๓

ที่ อว ๗๙๐๕/๐๐๖๒ **วันที่** ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เจริญพร นายชาญพัฒน์ ขำขัน

ด้วย จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๓๐๑๕๐๒๓๒๐๐๔นักศึกษาหลักสูตร ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี (THE INFLUENCE OF MAGHAPURAMI SRI PRACHIN PHILOSOPHY TOWARDS PEOPLE IN PRACHINBURI PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงเจริญพรเพื่อขอความอนุเคราะห์มายังท่านในการขอสัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ บ้านวัดสุวรรณ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

ที่ อว ๗๙๐๕/ ๐๐๔๒

๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร พันเอกพิเศษชุมพล จันทร์สีดา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

ด้วย จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๓๐๑๕๐๒๓๒๐๐๔นักศึกษาหลักสูตร ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี (THE INFLUENCE OF MAGHAPURAMI SRI PRACHIN PHILOSOPHY TOWARDS PEOPLE IN PRACHINBURI PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการขอสัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ชุมพล จันทร์สีดา)
25 เม.ย. 66

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาชิรญาณวโรรส (B 7.1)
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๙ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ บ้านวัดสุวรรณ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

ที่ อว ๗๙๐๕/ ๐๐๔๓

๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร นายจุฬา คุณรัตน์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

ด้วย จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๓๐๑๕๐๒๓๒๐๐๔นักศึกษาหลักสูตร ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี (THE INFLUENCE OF MAGHAPURAMI SRI PRACHIN PHILOSOPHY TOWARDS PEOPLE IN PRACHINBURI PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการขอสัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๙ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ บ้านวัดสุวรรณ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

ที่ อว ๗๙๐๕/ ๐๐๔๔

๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร ร้อยโท ชูชาติ ช่างเก็บ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

ด้วย จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๓๐๑๕๐๒๓๒๐๐๔นักศึกษาหลักสูตร ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี (THE INFLUENCE OF MAGHAPURAMI SRI PRACHIN PHILOSOPHY TOWARDS PEOPLE IN PRACHINBURI PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการขอสัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

ได้ให้สัมภาษณ์แล้วตามกระบวนการ
๑๑ เมษายน ๒๕๖๖

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๙ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ บ้านวัดสุวรรณ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

ที่ อว ๗๙๐๕/ ๐๐๔๕

๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์
เจริญพร นางจุฑามาศ ปานศิริ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนกบินทร์วิทยา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

ด้วย จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๓๐๑๕๐๒๓๒๐๐๔นักศึกษาหลักสูตร ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี (THE INFLUENCE OF MAGHAPURAMI SRI PRACHIN PHILOSOPHY TOWARDS PEOPLE IN PRACHINBURI PROVINCE)” มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการขอสัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)
๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๙ โทรสาร : ๐-๒๔๔๔-๖๐๔๑

ภาคผนวก ฉ
หนังสือรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน

ที่ จว. ๑๙๑/๒๕๖๕

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง : ปรัชญาประเพณีมาฆปูรมีศรีปราจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดปราจีนบุรี

TITLE : THE INFLUENCES OF MAGHAPURAMI SRI PRACHIN PHILOSOPHY TOWARDS PEPLE IN PRACHINBURI PROVINCE

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

อนุชิต กิ่งนรา

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน

คณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๘/๒๕๖๕ วันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๕ มติที่ ๒๙๓/๒๕๖๕ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการทำวิจัยในคน โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดภยันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรองผลการพิจารณาการทำวิจัยในคนฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๒๙ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๖

ออกให้ ณ วันที่ ๒๙ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๖

ลงนาม

(พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตฺตโม, ผศ.ดร.)
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประวัติผู้วิจัย

1. ชื่อ - นามสกุล : จ่าสิบเอกอนุชิต กิ่งนรา

2. ตำแหน่งปัจจุบัน : ข้าราชการเกษียณ

3. ประวัติการศึกษา :

- จบปริญญาโท พ.ศ. 2560 ศน.ม.(พุทธศาสนาและปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- จบปริญญาตรี พ.ศ. 2558 ร.บ.(รัฐศาสตร์การปกครอง) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

4. ผลงานทางวิชาการ :

- อนุชิต กิ่งนรา และคณะ, การนำพระพุทธศาสนาสู่เด็กและเยาวชนภายใต้โครงสร้างการศึกษา, วารสารปรัชญาปริทรรศน์ ฉบับที่ 25 (กรกฎาคม-ธันวาคม) 2563, หน้า 61-67.

5. ที่อยู่ปัจจุบัน :

- 27/27 หมู่ที่ 15 ตำบลบ้านพระ อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีน

6. ประสบการณ์การทำงาน :

- พ.ศ.2521-2550 รับราชการทหาร สังกัด กองร้อยลาดตระเวนระยะไกลที่ 2 กองพลทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์ จังหวัดปราจีนบุรี